Nr 6.

Ank. till Riksd. kansli den 23 maj 1910 kl. 2 e. m.

Särskilda utskottets nr 2 utlåtande, nr 1, i anledning af dels de i Kungl. Maj:ts proposition nr 96 innefattade förslagen till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, lag om vissa arbetsaftal, lag angående ändring af 17 kap. 4 § handelsbanken, lag om ändring af 2 § lagen angående medling i arbetstvister den 31 december 1906, lag angående ändring af 158 § utsökningslagen samt lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907, dels åtskilliga med föranledande af nämnda förslag väckta motioner.

I en till Riksdagen aflåten proposition nr 96 af den 11 sistlidna mars har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga
dels här nedan införda förslag till
1) lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare,
2) lag om särskild domstol i vissa arbetstvister,
3) lag om vissa arbetsaftal,
dels följande förslag till

4)

Lag angående ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken.

Härigenom förordnas, att 17 kap. 4 § handelsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Är gäldbunden man död, och hafver någon försträckt penningar, eller varor, till hans begrafning; det skall först gäldas, sedan det gods afskildt är, som förr är sagdt. Därnäst den kostnad, som å egendomens uppteckning skäligen gjord är, sedan läkarelön, läkedom och föda under den dödas sista sjukdom, deras arfvode, som honom däri skött hafva, så ock betjänters och tjänstehjons lön för sista året, annan arbetares dagspenning eller aflöning, den där ej stått inne längre än tre månader efter förfallodagen, samt sådan begrafningshjälp eller för de tre sista månaderna upplupen sjukhjälp eller lifränta, som det enligt lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete åligger gäldenären att utgifva. Hvad nu är stadgadt om förmånsrätt för arbetares aflöning äge ock tillämpning i afseende å skadestånd, som i händelse af obehörigt afskedande eller arbetsaftals häfvande må tillkomma arbetaren i stället för aflöning, som skulle med förmånsrätt utgått. Innestår hos arbetsgifvare viss del af arbetares lön till säkerhet för arbetarens fullgörande af sina skyldigheter, äge arbetaren för sålunda innestående lön enahanda förmånsrätt som nu angående arbetares aflöning är sagd, ehvad fordringen stått inne längre eller kortare tid.

Denna lag skall icke äga tillämpning i förmånsrättstvister, hvilka göras anhängiga före utgången af december månad 1910.

---

5)

Lag om ändring af 2 § lagen angående medling i arbetstvister den 31 december 1906.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen angående medling i arbetstvister den 31 december 1906 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Förlikningsman åligger:

att med synnerlig uppmärksamhet följa arbetsförhållandena inom distriktet;

att i de fall och på det sätt i denna eller annan lag sägs lämna sin medverkan till biläggande af arbetstvister, som inom distriktet uppstå; samt

att eljest, på anmodan, gå arbetsgifvare och arbetare till handa med upplysningar och råd i fråga om öfverenskommelser, som afse arbetsförhållandet och äro ägnade att främja ett godt förhållande mellan arbetsgifvare oeh arbetare samt förekomma störande afbrott i arbetet.

---

6)

Lag angående ändring af 158 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 158 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vägrar arrendator eller hyresgäst att afflytta, då bestämd legotid är till ända eller eljest, utan att legorätten förverkats, för honom inträdt skyldighet att afflytta, och gitter han ej visa sannolika skäl, att han ändock äger kvarsitta, då må öfverexekutor förordna om hans vräkande. Menar ägaren, att arrendator eller hyresgäst förverkat legorätten, må ock förordnande, som nyss sagts, meddelas, där öfverexekutor finner uppenbart, att rätten är förverkad. Såsom hyresgäst skall härvid anses jämväl arbetare, åt hvilken bostad är enligt arbetsaftal af arbetsgifvaren upplåten.

Om rätt för den, mot hvilken sådan handräckning gifves, att sin talan vid domstol utföra, gälle hvad i 157 § sägs.

---

7)

Lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Härigenom förordnas, att 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 skall erhålla följande ändrade lydelse:

I fråga om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne är särskildt stadgadt.

Om hyresaftal mellan arbetsgifvare och arbetare gäller hvad i lagen om vissa arbetsaftal är stadgadt, i den mån det innefattar afvikelse från nya lagens bestämmelser.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911.

---

dels förslag till

8) lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.

Nämnda proposition har af Riksdagens båda kamrar hänvisats till behandling af särskilda utskottet nr 2.

Härjämte har utskottet fått till sig för handläggning öfverlämnade följande inom Riksdagen väckta motioner, nämligen:

1) af herr *af Petersens* (motion i första kammaren nr 27);
2) af grefve *Hamilton, Alexander* (motion i första kammaren nr 73);
3) af friherre *Fleming* (motion i första kammaren nr 74);
4) af herr *Hildebrand* (motion i första kammaren nr 75);
5) af herr *Pettersson* i Södertälje (motion i andra kammaren nr 269);
6) af herr *Åkerman* (motion i andra kammaren nr 270);
7) af herr *Jansson* i Edsbäcken (motion i andra kammaren nr 271);
8) af herr *Lindqvist* m. fl. (motion i andra kammaren nr 272);
9) af herr *Söderbergh* i Karlshamn (motion i andra kammaren nr 273);
10) af herr *Pettersson* i Bjälbo (motion i andra kammaren nr 274);
11) af herr *Hellberg* (motion i andra kammaren nr 275);
12) af herr *Schotte* (motion i andra kammaren nr 276);
13) af densamme (motion i andra kammaren nr 277);
14) af herr *Jönsson* i Refvinge (motion i andra kammaren nr 278);
15) af herr *Tynell* (motion i andra kammaren nr 279);
16) af herr *Pålsson* (motion i andra kammaren nr 280);
17) af herr *Wilson* (motion i andra kammaren nr 281);
18) af herr *Karlsson* i Fjäl (motion i andra kammaren nr 282);
19) af herr *Johansson* i Stockholm (motion i andra kammaren nr 283); samt
20) af herr *Lindley* (motion i andra kammaren nr 284).

Af de till utskottet sålunda hänskjutna ärenden har utskottet nu till slutlig behandling förehaft dels samtliga i propositionen innefattade lagförslag med undantag af förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen, dels ofvan omförmälda motioner med undantag af motionerna i första kammaren nr 27 och 74 samt motionerna i andra kammaren nr 269, 279, 270, 272, 274, 283 och 284, de fem sistnämnda i hvad de afse berörda förslag till ändringar i strafflagen. Öfver detta lagförslag samt de motioner eller delar af motioner, som ännu icke blifvit af utskottet slutligt behandlade, kommer utskottet att i annat utlåtande yttra sig.

I fråga om innehållet i motionerna, till den del de nu äro föremål för utskottets yttrande, torde det vara lämpligt att till en början endast lämna en sammanfattning af de hufvudsakliga yrkanden, som genom dem framställts, jämte uppgift, till hvilka särskilda lagförslag desamma hänföra sig. I den mån härutöfver erfordras en mera i detalj gående redogörelse för gjorda yrkanden, torde denna, för öfverskådlighets vinnande, böra meddelas i sammanhang med behandlingen af de delar af de kungliga förslagen, som af dessa yrkanden beröras. Beträffande den af motionärerna anförda motivering tillåter sig utskottet att i allmänhet hänvisa till motionerna, hvilka, liksom propositionen, äro bilagda detta utlåtande.

Afslag å samtliga de genom propositionen framlagda lagförslagen har yrkats i den af herr *Lindqvist* m. fl. afgifna motionen samt i de särskilda motioner, som väckts af herr *Johansson* i Stockholm och herr *Lindley*, hvilka jämväl undertecknat förstberörda motion. Sistnämnde motionär har med sitt afslagsyrkande förenat hemställan, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare utredning och förslag till obligatorisk skiljedomstol på sjöfartens område för slitande af inom detta fack med afseende å anställd besättnings löne- och arbetsvillkor uppkomna rätts- och intressetvister. Herr *Åkerman* har i sin motion hemställt om afslag å förslagen till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare samt lag om särskild domstol i vissa arbetstvister men härutöfver yrkat, att i stället för det förra förslaget måtte antagas ett i motionen innefattadt förslag till lag i samma ämne, samt att i stället för det senare af nämnda båda kungliga förslag måtte antagas en lag i ämnet, utarbetad efter vissa af motionären angifna grunder. I den af herr *Söderbergh* i Karlshamn väckta motionen har gjorts hemställan om afslag å förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare. Herr *Karlsson* i Fjäl åter har i sin motion hemställt, att förslaget till lag om vissa arbetsaftal måtte af Riksdagen afslås.

Förändringar i förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare åsyftas med yrkandena i ett flertal motioner. Förutom det att i herr Åkermans motion, såsom nyss nämndes, framlagts ett fullständigt — från det kungliga förslaget i de flesta punkter afvikande — lagförslag i ämnet, hafva ändringsförslag framställts
vid 8 §: af herr *Hildebrand*, herr *Jansson* i Edsbäcken, herr *Hellberg*, herr *Jönsson* i Refvinge och herr *Wilson*,
vid 9 och 10 §§: af herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Pettersson* i Bjälbo samt
vid slutbestämmelsen: af herr *Jansson* i Edsbäcken.

Slutbestämmelsen i såväl detta som öfriga lagförslag beröres jämväl af herr *Åkermans* motion och herr *Schottes* motion nr 276 i andra kammaren, i hvilka yrkas att de lagar, som må komma att antagas i anledning af förevarande proposition, måtte erhålla giltighet endast för viss tid, förslagsvis fem år.

Beträffande därefter förslaget till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister torde först böra nämnas den i herr *Söderberghs* i Karlshamn motion gjorda hemställan, att — från det af motionären afstyrkta förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare — i förslaget skulle införas de konstitutiva bestämmelser rörande kollektivaftalet, som kunde erfordras för att kollektivaftalets begrepp och karaktär måtte, såsom grund för arbetsdomstolens verksamhet, varda tillräckligt bestämda. Motionären har därjämte framställt erinringar i afseende å 3 och 4 samt 11—16 §§ i förslaget. Samma §§ jämte 2, 8 och 18 §§ beröras af det i herr *Åkermans* motion, såsom redan antydts, framställda yrkandet på en vidtgående omarbetning af förslaget.

I fråga om förslaget till lag om vissa arbetsaftal har herr Karlsson i Fjäl, för den händelse hans yrkande om afslag å hela förslaget ej skulle bifallas, hemställt om förändringar i åtskilliga paragrafer, och yrkanden i sistnämnda riktning hafva framställts äfven i andra motioner. De paragrafer, beträffande hvilka ändringar sålunda föreslagits, äro följande:
1 §: af herr *Åkerman*,
4 §: af herrar *Åkerman* och *Karlsson* i Fjäl,
6 §: af herrar *Åkerman*, *Hellberg* och *Karlsson* i Fjäl,
7 §: af herrar *Åkerman* och *Hellberg*,
9 §: af herr *Åkerman*,
11 §: af herr *Karlsson* i Fjäl,
13—18 §§: af herrar *Åkerman* och *Karlsson* i Fjäl,
19 och 21 §§: af samme motionärer,
22 §: af herr *Åkerman*,

24 §: af herrar *Åkerman* och *Karlsson* i Fjäl,
25 §: af herr *Åkerman*,
27 och 30 §§: af herrar *Åkerman* och *Pettersson* i Bjälbo,
32 §: af grefve *Alexander Hamilton* samt herrar *Åkerman* och *Karlsson* i Fjäl,
33 och 34 §§: af herrar *Åkerman* och *Karlsson* i Fjäl,
36 §: af herrar *Åkerman*, *Pettersson* i Bjälbo och *Karlsson* i Fjäl,
38 §: af herrar *Åkerman* och *Karlsson* i Fjäl,
39 §: af herr *Åkerman* samt
43 §: af herrar *Åkerman* och *Karlsson* i Fjäl.

Ett mera fristående yrkande är det i herr *Pålssons* motion framställda, att Riksdagen måtte för sin del besluta sådana lagbestämmelser, hvarigenom arbetsgifvares och arbetares föreningsrätt varder fullständigt tryggad.

I herr *Schottes* motion n:r 277 i andra kammaren hemställes, att Riksdagen måtte för sin del antaga vissa ändringar i och tillägg till lagen om medling i arbetstvister, i anslutning till hvad i motionen anförts.

Såsom vid de föreliggande lagförslagens föredragning inför Kungl. Maj:t framhållits af vederbörande departementschef, ligger till grund för desamma en sträfvan att främja arbetsfreden på näringslifvets område. Denna sträfvan äro utan tvifvel alla villiga att ägna sin varma tillslutning.

De flesta torde ock vara benägna att erkänna, att, om än lagstiftningen ensam icke är i stånd att skapa lugna och goda förhållanden mellan arbetsgifvare och arbetare, lagstiftningsmakten dock i denna riktning har viktiga uppgifter att fylla. Att lagstiftningen, i den mån för densamma är möjligt, skall söka undanröja anledningarna till tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, söka förebygga, att uppkomna meningsskiljaktigheter öfvergå till öppen strid, samt bereda utvägar till tvisters och striders biläggande, är med visshet en allmän önskan i hela vårt land. De önskemål, som sålunda ställas på lagstiftningen, äro otvifvelaktigt ingalunda lätta att ernå. Insikten härom bör innebära en maning att gå fram med varsamhet, men den får dock icke afhålla de lagstiftande myndigheterna från att gripa verket an och under noggrannt öfvervägande, hvilka särskilda frågor vid hvarje tidpunkt äro företrädesvis i behof af reglering och tillika nått den mognad, att en sådan kan utan allt för stort äfventyr försökas, bereda dessa frågor den bästa lösning omständigheterna medgifva.

De nu framlagda lagförslagen beröra ämnen af synnerlig vikt. Den aftalsform, som enligt förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare skall erhålla sin första rättsliga reglering, har i vårt land nått en högst ansenlig utveckling, större kanske än i något annat land. En mycket stor del af vårt lands arbetsgifvare och arbetare har för närvarande sina ömsesidiga rättigheter och skyldigheter bestämda genom dylika aftal, och utvecklingen synes gå i den riktningen, att så alltmer skall blifva förhållandet. Det är därför också omedelbart för betydande delar af vårt lands befolkning och medelbart för hela landet särdeles angeläget, att dessa aftals begrepp och rättsverkningar bestämmas i lag, så mycket mer som ifrågavarande aftal äro af ganska säregen natur, och allmänna rättsgrundsatser därför icke alltid lämna säker ledning vid desammas bedömande. Den särskilda domstol, hvars inrättande åsyftas med förslaget till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, skall få till uppgift att åstadkomma ett snabbt och sakkunnigt afgörande af s. k. rättstvister rörande kollektivaftal. Ett viktigt område, där uppkommande meningsskiljaktigheter hittills i hufvudsak afgjorts genom parternas maktmedel, skall härigenom undandragas öppen strid och ordnas genom rättsskipningen. Den föreslagna lagen om vissa arbetsaftal har en betydande uppgift att fylla till åstadkommande af ordning och reda i arbetsförhållandena.

Utskottet, som alltså delar den i propositionen uttryckta meningen, att åstadkommande af lagstiftning på ifrågavarande område är i hög grad önskvärdt, finner sig äfven kunna i allmänhet tillstyrka godkännande af de hufvudgrunder, hvarpå propositionen är byggd. De rättssatser, som uttalas, synas till väsentlig del utgöras af en efter förefintliga behof väl afpassad sammanfattning af regler, som i det praktiska lifvet redan utvecklat sig och vunnit erkännande. I den mån så är händelsen, lägges lagstiftningen på den säkraste grundval, som efter förhållandena står att finna. Delvis har emellertid utskottet kommit till en uppfattning, som skiljer sig från den genom propositionen uttalade, och har utskottet därför funnit sig böra hemställa om vissa afvikelser från hvad i propositionen föreslagits. Äfven har utskottet ansett sig äga skäl att biträda väckt förslag om den ifrågasatta lagstiftningens stärkande och fullständigande genom lagstiftningsåtgärder i delvis annan riktning än den genom propositionen angifna. För de punkter, i hvilka utskottets framställning sålunda afser förändring i propositionen eller går utöfver densamma, kommer utskottet att här nedan närmare redogöra. Beträffande den föreslagna lagstiftningen som helhet vill utskottet till sist endast erinra om hvad under dessa ärendens tidigare handläggning betonats och äfven för

utskottet står klart, nämligen att på den lagstiftning, som kan komma att antagas, icke får ställas det anspråket, att den skall utgöra en i någon större omfattning slutgiltig lösning af de föreliggande lagstiftningsproblemen. På ett område, som är så nytt och där de praktiska förhållandena äro stadda i så snabb utveckling, måste lagstiftningens ingripande i viss mån få karaktären af försökslagstiftning. Det oaktadt torde finnas god grund för den förhoppningen, att ett viktigt steg i riktningen af lugnare och säkrare förhållanden inom näringslifvet skulle tagas, om de af utskottet tillstyrkta förslagen i hufvudsak vunne godkännande.

Utskottet öfvergår nu till en närmare redogörelse för de af utskottet ifrågasatta ändringar uti ifrågavarande lagförslag och för de i ofvanberörda motioner framställda yrkanden i hvad de afse samma lagförslag.

Förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.

3—5 §§.

I den af herr Åkerman väckta motionen föreslås, att dessa paragrafer måtte ersättas med bestämmelser af den lydelse 3 och 4 §§ uti det af honom framlagda förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare utvisa. I visst sammanhang härmed stå stadganden i de af herr Åkerman föreslagna 9 och 10 §§.

Den hufvudsakliga skillnaden mellan propositionen i nu förevarande delar och de af herr Åkerman föreslagna bestämmelserna ligger i den olika begränsningen af det område, inom hvilket kollektivaftalets rättsverkan med afseende på arbetsaftalet skall sträcka sig. Enligt propositionen kan arbetsaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, hvilka båda äro bundna af kollektivaftal, icke komma till stånd på andra villkor än kollektivaftalet innehåller. Häremot stridande bestämmelser förklaras af lagen såsom obefintliga och kollektivaftalets stadganden träda utan vidare i deras ställe. Står åter endera af parterna i ett arbetsaftal utom kollektivaftalet, får detta ingen som helst rättsverkan på arbetsaftalet, utan parterna kunna fritt öfverenskomma om arbetsvillkoren. För det fall, att af de båda parterna arbetsgifvaren är bunden af kollektivaftal, uttalas emellertid (i 5 §) den presumtionen, att, där ej annorledes särskildt öfverenskommits, parterna haft för afsikt att ingå arbetsaftalet på de i kollektivaftalet upptagna villkor.

Herr Åkermans förslag innebär, att nämnda presumtion skulle upphöjas till ett tvingande lagbud. Arbetsaftal, som inginges af arbetsgifvare, för hvilken kollektivaftal vore gällande, skulle, äfven om arbetaren stode fullständigt utanför sistnämnda aftal, ej kunna upptaga mot detta stridande bestämmelser, utan kollektivaftalet skulle vara ovillkorligen normerande för alla de arbetsaftal, som på den ifrågavarande arbetsplatsen blefve slutna med arbetare af sådan yrkesgrupp, som afsåges med kollektivaftalet, vare sig arbetarne tillhörde den aftalsslutande organisationen eller ej.

Mot inrymmande i lagen af bestämmelser med sist antydda innebörd synas vissa invändningar med fog kunna göras. Det torde i allmänhet vara betänkligt att åt ett rent privaträttsligt aftal bereda en offentligträttslig verkan, så att aftalet kommer att blifva bindande för andra än dem, som själfva eller genom annan deltagit i aftalets slutande. Om ock beträffande det särskilda slag af aftal, hvarom här är fråga, de af motionären till stöd för förslaget andragna omständigheter må vara i sig beaktansvärda, lärer icke den allmänna uppfattningen vare sig på arbetsgifvaresidan eller bland arbetarne vara den af motionären uttalade. Och under inga omständigheter torde vara lämpligt att gifva ett kollektivaftal den ifrågasatta offentligträttsliga verkan, med mindre att garanti åvägabringas därför, att aftalet biträdts af en stark majoritet af arbetarne inom det yrke, hvarom är fråga. Eljest skulle anordningen medföra föga önskvärda konsekvenser. En liten minoritet af arbetare skulle kunna binda alla de öfriga yrkeskamraterna vid ett aftal, som dessa ej funne tillfredsställande. Och där flera organisationer funnes inom ett yrke, och en af dessa fått kollektivaftal genomfördt på en arbetsplats, vore därmed, äfven om denna organisation vore den minsta, de andra hindrade att utöfva inflytande på arbetsvillkoren. Härmed vore äfven möjlighet lämnad öppen för samverkan mellan en liten grupp arbetare och arbetsgifvaren i mindre lojalt syfte. Med hänsyn till det anförda finner utskottet sig icke kunna förorda bifall till motionärens framställning.

I fråga om 5 § har emellertid utskottet ansett lämpligt, att åt densamma gifves en förändrad affattning i ändamål att tydligare uttrycka den, på sätt ofvan framhållits, åsyftade innebörden af stadgandet, eller att i där omhandlade fall, i brist på särskild öfverenskommelse i annan riktning, arbetsvillkoren för den arbetare, som ej genom tillhörighet till aftalsslutande förening är bunden af kollektivaftalet, skola anses vara de i kollektivaftalet stadgade, samt förekomma den missuppfattningen, att kollektivaftalet såsom sådant skulle blifva i ett eller annat hänseende bindande för sådana arbetare.

6 §.

Herr Åkerman hemställer att, med bibehållande af paragrafen i öfrigt oförändrad, den i första stycket gifna tidsbegränsningen måtte sättas till tre år. Utskottet anser sig icke kunna biträda denna hemställan. Begränsningen af kollektivaftals giltighetstid synes ej böra göras så snäf, att därigenom omöjliggöres den mera utsträckta aftalstid, som för vissa näringsyrken kan finnas påkallad med hänsyn till det särskilda behofvet för dem af arbetsförhållandenas ordnande för en något längre tid.

7 §.

I det af herr Åkerman framlagda förslaget återfinnes icke någon motsvarighet till denna paragraf. Utskottet finner emellertid de i densamma upptagna stadgandena betingade såsom en konsekvens af den enligt utskottets mening riktiga uppfattningen, att ett kollektivaftal, i hvars slutande flera på endera sidan deltagit, är att anse som en enhet, hvilken icke bör kunna godtyckligt upplösas, så att en af denna flerhet frigör sig från aftalet, under det att de öfriga fortfarande äro däraf bundna. Stadgandena torde därför böra bibehållas.

8 §.

Beträffande det i denna paragraf behandlade ämne, frågan om tillåtligheten under kollektivaftals giltighetstid af arbetsinställelse eller annat kampmedel från arbetsgifvares eller arbetares sida, hafva åtskilliga olika meningar uttalats i de väckta motionerna. Herr Åkermans förslag innebär, att därutinnan ingen bestämmelse skall i lagen intagas. Herr Hellberg yrkar, att paragrafens femte stycke skall utgå, men däremot på lämpligt ställe i lag införas dels absolut förbud mot anordnande af arbetsinställelse af hvad slag det vara må, med mindre motsidan därom blifvit genom skriftligt meddelande vederbörligen underrättad minst sju dagar före den dag, då arbetsinställelsen skall inträda, dels lämpliga straffbestämmelser för den, som öfverträder detta förbud. Herr Jansson i Edsbäcken föreslår, att paragrafen måtte så ändras, att absolut förbud införes för arbetsgifvare eller arbetare, som äro bundna af kollektivaftal, att under den tid kollektivaftalet är gällande vidtaga arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd, samt att i hvarje fall stadgandet om att uppsägningstiden för arbetsaftalet skall vid arbetsinställelse iakttagas må utgå. Herr Jönsson i Refvinge hemställer, att åt paragrafen

måtte gifvas följande lydelse: »Under den tid kollektivaftalet är gällande, må ej, ändå att annorlunda i aftalet bestämts, arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd af arbetsgifvare eller arbetare vidtagas.» Herr Wilson påyrkar de förändringar i paragrafen, *att* andra stycket erhåller följande lydelse: »i syfte att åstadkomma ändring i eller tillägg till aftalet eller på grund af tvist om tolkning eller tillämpning af aftalet eller för genomförande af bestämmelse i kollektivaftal dem emellan, afsedt att efter den tid gälla»; *att* tredje och sjätte styckena utgå, *och att* i paragrafen intagas bestämmelse om skyldighet för parterna att i fråga om under aftalstiden uppkommen intressetvist underkasta sig skiljedom äfvensom föreskrifter om skiljenämndens sammansättning och utseende, därest bestämmelser härom saknas i kollektivaftalet. Slutligen har herr Hildebrand ifrågasatt, att i paragrafens första stycke skulle mellan orden »arbetsinställelse» och »blockad» inskjutas orden »systematisk prestationsminskning».

Såsom synes äro här åtskilliga åsikter representerade, såväl de rakt motsatta: intet förbud och absolut förbud mot arbetsinställelse under aftalstiden, som ock mellan dessa liggande modifikationer i den ena eller andra riktningen. Hvad först angår herr Åkermans ståndpunkt synes det utskottet föga tilltalande, att vid en rättslig reglering af kollektivaftalet det ytterst viktiga spörsmål, hvarom här är fråga, skulle lämnas af lagen fullständigt obesvaradt. Ingen tvekan torde råda därom, att förbud mot arbetsinställelse i syfte att åstadkomma ändring i kollektivaftal under den tid, för hvilken aftalet blifvit slutet, är fullt i öfverensstämmelse med den allmänna rättsuppfattningen. Då, såsom med förslaget till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister är åsyftadt, för afgörande af rättstvister rörande kollektivaftal d. v. s. tvister om sådant aftals tolkning eller tillämpning hädanefter skulle finnas en sakkunnig domstol med snabb rättsskipning, bör uppenbarligen anlitande af maktmedel för dylika stridigheters afgörande icke heller vara tillåtet.

Hvilken verkan till inskränkning i parternas rörelsefrihet härutöfver kan och bör tilläggas kollektivaftalet, är mera tvifvelaktigt. Emellertid vill det synas utskottet, som om inga afgörande betänkligheter borde förefinnas mot att undantaga s. k. intressetvister, hvilka under aftalstiden uppkomma rörande förhållanden, som ej blifvit i kollektivaftalet reglerade, från det område, inom hvilket parterna må äga att använda maktmedel. Enligt hvad från såväl arbetsgifvare- som arbetaresidan inom utskottet vitsordats hafva tvister af nyss angifven beskaffenhet hittills icke förekommit i någon afsevärd utsträckning. Ej heller hafva i allmänhet svårigheterna att i sådana fall komma till en fredlig uppgörelse

visat sig stora, utan hafva dessa tvister endast i undantagsfall ledt till öppen strid. Uppenbarligen komma ock med kollektivaftalets alltjämt fortskridande utveckling i fråga om dess innehåll anledningarna till dylika tvister alltfort att minskas. Med hänsyn till berörda omständigheter lärer äfven vara obehöfligt, att ett förbud mot strid i anledning af intressetvist under det kollektivaftalet är gällande åtföljes af stadgande om obligatorisk skiljedom beträffande tvisten, utan torde det kunna öfverlämnas åt parterna att härom frivilligt aftala. Bestämmelser i sådant hänseende finnas redan nu intagna i åtskilliga kollektivaftal. Skulle, där så icke är förhållandet, i något enstaka fall icke kunna åstadkommas en lösning i godo af tvisten eller träffas öfverenskommelse om skiljedom, får vid bestående förhållanden förblifva, intill dess vid kollektivaftalets utlöpande en omreglering däraf kan äga rum. Någon betänklighet mot att gifva lagen det nu antydda innehållet torde ännu mindre möta, därest, såsom utskottet ärnar föreslå, förbudet mot arbetsinställelse under aftalstiden i anledning af tvist af ifrågavarande beskaffenhet icke göres gällande beträffande kollektivaftal, som slutes före lagens ikraftträdande. För framtiden kunna ju parterna, med hänsyn till förbudet, i aftalen ordna förhållandena på sätt för hvarje fall synes lämpligt.

Kungl. Maj:ts förslag innehåller förbud mot arbetsinställelse för genomförande af bestämmelse i kollektivaftal, afsedt att träda i tillämpning efter utgången af det gällande kollektivaftalet, men gör för visst fall undantag från detta förbud (sista stycket af 8 §). Det sålunda gjorda undantaget synes utskottet icke befogadt. Lagrådets ledamöter hafva med skärpa framhållit de principiella och praktiska betänkligheter, som yppas mot ett medgifvande af strid redan under löpande kollektivaftal för framtvingande af uppgörelse om framtida aftalsvillkor. Dessa betänkligheter måste anses vara af den betydenhet, att ett frångående af den i Kungl. Maj:ts förslag uttalade hufvudprincipen i förevarande fråga, äfven med den begränsning förslaget uppdrager, icke torde vara lämpligt eller kunna försvaras med hänvisning till de fördelar i vissa hänseenden, som, på sätt föredragande departementschefen påvisat, däraf skulle stå att vinna.

Hvad slutligen angår rättigheten för arbetsgifvare eller arbetare att, oaktadt för dem gäller kollektivaftal, genom arbetsinställelse understödja andra arbetsgifvare eller arbetare, finner utskottet, som delar den vid lagförslagets tidigare behandling inför Kungl. Maj:t och i lagrådet härom uttalade uppfattningen, att omständigheterna icke för närvarande medgifva fullständigt borttagande af dylik rättighet. Dock synes en viss begränsning härutinnan böra göras. Rätt att tillgripa denna s. k. sympatistrejk eller sympatilockout bör icke tillerkännas i annat fall än då den, som skall

bispringas, är obunden af kollektivaftal och själf vidtagit eller angripits med arbetsinställelse.

Enligt utskottets åsikt bör följaktligen i lagen stadgas förbud mot arbetsinställelse under tid, då kollektivaftalet gäller, med undantag allenast för det fall, att åtgärden vidtages i syfte att bispringa annan, som är inbegripen i strid och icke är af kollektivaftal förhindrad att själf vidtaga åtgärden. Såsom en garanti, att yppad strid ej utsträckes utöfver det ursprungliga området af förhastande och utan att tvisten visat sig vara af mera allvarlig beskaffenhet, synes härförutom böra stadgas det villkor, att försök till medling i tvisten genom statens förlikningsman skall hafva ägt rum.

Nödvändigheten af det i förslaget intagna stadgandet därom, att arbetsaftal, som är ingånget för bestämd tid, ej får rubbas genom arbetsinställelse, och att beträffande annat arbetsaftal uppsägningstid, som kan vara gällande, skall vid arbetsinställelse iakttagas, framgår enligt utskottets uppfattning med full klarhet af hvad lagrådets ledamöter därom anfört, hvadan stadgandet synes böra bibehållas. Dock torde affattningen böra ändras så, att af densamma tydligen framgår, att här ej är ovillkorligen fråga om uppsägning af arbetsaftalet utan endast om skyldighet för den, som vill vidtaga arbetsinställelse, att därom gifva motsidan underrättelse så lång tid i förväg som är gällande för arbetsaftalets uppsägande. Till frågan om den verkan sådant meddelande bör anses hafva på arbetsaftalets bestånd återkommer utskottet sedermera vid behandlingen af förslaget till lag om vissa arbetsaftal. Att, på sätt herr Hellberg påyrkat, äfven för det fall, att parterna i ett arbetsaftal ej funnit nödigt att betinga sig viss tid för aftalets giltighet eller viss uppsägningstid, stadga skyldighet för dem att lämna meddelande om tilltänkt arbetsinställelse någon tid innan den sättes i verket torde ej vara erforderligt.

Hvad utskottet här ofvan yttrat beträffande arbetsinställelse gäller i tillämpliga delar jämväl om blockad, bojkott och andra åtgärder, jämförliga med de nu nämnda.

I enlighet med de sålunda angifna grunderna har utskottet upprättat förslag till förändrad lydelse af ifrågavarande paragraf. Utskottet har därvid ansett lämpligt, att till förebyggande af hvarje missförstånd i lagtexten särskildt angifves, att med arbetsinställelse förstås strejk eller lockout, hvilka ord redan vunnit burskap i det svenska språket och hvilkas innebörd står mera klar för den allmänna uppfattningen. Utskottet har däremot funnit sig icke böra i enlighet med herr Hildebrands hemställan upptaga begreppet »systematisk prestationsminskning» jämte arbetsinställelse, blockad och bojkott. Med systematisk prestationsminskning förstår motionären en afsiktlig nedsättning af arbetsprestationen, vidtagen af ett flertal

arbetare i samråd såsom kampmedel mot arbetsgifvaren. Motionären anser, att detta kampmedel ej faller in under dem, som angifvas i paragrafen. Där skulle nämligen enligt motionärens mening endast vara fråga om åtgärder i samband med *öppen* konflikt. Så torde dock icke vara händelsen. Med arbetsinställelse är uppenbarligen enligt förslaget att likställa en systematisk affolkning af en arbetsplats, vidtagen såsom påtryckningsmedel mot arbetsgifvaren, utan att dock arbetsinställelse proklamerats. Enligt utskottets åsikt kan jämväl det af motionären åsyftade afsiktliga nedsättandet af arbetsprestationen, då åtgärden vidtages af arbetare, hvilka äro bundna af kollektivaftal, och den till sin verkan och sitt syfte är likartad med arbetsinställelse, innebära ett brytande mot kollektivaftalet och inbegripas under det i förevarande paragraf gifna förbud. Klart är, att i lagen ej kan uppräknas alla slag af kampmedel, som hittills kommit till användning mellan arbetsgifvare och arbetare, och att än mindre kan förutses, hvilka former striden möjligen framdeles kan komma att antaga. Vid sådant förhållande synes det utskottet lämpligast, att i lagen endast angifvas de för närvarande mera vanliga slagen af dylika åtgärder, och att man för öfrigt nöjer sig med att under förbudet mot deras användande under kollektivaftalets giltighet inbegripa hvarje förfarande, som kan jämställas med de sålunda uppräknade åtgärderna.

9 §.

Enligt herr Åkermans motion skulle 9 § ersättas med ett stadgande af följande lydelse: »Ej må i kollektivaftal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening. Har sådant förbehåll skett, vare det ogillt och för dess öfverträdande stadgad påföljd förfallen.»

Herr Pettersson i Bjälbo yrkar, att paragrafen måtte erhålla den lydelse, som den hade i det till lagrådet remitterade förslaget, samt härförutom kompletteras med förbud mot att i kollektivaftal göra inskränkning i arbetsgifvares rätt att leda och fördela arbetet äfvensom med bestämmelse, att beträffande de i paragrafen omhandlade ämnen skall i fråga om lärlingar gälla hvad därom särskildt stadgas. Af herr Jansson i Edsbäcken hemställes, att paragrafen måtte helt utgå. Slutligen torde i detta sammanhang böra behandlas det af herr Pålsson i hans motion framställda yrkandet, att Riksdagen måtte för sin del besluta sådana lagbestämmelser, hvarigenom arbetsgifvares och arbetares föreningsrätt varder fullständigt tryggad.

Sistnämnda yrkande torde i väsentlig mån falla utanför ramen för förevarande lagstiftningsarbete. För bifall till detsamma erfordras uppenbarligen en genom noggrann utredning vunnen kännedom om lämpligheten och verkningarna af lagbestämmelser i den riktning, som sålunda

ifrågasatts. En sådan undersökning skulle innebära ett arbete af alltför vidtomfattande beskaffenhet att kunna af utskottet utföras. Det vill synas utskottet, som om Kungl. Maj:t i fråga om införande i förevarande lagförslag af bestämmelser till skydd för föreningsrätten stannat vid den gräns, bortom hvilken, åtminstone för närvarande, icke finnes någon som helst fast grund att bygga på, och att med gränsen så uppdragen som skett det föreslagna stadgandet väl försvarar sin plats i lagen. Stadgandet betingar dock såsom ett oundgängligt komplement föreskrifter till skydd för arbetets frihet och därmed indirekt mot föreningstvång. I sådant hänseende synes, på sätt herr Pettersson i Bjälbo framhållit, den affattning, som åt dessa föreskrifter gifvits i Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag, vara att föredraga. Med den af lagrådet tillstyrkta lydelsen skulle förbudet lätteligen kunna kringgås. De arbetarnes intressen, som lagrådet velat genom sitt ändringsförslag tillgodose, torde ändock varda af arbetsgifvarne beaktade i den mån så lämpligen kan ske.

Äfven öfriga af herr Pettersson vid förevarande paragraf framställda förslag synas böra godtagas, och utskottet har alltså funnit densamma böra erhålla den af honom påyrkade affattning, därvid i andra stycket gjorts en redaktionell ändring i förtydligande syfte.

10 §.

Denna paragraf motsvaras af 7 och 8 §§ i herr Åkermans förslag. I dessa fastslås, dels att förening genom deltagande i kollektivaftal ej ådrager sig någon som helst förpliktelse, som ej i aftalet uttryckligen angifvits, dels att, äfven om sålunda åtagen förpliktelse åsidosättes, skadeståndsskyldighet för föreningen ej inträder i annat fall än då skadeståndet blifvit i aftalet till sitt belopp fastställdt, och dels att domstolen vid skadeståndets utmätande väl må sätta detta lägre men ej högre än det i aftalet utfästa beloppet. Enskild arbetsgifvare och arbetare ålägges att gälda den genom hans aftalsbrott uppkomna skadan.

I herr Janssons i Edsbäcken motion föreslås en omredigering af 10 § i syfte att begränsa och tydligare angifva den skadeståndsskyldighet, som må pröfvas erforderlig att bestämma, under det att herr Pettersson i Bjälbo hemställer om antagande af tilläggsstadganden af innehåll, att förening skall svara för hvad dess förtroendeman eller ombudsman gör eller låter, samt att, där ett större antal af en förenings medlemmar deltagit i arbetsnedläggelse, domstol må äga rätt, om den finner skäl därtill föreligga, att ådöma föreningen skadestånd likasom om ett formligt beslut å föreningens vägnar förelåge.

Utskottet finner Kungl. Maj:ts förslag innefatta en rättvis och billig och tillika i det stora hela med erforderlig varsamhet gjord reglering af den skadeståndsskyldighet, som bör följa på ett brytande mot kollektivaftalet eller de förpliktelser lagen särskildt pålägger de af sådant aftal bundna. Synnerligen oegentligt förefaller det, att lagen skulle lämna öppet för en förening, som slutit kollektivaftal, att utan någon påföljd bidraga till eller understödja en aftalet i den grad kränkande åtgärd, som en däremot eller mot lagen stridande arbetsinställelse eller dylikt utgör. Och förslaget inskränker sig i hufvudsak till att ålägga aftalsslutande förening vid äfventyr af skadeståndsskyldighet att ej i nämnda hänseenden medverka eller åsidosätta en särskildt åtagen förpliktelse. Den utsträckning af ansvarigheten till utomstående föreningar af enahanda slag, som förslaget innebär, betingas uppenbarligen af nödvändigheten att förekomma bestämmelsens kringgående.

Den rätt förslaget tillerkänner domstolen att i särskilda fall begränsa förenings skadeståndsskyldighet torde emellertid böra utvidgas därhän, att åt domstolen lämnas full frihet att pröfva, huruvida anledning till sådan begränsning föreligger. Jämväl torde böra uttryckligen utsägas, hvad förslaget visserligen lärer innebära, eller att domstolen kan låta skadeståndsskyldigheten helt bortfalla.

Med paragrafens nuvarande affattning synes det kunna uppkomma tvekan, huruvida den sålunda gjorda begränsningen af förenings ansvarighet skall äga tillämpning jämväl för det fall, att förening på något i andra stycket angifvet sätt brutit mot ett särskildt i kollektivaftal gjordt åtagande att afhålla sig från medverkan till arbetsinställelse eller annan liknande åtgärd, äfven då sådan ej är i lagen förbjuden. För att tydligt utmärka, att stadgandet bör så förstås, synes lämpligt att ur första stycket utesluta orden »eller underlåter förening att fullgöra hvad den i aftalet åtagit sig». Någon saklig förändring är härmed ej åsyftad. Hufvudregeln om förenings ansvarighet för fullgörande af ett uttryckligt åtagande torde vara självfallen och ej med nödvändighet behöfva i lagen utsägas. Jämväl ett par andra formella jämkningar i affattningen hafva af utskottet vidtagits vid paragrafen.

Utskottet har icke kunnat ansluta sig till omförmälda af herr Pettersson i Bjälbo framställda förslag. Det torde ej vara lämpligt att på detta område införa andra regler än eljest gälla i fråga om hvem, som skall anses representera en förening, eller att låta förening drabbas af ansvarighet för annans än föreningens görande eller låtande.

11 §.

I herr Åkermans förslag är 9 §, som motsvarar 11 § i Kungl. Maj:ts förslag, af följande lydelse:

»Förening, som slutit kollektivaftal, äger föra talan på grund af aftalet mot en hvar, för hvilken aftalet är bindande.

Arbetsgifvare, som ej själf slutit kollektivaftal, eller arbetare må ej föra talan på grund af aftalet i annat fall än då hans rätt är genom aftalets åsidosättande omedelbart kränkt och föreningen, som slutit aftalet, vägrat att därom föra talan.»

Den väsentligaste olikheten mellan de båda förslagen torde ligga i stadgandena om förenings rätt att för sina medlemmar föra talan på grund af kollektivaftal. Herr Åkermans förslag innebär, att förening skall äga rätt att för en hvar, å hvilken ett kollektivaftal, slutet af föreningen, är tillämpligt, föra hvarje talan, som grundas på kollektivaftalet, samt att den enskilde arbetsgifvaren eller arbetaren är förhindrad att själf utföra sin talan, såvida ej föreningen vägrar att taga saken om hand. Kungl. Maj:ts förslag åter medger förening talerätt allenast för medlemmar och endast i det fall, att fråga är om ersättning för skada, tillskyndad genom arbetsinställelse eller dylik åtgärd, som strider mot kollektivaftalet eller lagen, hvarjämte denna rätt icke skall förefinnas, där medlemmen på visst sätt visar sig vilja själf utföra sin talan.

Kungl. Maj:ts förslag synes utskottet vara att föredraga och fullt motsvara det praktiska behofvet. Väl torde det vara lämpligt att tillerkänna förening af vare sig arbetsgifvare eller arbetare en viss talerätt för medlemmarna och att för sådan händelse låta den ifrågavarande talan tillkomma föreningen såsom dess egen, men denna rätt bör ej utsträckas längre än nödigt är. Och behof däraf torde ej föreligga i annat fall, än då talan på en viss grund enligt sakens natur i regel tillkommer ett flertal personer, såsom är händelsen, åtminstone på arbetarsidan, då skada tillfogas genom arbetsinställelse eller därmed likartad åtgärd. Beträffande föreningsmedlems rätt att själf föra den talan i förberörda fall, som må tillkomma honom, lära de båda angifna systemen i praktiken komma att medföra så godt som enahanda resultat. Uppenbarligen är i de flesta fall medlemmen väl tillfreds därmed, att föreningen åtager sig hans sak, men skulle särskilda omständigheter annat föranleda, synes någon anledning ej föreligga att betaga medlemmen hans fria valrätt därutinnan.

För att ernå full öfverensstämmelse mellan de fall, då förening skall äga talerätt för medlemmar, och dem, där talan, som rör arbetsaftal, skall enligt den anordning utskottet tänkt sig föras vid den ifrågasatta arbetsdomstolen, har utskottet ansett berörda talerätt böra utsträckas att omfatta äfven talan om skada på grund af afskedande, som står i strid mot kollektivaftal. Härjämte har utskottet funnit lämpligt att, i enlighet med hvad herr Åkermans förslag innebär, i lagtexten gifves ett positivt uttryck

för den regeln, att förening genom slutande af kollektivaftal förvärfvar en självständig rätt till talan på grund af aftalet.

12 §.

Enligt de regler, som innehållas i 10 § af herr Åkermans förslag, skulle rätt att på grund af brott mot kollektivaftal häfva aftalet aldrig tillkomma den kränkte själf, utan skulle i hvarje fall domstolen äga att därom besluta. En sådan anordning synes utskottet vara välbetänkt, och har utskottet i sådan riktning omarbetat paragrafen. Utskottet har härvid såsom en konsekvens af 7 § bibehållit med redaktionella förändringar de i Kungl. Maj:ts förslag gifna reglerna för rätten att häfva aftalet, då på samma sida flera däri deltagit, hvilka regler sakna motsvarighet i herr Åkermans förslag.

§ 14.

Enär fjorton dagar synes för vissa fall vara en tämligen knappt utmätt tid för insändande till kommerskollegium af upprättadt kollektivaftal, föreslår utskottet, att tiden måtte sättas till en månad. Med hänsyn därtill att parterna hittills i allmänhet visat sig villiga att hålla kollektivaftalen nämnda myndighet tillhanda, lärer ej vara nödigt att förstärka det gifna påbudet om deras insändande medelst straffhot, utan torde de föreslagna bötesbestämmelserna kunna utgå. Vid sådant förhållande torde all anledning bortfalla till en af herr Åkerman ifrågasatt anordning, att skyldigheten beträffande aftalets insändande skulle läggas endast på arbetsgifvaresidan.

Slutbestämmelsen.

Såväl i herr Åkermans motion som i herr Schottes motion nr 276 påyrkas, att lagen måtte antagas endast för viss tid, enligt den förstnämndes förslag högst fem år. Utskottet har icke funnit tillräckligt vägande skäl vara anförda för att nu införa en dylik för vår lagstiftning hittills i hufvudsak okänd anordning. Sådan har förekommit endast beträffande en eller annan författning, där enligt sakens natur varit fråga om allenast ett provisoriskt reglerande af vissa förhållanden, och där, i händelse af det nya stadgandets bortfallande, äldre lag funnits att falla tillbaka på. Att åter gå så till väga på förevarande område synes knappast lämpligt utan snarare ägnadt att kunna medföra rättsosäkerhet och förvirring. Väl är det sannt, såsom ock utskottet redan framhållit, att det här gäller att inlåta sig på en lagstiftning, som närmast är att anse som ett försök. Att på grund häraf skulle ligga en särskild fara uti att antaga lagen att gälla i vanlig ordning, kan dock utskottet icke finna. Ej sällan föreligger jämväl i andra fall för

lagstiftaren den uppgiften att reglera lika nya och förut obearbetade förhållanden, i fråga om hvilka lagstiftningens verkan är svår att på förhand fullt öfverblicka. Och just med hänsyn därtill, att det nu är fråga om lagstiftning inom ett nytt och synnerligen viktigt område, lärer med visshet kunna förväntas, att resultatet af lagstiftningen skall med största uppmärksamhet följas på alla håll, och att såväl Kungl. Maj:t som Riksdagen skola låta sig vara ännu mera än vanligt angeläget att medverka till den reformering af densamma, som vid hvarje tidpunkt kan visa sig behöflig. Vid öfvervägande af skälen för och emot den ena eller den andra ståndpunkten har utskottet alltså icke funnit anledning till att afvikelse i förevarande hänseende skulle göras från hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Förslaget förutsätter, att lagen skulle med vissa angifna undantag blifva tillämplig äfven på kollektivaftal, slutna före lagens trädande i kraft. Härutinnan har herr Jansson i Edsbäcken i sin motion yrkat, att allenast 8 § med den af honom föreslagna lydelsen måtte få retroaktiv verkan. Vid granskning af lagförslagets olika bestämmelser har utskottet kommit till den uppfattningen, att med den af Kungl. Maj:t förutsatta tillämpningen af lagen på förut befintliga aftal skulle vinnas afsevärda fördelar, utan att härigenom någon olägenhet skulle uppkomma. Dock synes med den förändring, som af utskottet vidtagits beträffande 8 § i afseende på intressetvister under aftalets giltighetstid, vara nödigt, att hvad denna paragraf innehåller om förbud mot strid under aftalstiden i anledning af tvist om förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare, som ej reglerats genom kollektivaftalet, ej göres tillämpligt å förutvarande aftal.

Förslaget till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister.

Den domstol — arbetsdomstolen — som enligt förevarande förslag skall inrättas för slitande af rättstvister rörande kollektivaftal, skulle få sig förelagd en synnerligen viktig och grannlaga uppgift. För att domstolen skall blifva i stånd att rätt fylla denna uppgift erfordras framför allt, att den erhåller en sammansättning, som garanterar ett sakkunnigt afgörande af dit hänskjutna tvister och tillförsäkrar domstolen största möjliga auktoritet och förtroende, samt att behörigen sörjes för snabbhet vid tvisternas afgörande. I sistnämnda hänseende är emellertid icke endast sättet för tvisternas handläggning vid arbetsdomstolen af betydelse. Här uppkommer ock frågan, huruvida och i hvad mån för snabb-

hetens befordrande en inskränkning i det eljest vanliga antalet instanser må kunna genomföras. Denna synpunkt är i Kungl. Maj:ts förslag såtillvida beaktad, som enligt detta förslag klagan från arbetsdomstolen skulle, med förbigående af mellaninstansen, föras direkt hos högsta domstolen.

Vid förslagets granskning af lagrådet hafva två af dess ledamöter uttalat den åsikten, att i sakfrågor arbetsdomstolens utslag icke borde få öfverklagas. Samma mening frambär herr Söderbergh i Karlshamn i den af honom väckta motionen, under det att herr Åkerman anser klagan i intet fall böra vara tillåten. I den af lagrådets ifrågavarande två ledamöter afgifna motivering för deras åsikt hafva olägenheterna af att i sakfrågor tillåta appell mot arbetsdomstolens utslag och skälen, hvarför de betänkligheter, som eljest möta mot borttagande af appellrätten, på förevarande område kunna anses vara af jämförelsevis ringa betydelse, framlagts med den fullständighet, att utskottet icke torde behöfva i sådant hänseende ingå på en närmare utredning utan kunna inskränka sig till att hänvisa till berörda motivering. Hvad i densamma anförts synes utskottet vara af den öfvertygande beskaffenhet, att utskottet för sin del håller före, att syftet med arbetsdomstolens inrättande ingalunda skulle ernås, därest öfver densamma skulle i sakfrågor bibehållas en andra instans. Utskottet finner alltså, att lagen bör innehålla förbud mot öfverklagande af arbetsdomstolens domslut, med undantag allenast för det fall, att arbetsdomstolen förklarat sig obehörig att upptaga dit hänskjutet mål eller ogillat invändning mot dess behörighet. Berörda undantag synes vara nödvändigt, på det ej, därest arbetsdomstolen och allmän domstol skulle i något fall stanna vid olika slut i fråga om behörigheten att upptaga mål, möjlighet skulle saknas att genom frågans dragande under en gemensam högsta instans få kompetensspörsmålet afgjordt. Bestämmelser i angifvet syfte hafva af utskottet upptagits i en ny paragraf, som erhållit nummer 16 i det af utskottet omarbetade förslaget.

På sätt af samma lagrådets ledamöter antydts torde borttagande af appellrätten såsom en konsekvens medföra, att gränsen för arbetsdomstolens kompetensområde uppdrages på ett något olika sätt mot hvad i Kungl. Maj:ts förslag skett. Härutinnan innehåller nämnda förslag den regeln, att mål, som rör arbetsaftal, skall upptagas af arbetsdomstolen, då däri tillika är tvist om giltighet, bestånd eller rätta innebörden af kollektivaftal, hvarå arbetsaftalet grundas, eller då fråga är om skadestånd i anledning af arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd eller på grund af afskedande, och den åtgärd, som medfört skadan, förmenas stå i strid mot kollektivaftalet eller mot lagen om sådant aftal. Lämpligare synes vara att låta

mål rörande arbetsaftal, med undantag för de fall, då fråga är om skadestånd af anledning nyss sagts, gå till allmän domstol med åliggande för denna, att om i målet yppas tvist om kollektivaftals giltighet, bestånd eller rätta innebörd, hänvisa denna tvist till arbetsdomstolens afgörande. Härigenom skulle vinnas, förutom de fördelar, som af lagrådets omförmälda ledamöter antydts i deras yttrande öfver 1 § i det till lagrådet remitterade förslaget, jämväl att, till fromma för rättsenheten, från arbetsdomstolens verksamhetsområde skulle afskiljas det med rättssystemet i öfrigt nära sammanhängande arbetsaftalsförhållandet och dit höra endast spörsmål om det egenartade kollektivaftalet. Och de fall, då allmän domstol skulle nödgas hänvisa uppkommen tvist rörande kollektivaftal till arbetsdomstolen, blifva antagligen ej särdeles talrika. Äfven anspråk på grund af arbetsaftalet komma för visso, då fråga är om organiserade arbetare, att först göras till föremål för förhandlingar mellan vederbörande. Om därvid visar sig, att olika uppfattning råder om t. ex. det grundläggande kollektivaftalets tolkning i någon punkt, är ju möjlighet gifven att genom förande af fastställelsetalan vid arbetsdomstolen få denna tvistefråga en gång för alla afgjord med bindande kraft beträffande samtliga de enskilda tvister, som därefter må anhängiggöras vid de allmänna domstolarna i likartade fall.

Uteslutande af appellrätten torde jämväl hafva betydelse för frågan om arbetsdomstolens sammansättning. Härutinnan hafva herrar Åkerman och Söderbergh i Karlshamn i sina motioner yrkat, att åt det juridiska elementet bör beredas endast en plats i domstolen. Ett sådant försvagande af berörda element torde icke böra ifrågakomma, allra minst då arbetsdomstolen göres till enda instans. Domstolen skall ju hafva att behandla rättstvister, ofta måhända af ganska invecklad beskaffenhet, vid hvilkas lösning den juridiska utbildningen måste spela en icke oväsentlig roll, ehuru den på grund af ifrågavarande rättsförhållandens säregna natur bör vara förstärkt med den på detta område speciella sakkunskapen. Däremot synas goda skäl tala för, att endast två af de tre ledamöter af domstolen, som af Konungen utnämnas utan förslag, ovillkorligen skola vara juridiskt bildade personer, under det att vid besättande af den tredje platsen valet må träffas fritt, oberoende af juridiska kvalifikationer, hvarigenom öppnas möjlighet att tillgodogöra sig den praktiska erfarenheten på hithörande områden, hvarhelst den må vara att träffa.

I enlighet med de nu angifna synpunkterna har utskottet omarbetat förslaget och därvid äfven i andra hänseenden vidtagit en del förändringar, för hvilka utskottet får redogöra i de yttranden beträffande de särskilda paragraferna, hvartill utskottet nu öfvergår.

1 §.

Den i 1 § vidtagna ändringen är af rent formell natur, beroende på den uppställning, som gifvits åt 3 och 4 §§.

2 §.

Här torde böra omnämnas den af herr Söderbergh i Karlshamn gjorda hemställan om stadgande därom, att när parter, som slutit ett kollektivaftal, i detta öfverenskommit om tvisters afgörande i viss angifven ordning (skiljedom, tariffnämnd o. s. v.) med bindande verkan för parterna, arbetsdomstolen icke har att med tvister på grund af sådana kollektivaftal taga befattning. Ett sådant stadgande synes utskottet öfverflödigt. Uppenbarligen kunna parterna här liksom i fråga om andra rättstvister genom öfverenskommelse om tvists afgörande på särskildt sätt ställa densamma utanför domstols behörighetsområde. Att arbetsdomstolens inrättande icke skulle verka därhän, att tidigare slutna aftal om tvisters hänskjutande till skiljedom skulle blifva ogiltiga, torde knappast behöfva framhållas.

Beträffande af herr Åkerman väckt förslag, att åt arbetsdomstolen med minskadt antal ledamöter skulle uppdragas att handlägga frågor om fastställande af arbetsordningar, hänvisas till hvad utskottet på vederbörligt ställe i förslaget till lag om vissa arbetsaftal därom yttrar.

3, 4 och 6 §§.

Af redaktionella skäl hafva ur 3 § uteslutits de bestämmelser, som afse de efter förslag förordnade domstolsledamöterna, och dessa bestämmelser i stället upptagits i 4 §.

Herr Söderbergh i Karlshamn förordar i sin motion beträffande de ledamöter, som endast skulle förordnas på viss tid, ett system med rörliga bisittare. Dessa skulle till visst antal utses efter förslag, afgifna af de större organisationerna på hvardera sidan, och af de sålunda utsedda skulle såsom bisittare vid afdömande af tvist rörande kollektivaftal, slutet af en viss organisation, tillkallas de, som utsetts efter förslag af denna organisation. Alternativt föreslås, i syfte att bereda möjlighet till bättre proportionell fördelning af platserna mellan olika organisationer, att för hvardera sidan utses tre, af hvilka en vid hvarje session skulle utträda efter lottning eller i enlighet med förut uppgjord ordning. I hvarje fall borde förslagsrätt endast tillkomma vederbörande högsta organisationer.

Herr Åkerman anser, att på arbetarsidan endast förening med minst femtontusen medlemmar skall vara berättigad att afgifva förslag.

Systemet med rörliga bisittare torde knappast, enligt utskottets uppfattning, vara det lämpligaste. En hvar af bisittarne skulle i allt för ringa grad blifva i tillfälle att förvärfva den erfarenhet och vana, som för domarevärfvets rätta fullgörande äro af väsentlig betydelse. Äfven med detta system skulle den speciella sakkunskapen för hvarje särskildt mål icke kunna ernås. Härjämte torde böra bemärkas, att bisittare, utsedda på det af motionären angifna sättet, komme att mera representera vissa *intressen* än de fasta bisittarne. Men hvad man vill vinna med ifrågavarande bisittare är att tillföra domstolen representanter icke för intressen utan för sakkunskap och olika rättsåskådningar.

Beträffande åtgärder för att betrygga förtroendet för domstolen genom en bättre fördelning af platserna mellan de olika organisationer, som kunna finnas på hvardera sidan, torde med hänsyn till det stora antalet, särskildt på arbetarsidan, af fristående sådana föga vara vunnet genom vare sig den ena eller den andra af de utaf herr Söderbergh ifrågasatta anordningarna. Uppenbart är, att Kungl. Maj:t vid bisittarnes utväljande måste taga största hänsyn därtill, att de utsedda komma att representera åskådningarna hos majoriteten på hvardera sidan, och att alltså de mindre föreningarna i realiteten, därest de skulle afgifva särskilda förslag, näppeligen kunna komma att utöfva något egentligt inflytande på domstolens sammansättning. Att tydligt fastslå denna princip genom valet af den siffra för medlemmarnas antal, som skall vara afgörande, låter sig med hänsyn till möjligheten af omkastningar i de bestående förhållandena knappast göra. En antydan därom i själfva lagen kunde dock måhända gifvas genom att bestämma minimiantalet af medlemmar för arbetareförening till tiotusen i stället för femtusen.

Kungl. Maj:ts förslag pålägger en hvar, som utses till bisittare i arbetsdomstolen, såsom en medborgerlig plikt att utföra uppdraget, från hvilket han ej kan vinna befrielse annat än på grund af särskilda omständigheter. Ehuru någon beräkning ej låter sig göra angående mängden af det arbete, som kommer att påhvila domstolen, kan dock, om afseende fästes vid den stora och alltjämt tillväxande mängden af kollektivaftal i vårt land, förväntas, att detta arbete åtminstone efter någon tid skall blifva af den omfattning, att ledamöterna i domstolen nödgas ägna större delen af sin tid åt detsamma. Det kan under sådana förhållanden ej fordras, att en hvar skall vara pliktig åtaga sig befattningen. Ställas de ekonomiska villkoren för befattningshafvarna någorlunda gynnsamma, lärer i betraktande jämväl af det anseende, som säkerligen kommer att åtfölja dessa

poster, lämpliga personer för deras beklädande utan större svårighet kunna på frivillighetens väg erhållas. För att förekomma, att personer blifva förordnade, hvilka efter kort tid åter afgå, torde vara lämpligt att stadga skyldighet för förening, som afgifver förslag å ledamöter, att därvid foga skriftlig förklaring från de föreslagna rörande deras villighet att mottaga uppdraget samt för de på grund af förslaget förordnade att kvarstå den bestämda tiden, där ej särskilda omständigheter berättiga till entledigande. Den, som afgifvit dylik förklaring, men ej vid närmaste förordnande kommit i åtanke, bör ock vara pliktig att under den tvårsperiod, som förordnandet afser, mottaga uppdraget efter afgången ledamot. Efter nu angifna grunder hafva 4 och 6 §§ af utskottet affattats.

7 §.

I 7 § har påkallats en redaktionell jämkning i följd af ändringarna under 3 och 4 §§.

10 §.

Af det föreslagna nya stadgandet i 2 § därom, att tvist rörande kollektivaftal, som i mål om arbetsaftal yppas vid allmän domstol, skall hänvisas till arbetsdomstolen, föranledes ett tillägg till 10 § af innehåll, att part, som erhållit dylik hänvisning, skall äga att vid arbetsdomstolen föra fastställelsetalan, hvarom i paragrafen förmäles.

11 och 18 (11, 12, 13, 14, 15 och 21) §§.

I 11 § hänvisas beträffande rättegången vid arbetsdomstolen till hvad som enligt allmän lag gäller om rättegången vid rådstufvurätt i den mån ej undantag därifrån gjorts genom andra bestämmelser i förslaget. I såväl herr Åkermans som herr Söderberghs i Karlshamn motioner påpekas behofvet af afvikelser äfven i andra hänseenden från den allmänna rättegångsordningen och därmed sammanhängande stadganden. Härutinnan framhålles särskildt såsom nödigt, att arbetsdomstolen gifves möjlighet till kraftig processledning och vidsträckt rätt att med minskadt antal ledamöter å ort och ställe skärskåda alla förhållanden af betydelse för ett måls afgörande, att fri bevisprövning införes och de vanliga vittnesjäfven eftergifvas, samt att lättnader vid protokollsföringen medgifvas, och protokoll med utslag varda afgiftsfria för parterna. I sammanhang härmed har herr Åkerman förordat, att arbetsordningen för domstolen måtte prövas af Riksdagen.

Vid öfvervägande af hithörande frågor har utskottet funnit, att särskilda processuella stadganden böra i lagen om arbetsdomstolen införas i följande hänseenden.

Enär svårighet ej sällan skulle kunna yppas att i mål vid arbetsdomstolen vinna behörig utredning, om de vanliga reglerna beträffande jäf mot vittnen upprätthållas, bör den, som enligt hvad i rättegångsbalken stadgas är jäfvig att vittna, kunna, då jäfvet är af beskaffenhet att det må eftergifvas, af arbetsdomstolen höras, dock utan ed, oaktadt sådant eftergifvande ej skett; verkan af hans utsaga bedömes fritt af domstolen. Angående syn å arbetsplats eller ock föremål, som ej lämpligen kan flyttas till domstolen, bör stadgas, att, där domstolen så pröfvar skäligt, sådan syn må förrättas af ordföranden och två af de ledamöter, som förordnats enligt 4 §, samt att dylik synerätt äger samma befogenhet som arbetsdomstolen, med det undantag att den ej får slutligt afdöma målet. I vissa fall, exempelvis då det gäller att afgöra, huruvida en viss åtgärd varit obehörig såsom stridande mot lag eller kollektivaftal, och tillika är fråga om skadestånd på grund af åtgärden, kan det vara af vikt, att det förstnämnda spörsmålet varder särskildt snabbt afgjordt utan att behöfva uppehållas genom den utredning, som kan erfordras för bedömande af skadeståndsanspråket. Det synes därför böra vara domstolen medgifvet att afgöra särskilda delar af ett mål hvar för sig. Slutligen torde böra föreskrifvas, att då någon domstolens ledamot varit beträffande något beslut af skiljaktig mening, sådant ej må angifvas i protokollet eller göras kunnigt för vare sig part eller annan. Ett sådant stadgande torde vara lämpligt, på det att ej genom uttalade skiljaktiga meningars offentliggörande arbetsdomstolens utslag måtte lida någon minskning i auktoritet, samt tillika innebära ett stundom måhända behöfligt stöd för de efter förslag förordnade ledamöterna i deras sträfvan att fullt opartiskt och självständigt utöfva sin befattning. För att skiljaktig ledamot må kunna i fall af behof frigöra sig från ansvarighet för utslaget, bör han äga att af domstolen undfå intyg rörande förhållandet, hvilket intyg naturligtvis ej får användas i annat ändamål än det nu nämnda.

Bestämmelser i angifna hänseenden hafva af utskottet utarbetats och erhållit plats i förslaget såsom 11—14 §§, hvarefter den förutvarande 11 § nedflyttats såsom 15 §. Beträffande stadgandet om syn på stället med tre ledamöter är uppenbart, att arbetsdomstolen vid utseende af de två ledamöter, som skola jämte ordföranden deltaga i synen, har att tillse, att såväl arbetsgifvare- som arbetaresidan blir representerad.

Frågan om behofvet af särskilda regler, ägnade att för arbetsdomstolens del fastslå rätten till fri bevispröfning, har redan beträffande bevisning om liden skadas storlek upptagits af föredragande departementschefen i hans yttrande vid 10 § i det till lagrådet remitterade förslaget. Han anför där, att då i praxis utvecklingen allt mera gått därhän, att domstolarna anse sig icke strängt bundna af de befintliga legala bevisreglerna och, i synnerhet då fråga är om skadestånd, mera fritt bedöma det gifna bevismaterialet, samt det kunde tagas för gifvet, att enahanda åskådningssätt komme att göra sig gällande vid arbetsdomstolen, ett stadgande af antydt innehåll icke syntes med nödvändighet erfordras. Utskottet delar den sålunda uttalade uppfattningen, och har på grund häraf ansett det icke vara nödigt, att i förevarande lag ett positivt stadgande om fri bevispröfning införes. Och utskottet har stannat vid denna mening jämväl af det skäl, att om en uttrycklig bestämmelse blefve meddelad särskildt beträffande bevispröfningen vid arbetsdomstolen, sådant skulle kunna gifva anledning till slutsatser, hvilka komme att verka hämmande på den rättsskipning, som på sätt nyss nämnts utvecklat sig vid de allmänna domstolarna.

Inom utskottet har äfven uppkastats den tanken, att gällande regler om domarejäf skulle beträffande arbetsdomstolen vara alltför stränga och deras tillämpning leda till, att de personer, hvilka särskildt på arbetaresidan företrädesvis torde komma att föreslås såsom bisittare i domstolen, allt som oftast skulle befinnas jäfviga att deltaga i ett måls handläggning. Sådant synes dock icke vara att befara. Med en riktig tolkning af de gällande jäfsbestämmelserna torde man komma till det resultat, att, då förening är part i mål vid arbetsdomstolen, medlem af föreningen eller någon dess tjänsteman, som ej tillhör föreningens styrelse, icke i denna sin egenskap är jäfvig att såsom domare taga befattning med målet. En ledamot af t. ex. landsorganisationens styrelse torde kunna fungera såsom ledamot i arbetsdomstolen i mål, där fråga är om aftal, i hvars slutande landsorganisationen såsom sådan ej deltagit. Den omständighet nämligen, att de olika fackförbunden äro anslutna till landsorganisationen, kan icke medföra, att landsorganisationen är part i mål, som rörer fackförbunden, och ledamöter af landsorganisationens styrelse således jäfviga såsom domare i sådana mål. På samma sätt lärer vara att anse, då det gäller fackföreningarnas förhållande till fackförbunden. Ej heller lärer vara att såsom domarejäf anse, att ledamot af arbetsdomstolen å förenings vägnar deltagit i förhandling till biläggande af tvist, som sedermera anhängiggjorts vid arbetsdomstolen. Att gå längre och låta exempelvis den, som tillhör förenings styrelse, döma i mål, där föreningen är part, eller medgifva att den

fungerar som domare i mål om kollektivaftal, som å förenings vägnar slutit detsamma, skulle enligt utskottets åsikt icke vara riktigt.

Hvad slutligen angår protokollsföringen vid arbetsdomstolen och parternas skyldighet att för protokoll och utslag gälda afgift, hafva inom utskottet uttalats vissa önskemål därutinnan. Det har framhållits såsom lämpligt, att hithörande förhållanden så ordnades, *att* skriftlig inlaga eller skriftligt bevis, som vid arbetsdomstolen åberopas, skall åtföljas af bestyrkt afskrift, hvilken, försedd med påskrift om dagen för dess ingifvande och målet, hvartill den hör, utgifves till motparten, *att* sådana handlingar ej må intagas i domstolens protokoll utan samlas till en akt för hvarje mål, *att* utslag ej må utfärdas i sammanhang med protokollet och ej skrifvas med rubrik utan såsom ingress innehålla allenast angifvande af parterna och saken, *att* part ej skall vara skyldig att utlösa protokoll, *att* ett exemplar af utslag skall afgiftsfritt utgifvas till hvardera sidan, *samt att* härförutom såsom lättnad för domstolen medgifves densamma att ej behöfva efter memorialanteckningarna uppsätta protokoll, med mindre sådant af part begäres.

Utskottet anser sig böra förorda, att alla de lättnader, som kunna vara möjliga, må beredas arbetsdomstolen i de här ofvan angifna hänseendena. Med den knappa tid, som stått utskottet till buds, har utskottet dock ej kunnat inlåta sig på att i ämnet framlägga förslag till detaljerade stadganden eller bestämdt uttala sin uppfattning rörande ett hvart af de antydda önskemålen. Det synes utskottet såsom det mest praktiska, att Riksdagen öfverlämnade åt Kungl. Maj:t att utfärda föreskrifter i berörda hänseenden, äfven i de delar, som icke omedelbart falla under Konungens administrativa lagstiftningsrätt, med undantag gifvetvis för frågan om frihet från stämpel för domstolens utslag, därom det tillhör Riksdagen att besluta. De behöfliga stadgandena kunde intagas dels i den arbetsordning för domstolen, som det bör tillkomma Kungl. Maj:t att utfärda, och dels i förordningen angående expeditionslösen. Kungl. Maj:t lärer då icke underlåta att taga den hänsyn till de ofvan framhållna önskemålen, som efter närmare pröfning kan befinnas lämplig, liksom ock framdeles till den inom arbetsdomstolen vunna erfarenheten. I fråga om stämpelafgiften skulle utan särskildt stadgande härom arbetsdomstolen komma att falla under den första af de i gällande förordning upptagna afdelningar af statsmyndigheterna, och dess utslag följaktligen beläggas med stämpel såsom rådstufvurätts utslag. Någon olägenhet torde dock ej uppkomma af att låta med förändring i sådant afseende anstå till början af nästkommande års Riksdag. En bestämmelse i syfte att inrymma åt Kungl. Maj:t ofvan angifna befogenhet har af utskottet upptagits i 21 § af utskottets förslag (motsvarande 18 § i Kungl. Maj:ts förslag).

12 §.

Då talan mot arbetsdomstolens beslut ej skulle få föras annat än beträffande behörighetsfrågor, synes ej behöfligt att om verkställigheten gifva bestämmelser, afvikande från de eljest gällande, för de säkerligen sällsynta fall, att domstolen, på sätt jämlikt 16 kap. rättegångsbalken kan ske, samma dag, som den ogillar invändning mot dess behörighet, meddelar slutligt utslag i målet, hvarför 12 § torde utgå.

13—17 (17—20) §§.

Då arbetsdomstolen ogillat invändning mot dess behörighet, som af svarande framställts, synes det skäligen böra åligga svarande att, därest han vill bevara rätten till talan mot beslutet, anmäla missnöje innan förhandlingarna för dagen afslutats, äfven för det fall, att slutligt utslag i målet samma dag gifves. Anmäles ej missnöje är därmed genast afgjordt, att utslaget vunnit laga kraft. Bestämmelse härom har af utskottet upptagits under 17 § i dess förslag.

Besvärs- och förklaringshandlingar torde lämpligen kunna ingifvas till nedre justitierevisionen direkt i stället för att först aflämnas till arbetsdomstolens ordförande. Af denna ändring, som utskottet vidtagit, följer, att 16 och 17 §§ i Kungl. Maj:ts förslag kunna såsom obehöfliga utgå. I kvarstående paragrafer hafva vissa redaktionella jämkningar ägt rum.

Slutbestämmelsen.

Viss jämkning i affattningen har föranledts af de förändrade föreskrifterna angående domstolens sammansättning.

Herrar Åkermans och Schottes (motion nr 276) vid slutbestämmelsen i förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare omförmälda yrkande, att lagen måtte antagas endast för viss tid, gäller äfven förevarande lagförslag. Utskottet finner sig böra jämväl i fråga om sistnämnda förslag afstyrka bifall till yrkandet och torde beträffande grunderna härför kunna inskränka sig till att hänvisa till hvad utskottet förut i frågan yttrat. Härutöfver vill dock utskottet särskildt påpeka olämpligheten af att inrätta en domstol af den vikt och betydelse som den ifrågavarande endast för en bestämd tidsperiod och göra dess existens beroende på den i alla händelser ovissa förutsättningen, att dess fortvaro i samma eller annan gestaltning varder genom sammanstämmande beslut af Kungl. Maj:t och Riksdagens båda kamrar betryggad. Det tillstånd af

ovisshet, som sålunda skulle komma att råda, kan medföra en oberäknelig inverkan på benägenheten hos vederbörande parter att mot slutet af den bestämda tidsperioden sluta kollektivaftal och på dessas innehåll.

Förslaget till lag om ändring af 2 § lagen angående medling i arbetstvister den 31 december 1906; motionen i andra kammaren nr 277.

De i propositionen innefattade förslag, som gå ut på att skapa nya utvägar för lösande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, afse hufvudsakligen rättetvister. Endast sådana skola handläggas af den föreslagna arbetsdomstolen. Förslaget till lag om ändring af 2 § lagen angående medling i arbetstvister den 31 december 1906 innebär ej annat än att — med hänsyn därtill att enligt 8 § i förslaget till lag om kollektivaftal förlikningsmans ingripande skall kunna ifrågakomma, äfven där sådant enligt medlingslagens nuvarande lydelse skulle vara uteslutet — förlikningsman förklaras skyldig att lämna sin medverkan till biläggande af arbetstvister jämväl i de fall och på det sätt, som angifvas i annan lag än medlingslagen.

För att det åsyftade målet att befrämja arbetsfreden skall kunna vinnas i så stor utsträckning som möjligt, synes det emellertid, såsom särskildt framhållits i den af herr Schotte afgifna motionen nr 277 i andra kammaren, vara önskvärdt, att med den föreslagna lagstiftningen om rättstvisters lösning förenas stadganden i ändamål att på ett kraftigare sätt än hittills söka bringa äfven intressetvister till uppgörelse utan öppen strid samt förkorta de strider, som uppkommit i anledning af sådana tvister. Intressetvisterna torde väl vara de, som oftast förekomma och lättast antaga en vidsträckt omfattning samt följaktligen innebära de största vådorna för arbetsfreden.

I föredragande departementschefens yttrande den 3 december 1909 har gifvits uttryck åt den uppfattningen, att den genom 1906 års lag införda förlikningsmansinstitutionen i det hela verkat på ett tillfredsställande sätt och motsvarat de förväntningar, som vid dess inrättande fästades vid densamma. Utskottet, som instämmer häri, föreställer sig, att just det sålunda angifna förhållandet kan göra det möjligt och lämpligt att i samband med den nu föreslagna lagstiftningen på ett närgränsande område i vissa delar utvidga och fullständiga 1906 års lag. Den vunna erfarenheten torde hafva undanröjt många af de betänkligheter, som från början

gjorde sig gällande mot, att det allmänna skulle utan parternas begäran ingripa i arbetstvister, och i stället har säkerligen blifvit allt mera erkändt, att sådant ingripande under vissa föruträttningar kan vara till gagn såväl för de tvistande själfva som för den stora allmänhet, hvars intressen medelbart beröras af dylika tvister.

I förenämnda motion har föreslagits sådan omarbetning af 1906 års lag, att dels stadgas skyldighet för parterna att hörsamma förlikningsmans kallelse till inställelse för förhandling inför denne, dels en särskild förlikningskommission inrättas såsom andra instans för behandling af frågor rörande framtida kollektivaftal, dels ock särskilda skiljedomare, eventuellt jämväl skiljenämnder, tillsättas för afgörande af arbetstvister, som parterna besluta dit hänskjuta. Motionärens hemställan i sistnämnda afseende torde icke böra föranleda någon åtgärd. Behofvet af särskilda skiljedomare och skiljenämnder, utöfver de för vissa näringsgrenar eller delar däraf genom parternas öfverenskommelser skapade permanenta inrättningarna i detta syfte, skall säkerligen väsentligt förminskas, om arbetsdomstolen kommer till stånd. Man torde därför böra se tiden an och låta det bero på den blifvande utvecklingen, huruvida det kan komma att anses föreligga tillräcklig anledning att genom det allmännas försorg och på dess bekostnad tillhandahålla tvistande parter särskilda skiljedomare eller skiljenämnder. Däremot har utskottet funnit sig böra i hufvudsak biträda hvad motionären i öfrigt hemställt samt utarbeta förslag till bestämmelser i enlighet därmed.

Förlikningsinstitutionens anlitande är för närvarande för arbetsgifvare och arbetare fullt frivilligt. Det har dock jämförelsevis sällan inträffat, att part vägrat att efterkomma en af förlikningsman till parterna riktad inbjudning att inför honom sammanträda till förhandling med hvarandra. Att döma efter hittills vunnen erfarenhet torde alltså införande af lagstadgad skyldighet för parterna att hörsamma förlikningsmans kallelse icke innebära någon mera väsentlig ändring i förhållandena. Ej heller synes genom ett sådant stadgande något obilligt anspråk ställas på parterna. Den föreslagna liksom den gällande lagstiftningen i ämnet afser endast arbetstvister, som medfört eller synas hota att medföra arbetsinställelse af större betydenhet, och dylika arbetsinställelser kunna förorsaka så omfattande och svåra verkningar äfven för andra än dem, som äro inblandade i den ursprungliga tvisten, att de tvistande icke böra utan vidare undandraga sig att tillmötesgå en af det allmännas representant framställd uppmaning till förhandling. Förlikningsmännen synas hittills hafva förstått att vid förhandlingars inledande iakttaga den varsamhet deras ömtåliga uppdrag kräfver, och det torde icke behöfva befaras, att den föreslagna utvidgningen af deras myndighet skulle medföra någon förändring häri. Det

förefaller alltså utskottet lämpligt att på angifna sätt söka bereda förlikningsmännen ökad auktoritet.

Redan det förslag till förordning angående medling i arbetstvister, som 1901 afgafs af en kommitté och som i väsentliga delar legat till grund för 1906 års lag, gick ut från att parterna borde vara skyldiga att iaktta inställelse. För att förmå dem därtill skulle mot dem kunna utöfvas ett visst tvång genom vädjan till offentligheten i närmare föreskrifven ordning. Någon motsvarighet till de sistnämnda bestämmelserna ingår icke i nu förevarande förslag, utan enligt detsamma — liksom enligt den nyligen antagna danska lagen om utnämning af en förlikningsman i arbetstvister — skall man låta bero vid parts försummelse att efterkomma förlikningsmans kallelse. Det torde icke finnas något tvifvel om, att ett lagbud om förpliktelse för parterna att tillstädeskomma skall i så godt som alla fall blifva åtlydt, utan att särskilda tvångsmedel anlitas.

Äfven den föreslagna förlikningskommissionen har till ändamål att gifva förlikningsförfarandet ökad styrka och auktoritet. Det ligger i sakens natur och har jämväl af erfarenheten bekräftats, att en af lämpligt antal sakkunniga personer sammansatt kommission kan göra sig kraftigare gällande och med större framgång söka åvägabringa medling än en ensam förlikningsman. Med stöd af 12 § i gällande medlingslag har Kungl. Maj:t vid några tillfällen anordnat en förstärkt förlikningsmansinstitution för medling i tvister af särskild vikt. Säkerligen vore det till gagn, om möjligheten att anlita en dylik institution icke vore beroende af mera tillfälliga omständigheter, utan denna alltid funnes att tillgå för sådana tvister, som äro af den betydelse att det allmänna bör göra allt hvad göras kan för att få medling till stånd. Såsom motionären framhållit, synes detta gälla frågor om slutande af kollektivaftal. Kommissionen bör därför i första rummet få till uppgift att vara en andra instans för medling i tvister af berörda slag, och det bör åligga förlikningsman, som handlagt sådan tvist utan att den blifvit löst, att hänvisa densamma till kommissionens behandling.

Det torde dock icke vara lämpligt att göra det till en skyldighet för förlikningskommissionen att till handläggning upptaga alla tvister, som den sålunda skulle få till sig öfverlämnade. Ur ett dylikt stadgande kunde uppstå det missförhållandet, att parterna komme att tillmäta förhandlingarna inför förlikningsmannen mindre vikt och först inför kommissionen lade sig vinn om att få slut i saken. Särskildt för part, som hade något intresse af att draga ut förhandlingarna på tiden, skulle det vara frestande att låta frågan fullföljas inför kommissionen. Det kan befaras, att sådant alltför ofta skulle förekomma, och att förlikningskommissionen kanske i

regel skulle anlitas äfven för tvister, som bort kunna lösas inför förlikningsmannen. Tvistefrågors handläggning inför kommissionen bör vara ett undantagsförfarande, afsedt endast för särskildt stora och svåra frågor. Utskottet har därför ansett sig böra föreslå, att, då tvist anmälts hos kommissionen, denna skall själf äga att pröfva, huruvida med hänsyn till tvistens omfattning eller faran för dess ytterligare utbredning saken är af den vikt, att den bör handläggas af kommissionen. Då part alltså ej skall hafva någon ovillkorlig rätt att få tvist dragen under kommissionen, torde förlikningsmännens inflytande icke lida något intrång eller det nuvarande förlikningsförfarandet förlora i betydelse.

Motionären har ifrågasatt, att när tvist rörde mer än ett förlikningsmansdistrikt och alltså gällde aftal af större omfattning mellan hufvudorganisationer, den skulle kunna af parterna själfva omedelbart hänskjutas till förlikningskommissionen, om parterna vore ense därom. Att sålunda låta parterna förbigå förlikningsmannen vid handläggning af vissa viktiga tvistefrågor synes emellertid icke vara tillrådligt med hänsyn till dennes auktoritet. Ej heller förefaller det sannolikt, att sakens snabba och lyckliga afveckling därigenom skulle befrämjas.

Däremot synes det utskottet, som om det borde medgifvas förlikningskommissionen att i vissa undantagsfall på eget initiativ taga tvistefrågor under behandling. Enligt de i gällande lags 4 § innefattade stadgandena, hvilka enligt utskottets förslag lämnas oförändrade, har förlikningsman i allmänhet icke befogenhet att ingripa, när arbetstvist uppstår inom näringsgren, industriell anläggning eller arbetsföretag, där särskild förhandlings-, förlikningss- eller skiljenämnd är upprättad. Misslyckas sådan nämnd att åstadkomma enighet mellan parterna, göres alltså ej från det allmännas sida något försök att medla i tvisten. Synnerligen stora allmänna intressen kunna emellertid stå på spel just i vissa af de fall, som sålunda äro undantagna från det offentliga förlikningsförfarandet. Om nu inrättas en högre förlikningsmyndighet, som kan antagas erhålla en särdeles kompetent och förtroendeingifvande sammansättning, synes det icke vara osannolikt, att ingripande från denna myndighet stundom skulle kunna leda till öfverenskommelse mellan parterna, ehuru någon sådan icke framgått ur den särskilda nämndens arbete. Förlikningskommissionen torde ock komma att erbjuda full trygghet för att inskridande icke skulle ske i andra fall än då detsamma ägde verkligt berättigande. Det synes därför vara att förorda, att förlikningskommissionen skall vara behörig upptaga till behandling — förutom frågor som förlikningsman enligt hvad förut är sagdt anmält hos kommissionen — sådana jämlikt ofvannämnda

stadganden från förlikningsmans handläggning undantagna tvister, som angå slutande af kollektivaftal.

Enligt 3 § andra stycket i 1906 års lag skall förlikningsman, om han anser det erforderligt eller någon af de tvistande påkallar det, efter samråd med de tvistande och sedan tillfälle lämnats dem att afgifva förslag, utse särskilda sakkunniga att med förlikningsmannen utgöra en nämnd för medlingens utförande. Utskottet har sig icke bekant, om detta stadgande någonsin tillämpats. Något större praktiskt värde har det i hvarje fall icke visat sig äga. Då dessutom syftet med ifrågavarande nämnd torde i större omfattning och på ett bättre sätt tillgodoses genom den nu föreslagna förlikningskommissionen, synes det icke möta någon betänklighet att ur lagen utesluta berörda stadgande. En sådan åtgärd förefaller så mycket mera lämplig, som förlikningsförfarandet eljest möjligen kunde blifva alltför omständligt och invecklad. Skulle nämnden komma att anlitas, vore det väl i särskildt stora och svåra tvister eller just sådana, som kunna förutsättas blifva föremål för förlikningskommissionens handläggning. Då nämnden på sitt sätt utgjorde en instans öfver förlikningsmannen, kunde vissa tvister alltså komma att behandlas i tre instanser.

Med det nu anförda har utskottet angifvit hufvudgrunderna för den omarbetning af 1906 års medlingslag, som utskottet i anledning af ofvanberörda motion anser sig böra tillstyrka. Då dessa grunders genomförande förutsätter ändringar i ett flertal af lagens nuvarande paragrafer samt tillägg af några nya paragrafer, har utskottet trott det vara lämpligt, att i ämnet antages en helt ny lag, som dock i öfriga punkter väsentligen öfverensstämmer med den nu gällande.

Vissa bestämmelser i det af utskottet utarbetade lagförslaget torde, utöfver hvad ofvan anförts, erfordra särskildt omnämnande.

1 §. Förlikningskommissionen synes, såsom äfven i motionen föreslagits, lämpligen kunna bestå af tre ledamöter. Alla dessa torde, liksom två suppleanter, böra utses af Konungen, som äfven skall förordna en af ledamöterna att föra ordet i kommissionen.

2 §. Det ändringsförslag, som i afseende å 2 § innefattas i den kungliga propositionen, har iakttagits i utskottets förslag.

3 §. Om också tvistande parter böra vara skyldiga att efterkomma förlikningsmans kallelse till förhandling i tvisten, bör dock icke denna skyldighet sträckas längre än skäligt är. Säkerligen skulle förlikningsmännen, äfven om deras kallelserätt lämnades utan begränsning i lag, söka att iakttaga all möjlig försiktighet och noggrannt undvika att besvära parterna med kallelser till sammanträden, som icke kunde antagas medföra något gagn. Redan omsorgen om deras egen auktoritet måste göra det för dem

angeläget att icke vidtaga förfelade åtgärder. Men det synes dock lämpligt att, till trygghet för parterna, i lagen införa en bestämmelse om att, sedan förhandling ägt rum, förlikningsmannen icke må kalla till ny förhandling, om denna uppenbarligen är ändamålslös. Så synes vara förhållandet, om båda parterna för förlikningsmannen tillkännagifvit, att de anse vidare förhandling ej vara till gagn för tvistens lösning. Genom ett sådant tillkännagifvande skola därför enligt förslaget parterna, när de det vilja, kunna göra slut på förhandlingarna.

Tydligt är emellertid att, om ändrade förhållanden öppna nya utsikter till lösning af en pågående tvist, det kan vara fullt lämpligt och berättigadt att förlikningsmannen åter inbjuder parterna till förhandling. Han bör då vara både befogad och skyldig härtill, ehuru han, efter att hafva mottagit ett tillkännagifvande af nämnda innehåll, i allmänhet icke skall kunna gifva sin inbjudning egenskapen af en för parterna bindande kallelse.

Ett undantag från sistnämnda regel torde böra göras för det fall att tvisten föranledt arbetsinställelse. Det är då af vikt att förlikningsman skall äga ånyo kalla parterna med för dem bindande verkan. I sådana fall gäller nämligen, ännu mera än eljest, att de tvistande kunna vara obenägna att frivilligt infinna sig till förhandling, enär en hvar af dem kan befara, att hans beredvillighet i detta hänseende skall antagas bero på, att han känner sig underlägsen i striden.

Det nuvarande förlikningsfarandet afser såväl rättstvister som intresse- *4 §.*
tvister, och någon förändring häri torde ej böra följa däraf, att en särskild domstol inrättas för rättstvisters behandling. Är en tvist anhängig vid arbetsdomstolen, kan det emellertid tydligen icke vara lämpligt, att förlikningsmyndigheterna taga någon befattning med tvisten.

Likaledes ligger i sakens natur, att, då förlikningsman öfverlämnat en tvist till förlikningskommissionen och denna upptagit tvisten, förlikningsmannens befattning med densamma skall hafva upphört.

I fråga om tillvägagåendet vid medlingen mellan de tvistande torde *11 §.*
hufvudsakligen samma regler böra gälla för förlikningskommissionen som för förlikningsmännen.

Har tvisten — såsom enligt förslaget i regel skall vara händelsen — förut handlagts af förlikningsman, kan det vara till gagn att denne är tillstädes vid förhandlingarna inför kommissionen, och kommissionen bör därför vara berättigad att påkalla hans närvaro.

I den motion, som ligger till grund för utskottets framställning, har ifrågasatts, att förlikningskommissionen skulle utrustas med befogenhet att tvinga parterna att lämna erforderliga upplysningar, att få vittnen afhörda

vid domstol och att i öfrigt erhålla tillgång till de utredningar, som kunde erfordras, för att kommissionen skulle kunna afgifva fullt sakligt auktoritativt yttrande. Så långt torde man dock knappast böra sträcka kommissionens behörighet. Äfven om för medling icke — eller åtminstone icke alltid — med nödvändighet erfordras en så noggrann och fullständig kännedom om tvistefrågan som t. ex. för meddelande af skiljedom, anser visserligen äfven utskottet mycket önskvärdt, att förlikningskommissionen får tillgång till alla de upplysningar, som äro af vikt för sakens bedömande. Men utskottet tror, att man gör klokast i att härvid bygga på parternas tillmötesgående och eget intresse af att saken blir vederbörligt utredd inför kommissionen. Man kommer i annat fall in på mycket ömtåliga och svårlösta frågor och utsätter sig äfven för risken att parterna skola blifva mindre benägna att inlåta sig på förhandling. Utskottet har därför i förslaget inskränkt sig till att framhålla, hurusom det bör vara parterna själfva angeläget att bereda kommissionen tillgång till nödig utredning. Utan tvifvel skola i de flesta fall parterna på sådant sätt beredvilligt gå kommissionen till handa.

Emellertid kan förekomma, att part i fråga om vissa ekonomiska eller tekniska förhållanden väl finner sig kunna låta kommissionen taga kännedom om desamma men däremot fäster mycken vikt vid, att de icke blifva kända af allmänheten. Att parten då, såsom villkor för att kommissionen skall få taga del af dessa förhållanden, äger förbehålla sig, att de icke få yppas af kommissionen, ligger i sakens natur, men en erinran därom synes dock vara på sin plats. Dylika förhållanden få då naturligtvis ej heller af kommissionen åberopas såsom grund för det yttrande kommissionen kan komma att afgifva. För att yttrandet icke skall behöfva sakna stödet af erforderlig motivering, är det af vikt, att parten icke i berörda hänseende drager allt för trånga gränser för kommissionen. Men äfven i denna del får man lita till parternas goda vilja och omdöme.

Beträffande medlingsförslag, som framlägges af förlikningskommissionen, stadgas i sista stycket af förslagets 11 §, att detsamma under vissa förutsättningar får offentliggöras genom kommissionens försorg. Att ett dylikt stadgande meddelats i fråga om kommissionen, under det att motsvarighet därtill saknas i afseende å förlikningsmännen, har sin förklaring däri, att utskottet ansett medlingsförslag, utgångna från en af flera personer sammansatt förlikningsmyndighet, icke böra genom dess försorg offentliggöras, med mindre denna åtgärd enhälligt beslutas. Häri ligger nämligen en trygghet för, att offentliggörandet är ägnadt att gagna det ändamål, som därmed åsyftas. Endast undantagsvis torde enighet om berörda åtgärd komma att förefinnas, utan att ledamöterna, åtminstone i alla

väsentliga punkter, äro ense äfven om själfva medlingsförslaget, en omständighet som tydligen mycket bidrager att stärka tilltron till att detsamma är väl afvägdt. Ur det föreslagna stadgandet får alltså icke dragas den slutsatsen, att endast förlikningskommissionen men icke förlikningsman skulle äga att själf bringa ett af vederbörande framlagdt medlingsförslag till offentligheten. Lagförslaget innebär icke någon som helst förändring i förlikningsmans befogenhet i sådant afseende, utan skall i fråga därom förblifva vid hvad hittills gällt.

15 §. Behofvet af, att Konungen i särskilda fall skall äga förordna andra personer än de ordinarie förlikningsmyndigheterna att medla i uppkomna arbetstvister, torde i hufvudsak upphöra i och med förlikningskommissionens inrättande. Denna får nämligen antagas besitta erforderlig auktoritet äfven för de största tvister. Det kan också befaras, att förlikningskommissionens anseende skulle lida, om den stundom i dylika tvister finge träda tillbaka för tillfälligt anordnade förlikningsmyndigheter. Att särskilda personer skulle få af Konungen förordnas i stället för förlikningsman eller förlikningskommissionen torde därför icke böra stadgas. Men däremot torde det någon gång kunna vara fördelaktigt, att förlikningskommissionen får förstärkas med personer, som äga särskild sakkunskap i en af kommissionen upptagen fråga. Med hänsyn härtill har föreslagits, att Konungen, där sådant i särskilda fall finnes lämpligt, skall äga uppdraga åt en eller flera personer att jämte förlikningskommissionen handlägga uppkomna tvister angående slutande af kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.

Enligt utskottets mening bör ny lag i förevarande ämne icke nu antagas annat än i sammanhang med godkännande af förslagen till lagstiftning om kollektivaftal och om inrättande af en arbetsdomstol. I afseende å den nuvarande medlingslagens omarbetning har nämligen icke gjort sig gällande något så starkt och allmänt erkändt behof, att icke, om Riksdagen tilläfventyrs skulle finna nämnda båda lagförslag böra göras till föremål för förnyadt öfvervägande före deras godkännande, samma uppfattning med skäl kan tillämpas äfven å den ifrågasatta nya medlingslagen. Att på detta sätt ställa lagförslagen i samband med hvarandra förefaller så mycket mer berättigadt och ändamålsenligt, som den nya medlingslagen, om den antoges ensam, kanhända skulle blifva i behof af ytterligare omarbetning, därest de andra förslagen underginge mera väsentliga förändringar, innan de ånyo förelades Riksdagen.

Tydligt är att förlikningskommissionens inrättande måste för statsverket medföra någon kostnad, hvilken emellertid, om det åsyftade ändamålet vinnes, utan tvifvel är synnerligen väl använd. Skall kommissionen kunna träda i verksamhet med 1911 års ingång, måste erforderliga medel redan nu anvisas. Ett belopp af 15,000 kronor torde kunna antagas motsvara behofvet för nästa år, och hemställer därför utskottet, att ett förslagsanslag af nämnda belopp måtte för ifrågavarande ändamål ställas till Kungl. Maj:ts förfogande.

Förslaget till lag om vissa arbetsaftal.

1 §.

I afseende å lydelsen af denna paragraf har i herr Åkermans motion föreslagits, att för vinnande af större tydlighet ordet »industri» skall införas före ordet »jordbruk». Utskottet har funnit denna förändring lämplig och har af samma skäl inskjutit äfven ordet »handtverk».

4 §.

Vid 4 § har herr Åkerman erinrat, att uttrycket »arbetare, som innehafva offentlig tjänsteanställning», ej skulle vara fullt tydligt, och därför föreslagit, att dessa ord skulle utbytas mot uttrycket »sådana i statens tjänst anställda, hvilkas lönestater fastställas af Riksdagen». En dylik jämkning af ordalydelsen skulle emellertid innebära den väsentliga förändring i sak, att lagen blefve tillämplig å alla icke ordinarie tjänstemän i den mån de kunde anses såsom arbetare. Detta torde dock vara att sträcka lagens tillämpningsområde för långt. Dessutom skulle då olika regler komma att gälla för personer med samma tjänsteåligganden och gemensam tjänstgöring. Enligt utskottets mening böra alla statens tjänstemän vara undantagna från lagen, och då en sådan begränsning, hvilken, enligt hvad departementschefen framhållit, är åsyftad med förslaget, äfven synes framgå af dess ordalydelse, har utskottet funnit denna böra lämnas oförändrad.

I anledning af hvad i herr Karlssons i Fjäl motion anförts rörande denna paragraf synes böra framhållas, att kommunalarbetare icke torde ingå bland dem, som enligt förslaget anses hafva offentlig tjänsteanställning.

6 §.

Kungl. Maj:ts förslag utgår, för det fall att vid arbetsaftals ingående parterna ej träffat bestämmelse om aftalstiden, från den grundtanken, att

iakttagande af viss uppsägningstid för aftalets upplösande då bör presumeras hafva ingått i parternas afsikt. En sådan regel skulle vara till fördel för båda sidorna; arbetsgifvaren skulle få tillfälle att på förhand anskaffa annan arbetskraft och arbetaren skulle hafva tid att se sig om efter ny plats. Uppsägningstiden vore ock ägnad att förebygga förhastade beslut och bereda stadga åt arbetsförhållandet.

Den sålunda angifna uppfattningen är otvifvelaktigt i sig riktig. Emellertid torde tvekan kunna råda, huruvida från praktisk synpunkt det föreslagna stadgandet må vara att förorda. Herr Åkerman framhåller i sin motion, att uppfattningen i denna fråga inom intresserade kretsar ännu ej vunnit den stadga, att det är rådligt att nu lagstifta därom, hvarför han yrkar, att bestämmelsen måtte ur lagen utgå. I den af herr Lindqvist m. fl. väckta motionen uttalas äfven tvifvel om stadgandets lämplighet.

Med nu gällande lagstiftning hafva såväl arbetsgifvare som arbetare på de områden, som den föreslagna lagen skulle komma att omfatta, blifvit vana att anse sig i brist på uttryckligt aftal om iakttagande af uppsägningstid fullt berättigade att när som helst upplösa arbetsaftalet. Detta föreställningssätt torde vara så rotfästadt, att det kan befaras möta synnerligen stora svårigheter att genom en lagändring äfven åstadkomma en motsvarande ändring i rättsuppfattningen. Så länge denna stode kvar på sin nuvarande ståndpunkt, skulle en lagbestämmelse, sådan som den föreslagna, närmast vara ägnad att framkalla tvister och svårigheter af mångahanda slag. Aftalsbrott skulle äga rum i en mängd fall, då ingalunda för den, som därtill gjort sig skyldig, innebörden af hans handlingssätt stode klar. Under förhandenvarande förhållanden synes lämpligast att låta den nya lagstiftningen sanktionera hvad som nu gäller och öfverlämna åt arbetsgifvare och arbetare att, då så af omständigheterna påkallas, särskildt aftala om iakttagande af uppsägningstid. Utskottet har i sådant syfte omarbetat förevarande paragrafs första stycke.

Herr Hellberg yrkar, att tredje och fjärde styckena måtte utgå. Samma yrkande framställes af herr Åkerman beträffande fjärde stycket.

Utskottet finner de här gifna stadgandena vara riktiga och förty böra bibehållas. Hvad särskildt angår bestämmelsen, att då kollektivaftal utgår, de därpå grundade arbetsaftalen upphöra, torde densamma fullt motsvara uppfattningen hos såväl arbetsgifvare som arbetare om hvad det praktiska behofvet, på sätt af föredragande departementschefen framhållits, i sådant afseende kräfver. Affattningen i det till lagrådet remitterade förslaget synes dock vara att föredraga med någon jämkning i anledning af ändringen i första stycket. Någon fara för missuppfattning i det af lagrådet angifna hänseende torde ej föreligga. Utskottet anser sig böra framhålla, att

då här talas om arbetsaftal, ingånget med tillämpning af kollektivaftal, därmed äfven afses arbetsaftal, som af oorganiserad arbetare slutes med arbetsgifvare, för hvilken kollektivaftal är gällande, utan att andra villkor aftalas än kollektivaftalet innehåller. Detta senare anses då enligt 5 § i förslaget till lag om kollektivaftal bestämmande för arbetsvillkoren. I fjärde stycket bör lämpligen särskildt framhållas såsom hinder för arbetare att, oaktadt uppsägningstid ej gäller, omedelbart upphöra med arbetet, att därigenom husdjur i brist på vederbörlig skötsel skulle blifva utsatta för lidande.

I den af herr Karlsson i Fjäl afgifna motionen gjord hemställan, som uppenbarligen afser förevarande paragraf, att däri måtte intagas föreskrift om att uppsägning af arbetsaftalet kan göras af förening af arbetare å medlemmarnas vägnar, har genom den af utskottet vidtagna ändring af 7 § sista stycket vunnit beaktande i den mån den enligt utskottets åsikt bör bifallas.

7 §.

I sammanhang med de yttranden af lagrådets ledamöter, som föranledt upptagande i förslaget af förevarande paragraf, framkastades af två bland dessa tanken på behöfligheten af föreskrifter för klargörande af den verkan, tillkännagifvande om arbetsinställelse bör anses hafva på arbetsaftalet. Rörande innehållet af dylika föreskrifter uttalade dessa ledamöter olika åsikter, och Kungl. Maj:t fann tiden ännu icke vara inne att genom lagbestämmelser lösa frågan.

Det synes dock utskottet nödigt, att spörsmålet löses i samband med ifrågavarande lagstiftning. Och utan allt tvifvel lärer den allmänna meningen inom de närmast intresserades kretsar alltmera hafva stadgat sig i den riktningen, att arbetsinställelse uppfattas icke såsom ett häfvande af arbetsaftalet utan allenast såsom ett suspenderande under det arbetsinställelsen pågår af arbetsaftalets rättsverkningar, lämnande själfva aftalsförhållandet oberördt, så att aftalet vid arbetsinställelsens upphörande utan vidare ånyo träder i tillämpning. Åt denna uppfattning bör i lagen gifvas uttryck. Tillkännagifvande om arbetsinställelse skulle sålunda icke vara att likställa med uppsägning, om ej sådant uttryckligen utsades. Stadgande härom har af utskottet — som på de i dess yttrande vid 8 § i förslaget till lag om kollektivaftal antydda grunder icke kan biträda i herrar Åkermans och Hellbergs motioner framställdt yrkande om paragrafens borttagande — blifvit tillfogadt. Häraf äfvensom för vinnande af öfverensstämmelse med 8 § i förslaget till lag om kollektivaftal har äfven föranledts någon omarbetning af paragrafen i öfrigt.

9 §.

Under det att 9 § stadgar, att arbetsaftal ej är bindande för längre tid än ett år, då arbetaren vid aftalets ingående ej fyllt aderton år, och tre år, då det slutes med arbetare, som ej uppnått nämnda ålder, anser herr Åkerman maximitiden böra sättas till respektive sex månader och ett år.

Utskottet finner de af Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna tillfredsställande.

11 §.

I den af herr Karlsson i Fjäl framförda motionen framhålles såsom brister i förevarande §, *att* skyddet för arbetarnes föreningsrätt vore illusoriskt, så länge det ej förbundes med förbud för arbetsgifvaren att afskeda arbetaren af den anledning, att denne tillhör viss förening, *och att* undantaget beträffande förmän, sådant det gifvits i 9 § förslaget till lag om kollektivaftal, till hvilken här hänvisades, vore oriktigt formuleradt. Ändring i de angifna hänseendena äfvensom utgående af det till skydd för arbetets frihet gifna stadgandet yrkas.

Berörda yrkanden i hvad de afse föreningsrätten torde få anses besvarade genom hvad utskottet vid nyssnämnda paragraf anfört. Då emellertid i fråga om arbetsaftal det endast i särskilda undantagsfall skulle kunna förekomma, att däri stadgas inskränkning i arbetsgifvares eller arbetares rätt att fritt afsluta arbetsaftal, anser utskottet lagrummet böra innehålla allenast förbud mot att i arbetsaftal göra inskränkning i arbetsgifvares eller arbetares föreningsrätt med det undantag beträffande förmän, som återfinnes i motsvarande paragraf i förslaget till lag om kollektivaftal.

13—18 §§.

Såsom komplettering af de föreslagna bestämmelserna om arbetsordningar förordas i Herr Åkermans motion införande af föreskrift, att i händelse parterna ej enas om arbetsordnings innehåll tvisten skall slitas af arbetsdomstolen. Herr Karlsson i Fjäl åter yrkar, att samtliga stadganden om arbetsordning skola ur förslaget utgå.

Utskottet finner sig ej kunna tillstyrka något af dessa yrkanden. Tilldelande åt arbetsdomstolen af den antydda befogenheten skulle betänkligt förrycka gränserna för domstolens verksamhetsområde. Detta, som är afsedt att omfatta rättstvister, skulle då äfven inbegripa vissa intressetvister. Ej heller synes tillrådligt att lämna frågan om arbetsordnings ut-

färdande, omfattning och rättsverkan alldeles oreglerad. Utskottet hyser emellertid den uppfattningen, att med afseende å arbetsordnings innehåll andra föreskrifter ej böra göras obligatoriska än de, som i förslaget upptagits i syfte att göra eventuella bestämmelser om förmäns förhållande till arbetarne och om påföljder för förseelser fullständiga. Af sådan anledning hafva 13 och 14 §§ undergått omarbetning, i följd hvaraf jämväl hänvisningen i slutet af 17 § därefter jämkats.

19 §.

Förändrad lydelse af 19 § föreslås i herr Åkermans motion. Förslaget innebär uteslutande dels ur första stycket af bestämmelserna om arbetsgifvarens rätt att leda och fördela arbetet samt i arbetet gifva arbetare erforderliga föreskrifter och utöfva tillsyn öfver honom, och dels ur andra stycket af de föreskrifter, som ej afse arbetsgifvarens förpliktelser med hänsyn till arbetarens hälsa och arbetsförmåga, samt slutligen bestämmande af arbetsgifvarens skyldighet att lämna arbetaren ledighet för utöfvande af politisk och kommunal valrätt därhän, att sådan ledighet ej må förvägras, där ej arbetets beskaffenhet därför lägger hinder. Herr Karlsson i Fjäl påyrkar i motionen insättande i första stycket af ordet »tillfällig» framför »handräckning» samt utbytande i tredje stycket af ordet »särskild» mot »synnerlig».

Utskottet delar förstnämnda motionärs åsikt beträffande lämpligaste sättet att begränsa arbetarens rätt till ledighet i angifna fall, men anser i öfriga delar Kungl. Maj:ts förslag vara att föredraga. Då nu är fråga om att genomföra en rättslig reglering af arbetsaftalet, synes det lämpligt, att i lagen uppdragas de gränser för arbetsgifvarens och arbetarens ömsesidiga rättigheter och skyldigheter, som må befinnas motsvara de normala förhållandena. Dessa gränser kunna naturligen genom aftal förändras i den mån ej sådant skulle strida mot sedlighet eller tvingande lagbud. Ett väsentligt åsidosättande från den ena partens sida af honom åliggande skyldigheter medför i enlighet med gällande rättsgrundsatser, på sätt ock lagförslaget uttryckligen stadgar, rätt för den andra parten att häfva aftalet. Det lärer då vara af nöden, att hvarderas skyldigheter, särskildt i de delar, därom aftalet endast undantagsvis träffar något afgörande, tämligen noggrannt bestämmas i lagen.

21 §.

Med föranledande af yrkande i herr Åkermans motion föreslår utskottet, att skyldigheten för arbetaren att afflytta från innehafd bostad

måtte uti det i första stycket af 21 § omförmälda fall inträda tidigast viss tid efter det arbetsaftalet *upphört*. En sådan utvidgning af den åt arbetaren genom förslaget inrymda rättigheten till kvarsittande i bostaden torde vara skälig. Att, på sätt nämnda motionär äfvensom herr Karlsson i Fjäl vidare föreslagit, sätta respittiden till minst en månad synes kunna innebära allt för stora olägenheter för arbetsgifvaren utan att vara för arbetarens behöriga skyddande af nöden. Ej heller synes erforderligt att i enlighet med ett ytterligare yrkande af herr Åkerman låta rätten till bostaden kvarstå efter arbetsaftalets upphörande, jämväl då detta varit ingånget för viss tid.

22 §.

Af här meddelade föreskrifter om arbetarens skyldigheter anser herr Åkerman böra kvarstå endast de, hvilka angifva, hvad arbetaren har att iakttaga med afseende å arbetsgifvarens egendom, undvikande af olycksfall och hemlighållande af yrkeshemlighet.

Utskottet får härutinnan åberopa i tillämpliga delar hvad utskottet under 19 § yttrat.

24 §.

I enlighet med det af herr Åkerman vid förevarande paragraf framställda yrkande anser utskottet lämpligt, att arbetsgifvarens rätt att göra afdrag från arbetarens lön för ersättning, hvarom i paragrafen förmäles, uttryckligen förklaras icke vara för handen, därest ej ersättningsanspråket är ostridigt.

Herr Karlsson i Fjäl hemställer, att i lagen måtte angifvas, att arbetsgifvaren för de i 24 och 32 §§ omförmälda eller eljest förekommande ändamål under intet förhållande är berättigad att vid likvid innehålla mera än en femtedel af förfallna lönebeloppet.

Detta synes utskottet vara en allt för långt gående inskränkning i arbetsgifvarens afdragsrätt för exempelvis hans fordran på grund af lämnade förskott och dylikt. Begränsningen af afdragsrätten till en femtedel af den vid hvarje betalningstillfälle förfallna kontanta lönen torde skäligen böra omfatta ersättningsanspråk på grund af arbetarens skadegörelse och hvad arbetsgifvaren genom aftal kan hafva betingat sig att innehålla till säkerhet för arbetarens fullgörande af sina skyldigheter, vare sig anspråken äro af det ena eller andra slaget eller afdrag af båda slagen samtidigt förekomma.

Efter dessa grunder har paragrafen af utskottet affattats.

25 §.

I herr Åkermans motion föreslås, att här endast måtte upptagas stadgande om arbetsgifvarens skyldighet att svara för skada, som arbetare lidit genom förfarande af den, som blifvit satt i arbetsgifvarens ställe.

Med hänvisning till sitt yttrande under 19 § tillstyrker utskottet paragrafens antagande i oförändradt skick.

27 §.

De i 27 § föreslagna bestämmelserna om rätt för arbetaren att under vissa förutsättningar erhålla lön eller ersättning därför under tid, då han stått till arbetsgifvarens förfogande men icke varit af denne sysselsatt, förlora delvis sin betydelse, därest, såsom utskottet anser lämpligt, i 6 § ej meddelas någon föreskrift om att, då öfverenskommelse icke träffats angående tiden för arbetsaftals bestånd, aftalet skall gälla, intill dess viss tid förflutit, från det uppsägning å någondera sidan skett. Hvad i öfrigt uttrycket »stå till arbetsgifvarens förfogande» innebär, synes för många fall kunna vara ovisst. Säkerligen skulle det ofta blifva svårt att afgöra, om de förhållanden, som förelåge vid något visst tillfälle, vore sådana, som afsåges med detta uttryck. Äfven kan befaras, att på den i förslaget upptagna regel om arbetsgifvares skyldighet att betala lön stundom kunde grundas påståenden, som ej vore med billighet öfverensstämmande. Visserligen föreslås — dock endast i fråga om lön som beräknas efter tid — att om i någon ort finnes sedvänja, som afviker från lagens stadgande, denna sedvänja skall gälla, och skulle härigenom beredas en säkerligen ej så sällan välbehöflig utväg att utan särskildt aftal kunna frångå stadgandet. Redan det, att man skulle beträffande tillämpningen af en rättsregel på detta viktiga område nödgas att, kanhända i ganska stor omfattning, lita till sedvänja, är utan tvifvel ägnadt att ingifva betänkligheter, så mycket mer som frågan om sedvänjas förefintlighet och innehåll långt ifrån alltid kan förutsättas vara klar och ostridig. Med hänsyn till angifna omständigheter synes det utskottet knappast vara tillrådligt att i förevarande ämne meddela en så allmän och sväfvande föreskrift som den i förslaget upptagna. Skall frågan ordnas genom lag, torde det vara nödvändigt att söka åstadkomma mera ingående och fullständiga stadganden, genom hvilka gränsen mellan de fall, då betalningsskyldighet skall eller icke skall föreligga, blefve bestämdare uppdragen åtminstone i vissa särskildt viktiga afseenden. Det

förefaller emellertid utskottet icke vara möjligt att för närvarande få till stånd ett förslag, som på ett tillfredsställande sätt reglerade de växlande förhållandena på detta område, och utskottet har därför stannat vid den uppfattningen, att frågan om sådan rättslig reglering bör, såsom icke mogen för afgörande, nu lämnas å sido. Det får då såsom hittills uteslutande ankomma på parterna själfva att, i den mån ej klar och nöjaktig sedvänja finnes, genom kollektivaftal eller arbetsaftal ordna dessa angelägenheter. I anledning häraf har utskottet, med utelämnande af de båda senare styckena i 27 §, i sitt förslag upptagit endast det första stycket.

Af det anförda framgår, att utskottet icke kunnat biträda vare sig herr Åkermans eller herr Petterssons i Bjälbo vid denna paragraf framställda ändringsförslag.

30 §.

Vid denna paragraf hemställes af herr Åkerman, att stadgandet i andra stycket första satsen måtte förtydligas så, att aflöning skall ske *senast* hvar fjortonde dag, och af herr Pettersson i Bjälbo, att till andra stycket måtte fogas följande tillägg: »i den mån icke detta belopp uppenbarligen öfverstiger värdet af det af honom utförda arbetet».

Lagförslagets bestämmelser om lönens betalande hvar fjortonde dag, hvilka bestämmelser gälla där ej annat aftalats, hvila, enligt hvad föredragande departementschefens yttrande gifver vid handen, på den uppfattningen, att stadgandet motsvarar hvad som i sådant hänseende kan anses vara det normala. Äfven antaget, att så är förhållandet, synes dock utvecklingen gå i den riktningen, att lönebetalning en gång i veckan blifver allt mera vanlig. För arbetarne, särskildt i städerna, framstår det som ett önskemål af vikt, att förhållandena så ordnas. För arbetsgifvare åter innebära så ofta återkommande aflöningstillfällen i många fall en viss tunga, hvilken framförallt gör sig gällande inom större industriella företag, där tillverkningen omfattar en mängd detaljer och arbetet utföres på ackord, för hvilket fall aflöningsbeloppens uträknande drager en synnerligt afsevärd tid och kräfver större personal, ju oftare sådan uträkning äger rum. Då emellertid såsom nämnts aftal kan träffas om annan aflöningstid än lagen presumtionsvis uppställer, torde ej större betänkligheter böra möta mot att föreskrifva aflönings utbetalande en gång i veckan såsom det normala, och utskottet anser sig böra tillstyrka, att stadgandet i sådan riktning ändras. Någon jämkning i ordalagen i syfte att tydligare utmärka, att här endast är fråga om en regel att gälla i brist på annan öfverenskommelse, torde vara lämplig. I anledning af herr Petterssons i Bjälbo

yrkande hemställer utskottet om den ändring i förslaget, att vid s. k. långa ackord arbetaren tillerkännes rätt att hvar sjunde dag i mån af utfördt arbete utfå skäligt förskott.

31 §.

Då det kan synas vara allt för hårdt för arbetsgifvaren att, i händelse lön ej erlägges å förfallodagen, vara pliktig utgifva den ej oväsentliga förhöjning af lönebeloppet, hvarom här stadgas, äfven om den bristande punktligheten med betalningen ej kan räknas honom till last, lärer bestämmelsen böra gälla endast då arbetsgifvaren genom sin försumlighet varit vållande till dröjsmålet.

32 §.

Beträffande det s. k. décomptesystemet eller innehållande, arbetsgifvaren till säkerhet för arbetarens fullgörande af sina skyldigheter, af någon del af arbetslönen, hvarom i förevarande paragraf är fråga, yrkar herr Åkerman, att de därom gifna föreskrifterna måtte ersättas med ett stadgande, att öfverenkommelse, hvarigenom rätt till dylikt innehållande af lön tillerkänts arbetsgifvaren, är ogill. Grefve Alexander Hamilton hemställer i den af honom väckta motionen, att sammanlagda beloppet af löneafdragen ej må öfverstiga tio procent af den kontanta lönen för år räknadt.

Utskottet finner sig icke kunna biträda yrkandet, att décomptesystemet måtte förbjudas. Visserligen har detta hittills i allmänhet ej kommit till användning inom den egentliga industrien, och sannolikheten för att så framdeles kommer att blifva händelsen lärer ej vara stor. Men på andra områden och däribland företrädesvis inom jordbruket beträffande de där använda, särskildt för skörden eller eljest anställda mera lösa arbetarne har systemets tillämpning visat sig af behofvet påkallad och, där detsamma införts, vara af gagn. Med de stränga regler, som i förslaget uppställas, torde emellertid dess åsyftade verkan blifva så försvagad, att det kan anses i det närmaste värdelöst. Då missbruk af den hittills obegränsade rätten för arbetsgifvaren att med arbetaren aftala om löneafdrag för ifrågavarande ändamål och afdragens belopp, utskottet veterligen, icke har förekommit, torde man kunna nöja sig med den garanti däremot, som innebäres i det af utskottet föreslagna tillägget till 24 §, enligt hvilket dylikt afdrag icke kan vid något tillfälle uppgå till mera än en femtedel af den förfallna kontanta lönen. 32 § synes därför böra ur förslaget uteslutas, vid hvilket förhållande något yttrande i anledning af grefve Hamiltons motion ej erfordras.

33 (32) §.

I afseende å bestämmelserna i denna paragraf har herr Karlsson i Fjäl i första rummet yrkat, att det ej må vara arbetsgifvaren tillåtet att af arbetaren upptaga penningplikt. Utskottet anser emellertid sådan rätt för arbetsgifvaren ej kunna undvaras och kan därför ej biträda motionärens yrkande i denna del.

I andra rummet har samme motionär hemställt, att den högsta plikt, som skall kunna upptagas, måtte sättas lägre än i förslaget, där densamma är bestämd till hälften af det belopp, hvartill den kontanta lönen för dagen uppgått eller kunnat uppgå. Motionären har i sådant afseende föreslagit, att antingen samtliga under en dag fastställda pliktbelopp ej skulle få öfverstiga halfva daglönen eller ock maximum för hvarje plikt skulle bestämmas till exempelvis en fjärdedel af dagsinkomsten. Herr Åkerman har också förklarat sig anse, att penningplikten aldrig bör få öfverstiga en fjärdedels daglön.

Äfven utskottet är af den mening, att högsta pliktbeloppet lämpligen kan i någon mån ytterligare begränsas. Att därvid följa den förra af de båda vägar herr Karlsson anvisat synes ej vara att förorda, enär detta skulle leda till, att en arbetare, som under loppet af en dag redan gjort sig förfallen till böter motsvarande det högsta beloppet för dagen, sedermera under samma dag skulle kunna begå nya förseelser utan risk att för desamma drabbas af penningplikt. Däremot finner utskottet sig böra tillstyrka bestämmande af den högsta plikt, som för hvarje gång kan åläggas, till en fjärdedel af lönen för dagen.

34 (33) §.

Utskottet har ansett sig böra biträda det i herr Åkermans och herr Karlssons i Fjäl motioner framställda yrkandet, att arbetsgifvare icke skall äga i arbetsintyg meddela yttrande om det sätt, hvarpå arbetaren fullgjort sina åligganden, i annat fall, än då arbetaren framställt begäran om sådant yttrande.

Herr Johansson i Stockholm har i sin motion sökt visa, att det syfte, som låge till grund för bestämmelserna i andra stycket i denna paragraf, icke skulle vinnas genom desamma. Då emellertid motionären, utan att ifrågasätta någon ändring i paragrafen, endast åberopat angifna förhållande till stöd för sitt yrkande om afslag å propositionen i dess helhet, har utskottet, som för sin del icke har något ändringsförslag att framställa, funnit hvad motionären anfört icke föranleda vidare yttrande från utskottets sida.

36 (35) §.

I herr Åkermans motion uttalas den mening, att af de under 2) i förevarande paragraf angifna skälen för arbetares afskedande böra kvarstå allenast misshandel å eller grof missfirmelse mot arbetsgifvaren eller någon af hans husfolk eller den, som är satt i arbetsgifvarens ställe. Omedelbart häfvande af arbetsaftalet från arbetsgifvarens sida skulle alltså icke kunna grundas därpå, att arbetaren misshandlade eller groft missfirmade arbetskamrat eller eljest svårare förginge sig mot någon af nu omförmälda personer. Äfven herr Karlsson i Fjäl, som förklarat sig anse paragrafens bestämmelser vara alltför detaljerade och ägnade att gifva anledning till onödiga tvister, har särskildt framhållit, att misshandel eller missfirmelse af arbetskamrat ej skäligen borde få utgöra anledning till omedelbart afskedande. Utskottet har emellertid ej funnit sig föranlåtet att i anledning af dessa uttalanden vidtaga någon ändring i paragrafen.

Ej heller har någon förändring föranledts af herr Petterssons i Bjälbo yrkande, att bland anledningarna till omedelbart afskedande af arbetare skulle upptagas äfven det fall, att arbetare obehörigen afhölle sig från arbetet under hel arbetsdag. Det torde ej finnas anledning att behandla sådan försummelse strängare, än som följer däraf att enligt 7 punkten i samma paragraf arbetsgifvaren äger omedelbart häfva arbetsaftalet, om arbetaren, oaktadt erhållen varning, åsidosätter de skyldigheter mot arbetsgifvaren, som enligt lag eller arbetsaftal åligga honom.

37 (36) §.

I denna paragraf har vidtagits det förtydligande, att den arbetsgifvaren tillerkända rätten till aftalets omedelbara häfvande vid vissa ej tillfälliga afbrott i arbetet förklarats ej afse det fall, att afbrott förorsakats af arbetsinställelse.

38 (37) §.

Att i denna paragraf af förslaget ej i fråga om arbetarens häfningsrätt finnes någon motsvarighet till den i 36 (35) § 1) meddelade bestämmelsen om omedelbar häfningsrätt för arbetsgifvare, som vid aftalets ingående blifvit af medkontrahenten missledd genom falsk uppgift, har säkerligen sin förklaring däri, att en sådan rätt för arbetaren i förhållande till arbetsgifvaren ansetts icke hafva någon praktisk betydelse. Fall kunna dock tänkas, då dylik rätt kan vara af värde för arbetaren, och utskottet har därför, i öfverensstämmelse med ett i herr Åkermans motion framställdt yrkande, infört en bestämmelse i ämnet under punkten 1 i förevarande paragraf, i samband hvarmed nummerbeteckningen på öfriga punkter jämkats.

Härutöfver har herr Åkerman gjort anmärkning mot det enligt motionärens mening alltför sväfvande stadgandet, att omedelbar häfningsrätt för arbetaren uppkommer, om arbetsgifvaren eller den, som är satt i hans ställe, »svårare förgår sig» mot arbetaren eller någon af hans husfolk. Herr Karlsson i Fjäl har åberopat sitt uttalande vid 36 (35) §. Dessa erinringar hafva icke föranledt någon utskottets åtgärd.

Inom utskottet har varit ifrågasatt, huruvida icke särskildt stadgande vore erforderligt med hänsyn till möjligheten, att en arbetare, som ingått arbetsaftal med kännedom om arbetets hälsofarliga beskaffenhet, vid aftalets slutande antagit, att han skulle uthärda med arbetet, men sedermera funne och finge genom läkares intyg bekräftadt, att hans kroppskonstitution i ett eller annat afseende icke vore sådan, att han utan våda för lif eller hälsa kunde fortsätta arbetet, intill dess han enligt aftalet kunde blifva befriad från detsamma. En sådan arbetare borde hafva rätt att omedelbart häfva aftalet. Utskottet delar denna mening, men då berörda rätt torde tillkomma arbetaren redan på grund af stadgandet i paragrafens 7 (8) punkt, har utskottet icke funnit någon förändring i paragrafen påkallad af hänsyn till ofvan angifna förhållanden.

39 (38) §.

Tillräcklig anledning torde icke föreligga att biträda herr Åkermans förslag, att kvinnlig arbetare under de i denna paragraf angifna förutsättningar skall kunna omedelbart häfva ingånget arbetsaftal, utan synes det vara tillfyllestgörande, om aftalet, såsom det kungliga förslaget innebär, får uppsägas att upphöra fjorton dagar därefter.

43 (42) §.

Med godkännande af den i herrar Åkermans och Karlssons i Fjäl motioner uttryckta meningen, att mål angående sådan förseelse, som omförmäles i 42 (41) §, bör handläggas af allmän domstol, har utskottet ur nu förevarande paragraf uteslutit bestämmelsen om, hvar berörda förseelse bör åtalas.

Slutbestämmelsen.

I fråga om herrar Åkermans och Schottes yrkanden, att jämväl förslaget till lag om vissa arbetsaftal måtte antagas endast på viss tid, får utskottet hänvisa till det hufvudsakliga af hvad utskottet anfört i anledning af de yrkanden i samma syfte, som nämnda motionärer framställt i afseende å förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.

Förslagen till lag angående ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken, lag angående ändring af 158 § utsökningslagen och lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Innehållet i dessa lagförslag har icke gifvit utskottet anledning till någon erinran.

De båda senare lagförslagen synas stå i så nära sammanhang med förslaget till lag om vissa arbetsaftal, att de icke böra antagas annat än under förutsättning att sistnämnda förslag godkännes.

Såsom förut omnämnts, har herr *Lindley* i motionen nr 284 i andra kammaren hemställt, att Riksdagen, med afslag å de genom propositionen framlagda lagförslagen, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare utredning och förslag till obligatorisk skiljedomstol på sjöfartens område för slitande af inom detta fack med afseende å anställd besättnings löne- och arbetsvillkor uppkomna rätts- och intressetvister.

I åtskilliga inom vårt land träffade aftal hafva intagits bestämmelser, att tvister rörande tolkning och tillämpning af aftalet skola afgöras af skiljenämnd, men däremot har man hittills på såväl arbetsgifvare- som arbetaresidan i allmänhet uttalat sig emot att öfverlämna afgörandet i intressetvister, särskildt rörande aflöningsfrågor, till skiljenämnd. Det är därför naturligt, att betänkligheter måste göra sig gällande i fråga om motionärens förslag. Huruvida emellertid på grund af särskilda inom sjöfartsnäringen rådande förhållanden ett obligatoriskt skiljedomsförfarande där kan vara gagneligt och möjligt att genomföra, lärer icke kunna med någon säkerhet bedömas utan en ganska ingående undersökning af arbetsförhållandena på detta område. Då det icke varit möjligt för utskottet att på den korta, af andra ärenden strängt upptagna tid, som stått till utskottets förfogande, åstadkomma en sådan undersökning, kan utskottet icke göra något uttalande i frågan. Densamma står icke heller i så omedelbart och nödvändigt sammanhang med de föreliggande lagförslagen, att någon åtgärd för dess lösning måste nu vidtagas. Utskottet anser sig därför böra hemställa, att den ifrågavarande motionen icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att Riksdagen med förklarande, att de i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade förslagen till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare samt till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister icke kunna oförändrade godkännas, måtte antaga följande förslag till

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
a	**Lag**
	om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Arbetsgifvare eller förening af arbetsgifvare äge att med de härnedan eller eljest i lag stadgade inskränkningar sluta aftal med fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare om villkor, som skola lända till efterrättelse vid arbetsaftals ingående, samt om förhållandena i öfrigt mellan arbetsgifvare och arbetare.

Såsom arbetare anses enligt denna lag äfven arbetsförman, handelsbiträde och annan, som innehar därmed jämförlig anställning.

2 §.

Kollektivaftal, som i 1 § sägs, skall upprättas skriftligen.

Vid tolkning af kollektivaftal skall tagas hänsyn ej blott till den upprättade handlingens innehåll utan äfven till hvad som förekommit vid förhandlingar rörande aftalets tillkomst eller eljest skäligen kan tjäna till ledning i fråga om tolkningen.

3 §.

Kollektivaftal skall i fråga om yrkesgrupper, som i aftalet afses, lända till efterrättelse ej mindre för arbetsgifvare eller arbetare, som vid dess ingående var medlem af förening, som slutit aftalet, än äfven för den, som sedermera inträdt i föreningen.

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
Hafva flera föreningar sammanslutit sig till en förening, skola enligt denna lag såsom medlemmar af den förening anses jämväl medlemmarna af de föreningar, som sammanslutit sig.	
4 §.	
Ingås arbetsaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, för hvilka kollektivaftal skall lända till efterrättelse, skola, ändå att annorlunda öfverenskommits, kollektivaftalets bestämmelser blifva gällande.	
5 §.	5 §.
I fråga om arbetsaftal, som slutes mellan arbetsgifvare och arbetare, af hvilka endast den förre är bunden af kollektivaftal, skall *kollektivaftalet äga tillämpning i den mån arbetsaftalet icke innehåller andra bestämmelser.*	*Arbetsaftal* mellan arbetsgifvare och arbetare, af hvilka endast den förre är bunden af kollektivaftal, skall *anses vara slutet på de i kollektivaftalet angifna villkor, där ej annat förhållande visas.*
6 §.	
Kollektivaftal vare ej bindande utöfver fem år från det aftalet slöts. Är i aftalet sagda tid öfverskriden, och vill endera parten frånträda aftalet, när den tid är ute, uppsäge detsamma tre månader förut. Ej må dock, där i aftalet är bestämdt, att detsamma skall upphöra å viss dag, uppsägning ske till annan kalenderdag, ändå att aftalet sålunda varder gällande utöfver fem år. Är ej tiden för aftalets giltighet bestämd, skall aftalet anses ingånget för ett år. Uppsäges ej aftal inom därför bestämd tid eller, då viss uppsägningstid ej är stadgad, tre månader före giltighetstidens slut, skall aftalet anses förlängdt för ett år.	
7 §.	
Varder, då å ena sidan flera deltagit i kollektivaftal, hos en af dem aftalet uppsagdt, och vill af sådan anledning någon af de öfriga uppsäga aftalet, äge tid därtill inom tre veckor efter den dag, då enligt aftalet	

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*

eller bestämmelse i 6 § uppsägning eljest skolat senast verkställas; uppsäger en af dem själf aftalet, och vill förty någon af de öfriga frånträda aftalet, eller den, hos hvilken uppsägning skett, frånträda aftalet i hvad rörer dem, som ej uppsagt, eller någon af dem, vare lag samma.

8 §.	8 §.
Under den tid kollektivaftal är gällande, må ej, ändå att annorlunda i aftalet bestämts, af arbetsgifvare eller arbetare, som äro af aftalet bundna, arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd vidtagas	Under den tid kollektivaftal är gällande må ej, ändå att annorlunda i aftalet bestämts, af arbetsgifvare eller arbetare, som äro af aftalet bundna, arbetsinställelse (*strejk eller lockout*), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd vidtagas, *med undantag för det här nedan i denna § angifna fall.*
i syfte att åstadkomma ändring i aftalet eller på grund af tvist om tolkning eller tillämpning af aftalet eller för genomförande af bestämmelse i kollektivaftal dem emellan, afsedt att efter den tid gälla,	*Har i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare, de där icke hafva kollektivaftal sinsemellan, åtgärd, som i första stycket sägs, blifvit å endera sidan vidtagen, vare, sedan försök till medling i tvisten genom statens förlikningsman ägt rum, andra arbetsgifvare eller arbetare, ändå att de äro bundna af kollektivaftal, oförhindrade att genom åtgärd af sagda beskaffenhet bispringa de tvistande; dock må arbetsaftal, som är ingånget för bestämd tid, icke genom sådan åtgärd rubbas, och gälle i afseende å annat arbetsaftal, att arbetsgifvare eller arbetare är pliktig att gifva motsidan tillkänna afsikt att vidtaga den åtgärd, hvarom fråga är, så lång tid förut, som enligt öfverenskommelse eller lag är stadgad för arbetsaftalets uppsägande.*
eller i anledning af annan tvist mellan samma arbetsgifvare och arbetare, innan förhandling om tvisten ägt rum under opartisk ledning i enlighet med bestämmelse, som därom kan vara i aftalet träffad, eller, där sådan bestämmelse saknas, anmälan om tvisten gjorts hos vederbörande förlikningsman för medling i arbetstvister, samt inför honom förhandlats, eller vederparten vägrat eller underlåtit att på kallelse af förlikningsmannen å tid och plats, som af denne utsatts, ingå i förhandling;	
ej heller må, ehvad aftalet innehåller, sådan åtgärd under aftalstiden vidtagas för att bispringa annan i fall, då för honom gäller	

Kungl. Maj:ts förslag:

förbud mot att själf vidtaga åtgärden.

Vid arbetsinställelse, som ej strider mot hvad ofvan stadgats, vare dock arbetsgifvare och arbetare pliktige att iakttaga uppsägningstid, som för deras arbetsaftal är öfverenskommen eller enligt lag gällande; arbetsaftal, som är ingånget för bestämd tid, må ej genom arbetsinställelse rubbas.

Är i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare, de där ej äro af kollektivaftal hindrade att vidtaga åtgärd, som förut är nämnd, sådan åtgärd å endera sidan vidtagen, och hafva, i syfte att bispringa någon af dem, arbetsgifvare eller arbetare, för hvilka kollektivaftal är gällande, vidtagit åtgärd af sagda beskaffenhet, må den, utan hinder af hvad ofvan stadgats, upprätthållas jämväl i ändamål att, för tid efter utgången af det för dem gällande aftalet, i nytt aftal mellan samma parter genomföra bestämmelse, hvarom i den ursprungliga tvisten är fråga.

9 §.

Ej må i kollektivaftal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, som i 1 § afses, eller *skyldighet för arbetsgifvare eller arbetare att uteslutande eller företrädesvis ingå arbetsaftal med dem, som tillhöra dylik förening.* Har sådant förbehåll skett, vare det ogillt.

Utskottets förslag:

9 §.

Ej må i kollektivaftal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, som i 1 § afses, eller *göras inskränkning i arbetsgifvares rätt att leda och fördela arbetet eller i arbetsgifvares eller arbetares rätt att ingå arbetsaftal med hvem han vill.* Har sådant förbehåll skett, vare det ogillt.

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
Utan hinder af hvad sålunda stadgats må i kollektivaftal bestämmas, att arbetsförman ej må vara medlem af förening, däri andra än förmän kunna vinna inträde.	Utan hinder af hvad sålunda stadgats må i kollektivaftal bestämmas, att arbetsförman ej må vara medlem af *dylik* förening, däri andra än förmän kunna vinna inträde, *så ock, där vid aftalets ingående arbetsinställelse äger rum, öfverenskommas om skyldighet för arbetsgifvare att låta arbetare, som nedlagt eller utestängts från arbete, åter däri inträda eller för sådan arbetare att återtaga arbetet.* *I fråga om rätt för lärling att tillhöra förening, som ofvan sägs, gälle hvad särskildt stadgas.*
10 §.	10 §.
Bryter arbetsgifvare eller arbetare mot bestämmelse i kollektivaftal eller mot föreskrift i 8 §, *eller underlåter förening att fullgöra hvad den i aftalet åtagit sig*, gälde *all* däraf uppkommen skada. Är skadan förorsakad af flera arbetsgifvare eller arbetare, varde ersättningsskyldigheten dem emellan fördelad efter ty skäligt pröfvas.	Bryter arbetsgifvare eller arbetare mot bestämmelse i kollektivaftal eller mot föreskrift i 8 §, gälde däraf uppkommen skada. Är skadan förorsakad af flera arbetsgifvare eller arbetare, varde ersättningsskyldigheten dem emellan fördelad efter ty skäligt pröfvas.
Har förening, som i 1 § afses, medverkat till åtgärd, hvarom i 8 § sägs, och är åtgärden vidtagen i strid mot sistnämnda § eller mot bestämmelse i kollektivaftal, vare ock föreningen ansvarig för skadan. Lag samma vare, där *föreningen* lämnat understöd vid arbetsinställelse, som företagits i strid mot hvad i 8 § är stadgadt eller mot bestäm-	Har förening, som i 1 § afses, medverkat till åtgärd, hvarom i 8 § sägs, och är åtgärden vidtagen i strid mot sistnämnda § eller mot bestämmelse i kollektivaftal, vare ock föreningen ansvarig för skadan. Lag samma vare, där *dylik förening* lämnat understöd vid arbetsinställelse, som företagits i strid mot hvad i 8 § är stadgadt eller mot

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
melse i aftalet. I fall, hvarom nu sagts, må dock, där *på grund af särskilda omständigheter synnerliga skäl därtill äro, föreningens ersättningsskyldighet* bestämmas till lägre belopp än hela skadan.	bestämmelse i aftalet. I fall hvarom nu sagts, må dock, där *omständigheterna därtill föranleda, ersättningsskyldigheten* bestämmas till lägre belopp än hela skadan, *eller föreningen helt befrias från ersättningsskyldighet.*
11 §.	11 §.
Arbetsgifvare, som ej själf slutit kollektivaftalet, eller arbetare må ej föra talan på grund af aftalet i annat fall än då hans rätt är genom aftalets åsidosättande omedelbart kränkt.	*Varder kollektivaftal åsidosatt, må talan på grund däraf föras ej mindre af den, som själf deltagit i aftalet, än äfven af en hvar arbetsgifvare eller arbetare, hvars rätt blifvit* genom aftalets åsidosättande omedelbart kränkt.
Tillämpning af kollektivaftal må påkallas af förening mot dess medlemmar samt, där flera deltagit i aftalet å samma sida, af dessa inbördes.	Tillämpning af kollektivaftal må påkallas *jämväl* af förening mot dess medlemmar samt, där flera deltagit i aftalet å samma sida, af dessa inbördes.
Har genom arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, som vidtagits i strid mot 8 § eller mot aftalet, skada tillskyndats medlemmar af förening, som slutit aftalet, äge föreningen föra talan om ersättning för skadan; dock att, där innan sådan talan pröfvats medlem· själf väckt påstående om skadestånd eller vid domstolen anmält sig ej medgifva, att talan om den andel i ersättningen, som må anses belöpa å honom, föres af föreningen, den andel ej må tilläggas föreningen.	Har genom arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, som vidtagits i strid mot 8 § eller mot aftalet, *eller genom afskedande i strid mot aftalet* skada tillskyndats medlemmar af förening, som slutit aftalet, äge föreningen föra talan om ersättning för skadan; dock att, där innan sådan talan pröfvats medlem själf väckt påstående om skadestånd eller vid domstolen anmält sig ej medgifva, att talan om den andel i ersättningen, som må anses belöpa å honom, föres af föreningen, den andel ej må tilläggas föreningen.

Kungl. Maj:ts förslag:

12 §.

Har arbetsgifvare, som slutit kollektivaftal, vidtagit åtgärd, hvarom i 8 § sägs, i strid mot nämnda § eller mot aftalet, eller har förening, som ingått sådant aftal, eller, där föreningen är medlem af annan förening, denna mot någon, för hvilken aftalet är gällande, gjort sig skyldig till förhållande, hvarom i 10 § andra stycket förmäles, *må aftalet uppsägas hos arbetsgifvaren eller den förening, som ingått aftalet; hafva å den sidan äfven andra deltagit i aftalet, må uppsägning ske jämväl hos dessa. Sker rättelse, innan uppsägning ägt rum, må ej sedan förhållandet åberopas såsom grund för aftalets häfvande.*

Varder i annat fall än nu sagts kollektivaftal väsentligen åsidosatt, må aftalet af domstol förklaras icke vidare vara gällande.

Hafva å ena sidan flera deltagit i aftalet, och varder *efter ty ofvan förmäles aftalet uppsagdt af en bland dem eller på hans talan förklaradt icke vidare vara gällande, äge en hvar af de öfriga att inom tre veckor därefter uppsäga aftalet.*

Uppsäges *aftalet, skall det* genast upphöra att gälla.

Utskottets förslag:

12 §.

Har arbetsgifvare, som slutit kollektivaftal, vidtagit åtgärd, hvarom i 8 § sägs, i strid mot nämnda § eller mot aftalet, eller har förening, som ingått sådant aftal, eller, där föreningen är medlem af annan förening, denna *senare* mot någon, för hvilken aftalet är gällande, gjort sig skyldig till förhållande, hvarom i 10 § andra stycket förmäles, *eller varder eljest aftalet* väsentligen åsidosatt, må aftalet af domstol förklaras icke vidare vara gällande.

Hafva å ena sidan flera deltagit i aftalet, och varder *på talan mot någon af dem aftalet häfdt, må aftalet inom tre veckor uppsägas jämväl hos de öfriga.*

Är aftal af domstol förklaradt icke vidare vara gällande, och har på samma sida som den, hvilken därom fört talan, jämväl annan deltagit i aftalet, äge denne att inom tre veckor uppsäga aftalet.

Uppsäges *aftal efter ty nu sagts, skall det* genast upphöra att gälla.

13 §.

Uppsägning af kollektivaftal skall ske skriftligen.

Hvad i 11 kap. 11—19 §§ rättegångsbalken stadgas angående stämning skall äga motsvarande tillämpning i fråga om uppsägning.

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
Träffas ej den, hvilken för uppsägning sökes, i sitt hemvist, varde uppsägningen i rekommenderadt bref under hans vanliga adress aflämnad å posten samt skriftlig underrättelse om uppsägningen insänd till kommerskollegium; skolande uppsägningen anses hafva skett, när hvad sålunda föreskrifvits blifvit fullgjordt.	
14 §.	14 §.
Det åligger dem, som slutit kollektivaftal, att inom *fjorton dagar* därefter till kommerskollegium insända ett exemplar af den upprättade handlingen. Varda i enlighet med kollektivaftalet i särskild handling bestämmelser upptagna angående arbetslön, som beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, vare insändande af dylik ackordsprislista ej erforderligt. *Underlåtes hvad sålunda stadgats, böte den försumlige från och med fem till och med femtio kronor. Ej må försummelsen åtalas efter det handlingen till kommerskollegium inkommit. Böter, som ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.*	Det åligger dem, som slutit kollektivaftal, att inom *en månad* därefter till kommerskollegium insända ett exemplar af den upprättade handlingen. Varda i enlighet med kollektivaftalet i särskild handling bestämmelser upptagna angående arbetslön, som beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, vare insändande af dylik ackordsprislista ej erforderligt.
Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911 och, med undantag för bestämmelserna i 6 § första stycket samt 9 och 14 §§, äga tilllämpning jämväl i fråga om kollektivaftal, som slutits före nämnda dag.	Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911 och, med undantag för bestämmelserna i 6 § första stycket, *8 § i hvad densamma innehåller förbud mot arbetsinställelse, blockad, bojkott och annan därmed jämförlig åtgärd i anledning af tvist, som under den tid kollektivaftal är gällande*

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

uppkommer rörande förhållande, hvarom bestämmelse icke blifvit i aftalet träffad, samt 9 och 14 §§, äga tillämpning jämväl i fråga om kollektivaftal, som slutits före nämnda dag.

---

b)

Lag

om särskild domstol i vissa arbetstvister.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

För handläggning af mål, hvarom nedan sägs, skall finnas en särskild domstol med säte i Stockholm. Denna domstol benämnes arbetsdomstolen.

1 §.

För handläggning af mål, hvarom nedan sägs, skall finnas en särskild domstol med säte i Stockholm. Denna domstol benämnes arbetsdomstolen *och skall bestå af sju ledamöter.*

2 §.

Arbetsdomstolen skall handlägga mål, som rörer kollektivaftal, ehvad fråga är om fullgörande af aftalet, om påföljd af underlåtenhet därutinnan eller af arbetsinställelse, blockad, bojkott eller därmed jämförlig åtgärd under aftalstiden, om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller om dess häfvande.

2 §.

Arbetsdomstolen skall handlägga mål, som rörer kollektivaftal, ehvad fråga är om fullgörande af aftalet, om påföljd af underlåtenhet därutinnan eller af arbetsinställelse, blockad, bojkott eller därmed jämförlig åtgärd under aftalstiden, om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller om dess häfvande.

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
Mål, som rörer arbetsaftal, tillhöre allmän domstols upptagande, ändå att tvisten afser bestämmelse i arbetsaftalet, som grundar sig på kollektivaftal; dock skall sådant mål tillhöra arbetsdomstolens upptagande, där fråga är om skadestånd i anledning af arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd eller på grund af afskedande, och den åtgärd, som medfört skadan, förmenas stå i strid mot kollektivaftalet eller mot lagen om sådant aftal, *eller där tvist föreligger mellan parterna angående kollektivaftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd.*	Mål, som rörer arbetsaftal, tillhöre allmän domstols upptagande, ändå att tvisten afser bestämmelse i arbetsaftalet, som grundar sig på kollektivaftal; dock skall sådant mål tillhöra arbetsdomstolens upptagande, där fråga är om skadestånd i anledning af arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd eller på grund af afskedande, och den åtgärd, som medfört skadan, förmenas stå i strid mot kollektivaftalet eller mot lagen om sådant aftal. *Yppas under handläggning vid allmän domstol af mål, som rörer arbetsaftal, tvist om kollektivaftals giltighet, bestånd eller rätta innebörd, och är målets utgång däraf beroende, hänvise rätten parterna att vid arbetsdomstolen utföra tvisten om kollektivaftalet, och varde målet i öfrigt förklaradt hvilande i afbidan på tvistens afgörande.*
3 §.	3 §.
Arbetsdomstolen skall bestå af tre lagkunniga män, hvilka fullgjort hvad författningarna föreskrifva dem, som må nyttjas uti domareämbeten, *samt af fyra i arbetsförhållanden erfarna och kunniga män. De lagfarna ledamöterna, af hvilka en har att föra ordet i rätten, utnämnas af konungen. Öfriga ledamöter förordnas af konungen för två år i sänder; skolande för dessa utses åtta suppleanter.*	*Tre ledamöter af arbetsdomstolen utnämnas af konungen. Bland dessa ledamöter skola två, af hvilka en förordnas att föra ordet i rätten, vara lagkunniga män, hvilka fullgjort hvad författningarna föreskrifva dem, som må nyttjas uti domareämbeten.*

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
4 §.	4 §.
	Fyra i arbetsförhållanden erfarna och kunniga män förordnas af konungen till ledamöter för två år i sänder; skolande för dessa utses åtta suppleanter.
Förslag för tillsättande af *de icke lagfarna ledamöterna och deras suppleanter* må afgifvas af arbetsgifvareförening, som omfattar minst etthundra arbetsgifvare, samt af fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare, som omfattar minst *femtusen* arbetare. Sådant förslag skall för att vinna afseende omfatta minst dubbelt så många personer, som de, hvilka skola för den sidan förordnas.	Förslag för tillsättande af *dessa ledamöter och suppleanter* må afgifvas af arbetsgifvareförening, som omfattar minst etthundra arbetsgifvare, samt af fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare, som omfattar minst *tiotusen* arbetare. Sådant förslag skall för att vinna afseende omfatta minst dubbelt så många personer som de, hvilka skola för den sidan förordnas, *och vara åtföljdt af skriftlig förklaring från en hvar af de föreslagna, att han är villig åtaga sig uppdraget.*
Bland de från hvardera sidan föreslagna förordnas två ledamöter och fyra suppleanter för dessa ledamöter. Är å någondera sidan förslag ej afgifvet, förordne konungen för den sidan lämpliga män till ledamöter och suppleanter.	Bland de från hvardera sidan föreslagna förordnas två ledamöter och fyra suppleanter för dessa ledamöter. Är å någondera sidan förslag ej afgifvet, förordne konungen för den sidan lämpliga män till ledamöter och suppleanter.

5 §.

Ledamot eller suppleant, som i 4 § afses, skall vara svensk medborgare och hafva uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen innehafvas af den,

som står under förmynderskap,

som afträdt all sin egendom till borgenärer och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han är fri från deras kraf, eller hvars egendom, utan att vara afträdd till konkurs, förvaltas för borgenärers räkning,

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
som förklarats förlustig medborgerligt förtroende eller ock är ställd under framtiden eller tilltalad af allmän åklagare för brott, som kan medföra dylik påföljd, eller	
som blifvit dömd ovärdig att nyttjas i rikets tjänst eller att föra annans talan inför rätta.	
6 §.	6 §.
Den, som blifvit förordnad till ledamot eller suppleant, må kunna afsäga sig uppdraget, om han uppnått sextio års ålder, eller om han varit ledamot två år eller suppleant sex år.	*Har ledamot eller suppleant, som i 4 § afses, åtagit sig uppdraget, äge han ej att varda därifrån entledigad, med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda.*
Äfven i andra fall än nu sagts må, då särskilda omständigheter därtill föranleda, ledamot eller suppleant kunna begära entledigande från uppdraget.	
Afsägelse af uppdrag att vara ledamot eller suppleant pröfvas af konungen.	Afsägelse af *uppdraget* att vara ledamot eller suppleant pröfvas af konungen.
Afgår ledamot eller suppleant, förordne konungen för återstående delen af den tid, för hvilken den afgångne varit förordnad, bland de förut föreslagna eller sedan nytt förslag infordrats annan ledamot eller suppleant.	Afgår ledamot eller suppleant, förordne konungen för återstående delen af den tid, för hvilken den afgångne varit förordnad, bland de förut föreslagna eller sedan nytt förslag infordrats annan ledamot eller suppleant.
7 §.	7 §.
Skulle vid något rättegångstillfälle *icke lagfaren ledamot* uteblifva eller finnas vara af jäf hindrad att tjänstgöra, och kan ej suppleant tillkallas, äge arbetsdomstolen utse en i arbetsförhållanden kunnig man att vid det tillfälle träda i den ledamots ställe.	Skulle vid något rättegångstillfälle *ledamot, hvarom i 4 § sägs,* uteblifva eller finnas vara af jäf hindrad att tjänstgöra, och kan ej suppleant tillkallas, äge arbetsdomstolen utse en i arbetsförhållanden kunnig man att vid det tillfälle träda i den ledamots ställe.

Kungl. Maj:ts förslag:

8 §.

Arbetsdomstolen sammanträder på kallelse af ordföranden så ofta sådant för måls handläggning erfordras. Domstolen må, där den så pröfvar nödigt, sammanträda jämväl å ort utom Stockholm.

9 §.

Den, som vill anhängiggöra talan vid arbetsdomstolen, ingifve till domstolens ordförande skriftlig ansökning om stämning å vederparten.

Då sådan ansökning inkommit, gifve ordföranden stämning, däri skall utsättas, inom hvilken tid före dagen, då saken skall företagas vid domstolen, stämningen skall vara svaranden delgifven.

Ej må stämningstiden sättas längre, än för inställelsen vid domstolen skäligen erfordras.

Hänskjuta parterna i gemensam skrift uppkommen tvist till domstolen, varde saken utan stämning upptagen, och meddele ordföranden parterna, när saken skall vid domstolen företagas.

10 §.

Vid arbetsdomstolen må af den, som slutit kollektivaftal, föras talan om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd, ändå att påstående ej väckts om aftalets fullgörande eller om skadestånd för underlåtenhet därutinnan.

Utskottets förslag:

10 §.

Vid arbetsdomstolen må af den, som slutit kollektivaftal, föras talan om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd, ändå att påstående ej väckts om aftalets fullgörande eller om skadestånd för underlåtenhet därutinnan.

Sådan talan må ock föras af den, som, efter ty i 2 § sägs, därtill erhållit hänvisning af allmän domstol.

§ 11.

I tvist vid arbetsdomstolen må den, som efter lag är jäfvig att vittna, utan ed höras, dock ej den, som är

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller är förlustig medborgerligt förtroende. Domstolen pröfve, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas den afhördes utsaga.

§ 12.

Finnes för sakens utredning eller pröfning nödigt, att arbetsdomstolen besiktigar arbetsplats eller föremål, som ej lämpligen kan till domstolen flyttas, träde domstolen samman till syn å stället. Sådan syn må ock, efter förordnande af domstolen, kunna hållas af ordföranden och två af de domstolens ledamöter, som i 4 § afses. Sålunda sammansatt synerätt äge samma befogenhet som fulltalig arbetsdomstol, dock må den ej meddela slutligt utslag i målet.

13 §.

Så snart en del af ett mål kommit i sådant skick, att afgörande däraf kan ske, äge arbetsdomstolen att i denna del af målet meddela utslag.

§ 14.

Skiljaktig mening, som vid omröstning till dom i arbetsdomstolen uttalas, må ej intagas i domstolens dombok eller meddelas part eller annan. Om sålunda uppkommen skiljaktighet äge ledamot att af domstolen erhålla skriftligt intyg.

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
11 §.	§ 15.
I fråga om rättegången vid arbetsdomstolen skall hvad enligt lag gäller om rättegången vid rådstufvurätt äga tillämpning, där ej här ofvan annorlunda stadgats.	
12 §.	
Utslag, som af arbetsdomstolen meddelats, skall genast tillämpas och må utan hinder af ändringssökande verkställas efter ty stadgas om verkställighet af laga kraft ägande dom, utan så är att i utslaget annorlunda förordnats; dock att i fråga om utmätning å utslag, hvarigenom betalningsskyldighet någon ålagts, skall gälla hvad i utsökningslagen föreskrifves om utmätning å underrätts dom, som ej äger laga kraft.	
	16 §.
	Har arbetsdomstolen förklarat sig ej vara behörig att upptaga mål, som där anhängiggjorts, eller varder af svaranden gjord invändning mot domstolens behörighet ogillad, må klagan mot beslutet föras i den ordning nedan stadgas. Ej må i andra fall än nu sagts talan fullföljas mot domstolens beslut eller utslag.
	17 §.
	Är svarande missnöjd med beslut, hvarigenom invändning mot domstolens behörighet blifvit ogillad, anmäle

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
	sitt missnöje till domstolens protokoll, innan rättegångsförhandlingarna för dagen afslutats. Försummas det, vare rätten till talan mot beslutet förlorad.
13 §.	18 §.
Den, som vill söka ändring i arbetsdomstolens *utslag eller i något dess beslut, som må särskildt öfverklagas*, skall innan klockan tolf å tjugonde dagen från utslagets eller beslutets dag, den dagen oräknad, till *domstolens ordförande* tvefaldt ingifva sina till konungen ställda besvär; bifoge ock det öfverklagade *utslaget eller* beslutet samt domstolens öfriga protokoll i målet jämte de till saken hörande handlingar, klaganden kan anse nödigt förete.	Den, som vill söka ändring i arbetsdomstolens *beslut, som efter ty i 16 och 17 §§ sägs må öfverklagas*, skall innan klockan tolf å tjugonde dagen från beslutets dag, den dagen oräknad, till *konungens nedre justitierevision* tvefaldt ingifva sina till konungen ställda besvär; bifoge ock det öfverklagade beslutet samt domstolens öfriga protokoll i målet jämte de till saken hörande handlingar, klaganden kan anse nödigt förete.
Varda ej inom nu nämnd tid besvär tvefaldt ingifna, stånde öfverklagade *utslaget eller* beslutet fast.	Varda ej inom nu nämnd tid besvär tvefaldt ingifna, stånde öfverklagade beslutet fast.
14 §.	19 §.
Klagandens vederpart har att hos *arbetsdomstolens ordförande* själf efterhöra, huruvida inom besvärstidens utgång besvär inkommit, och, där besvär anförts, uttaga ena exemplaret af besvärsskriften. Äro flera vederparter, och kunna de ej enas, hvilken af dem skall berörda handling uttaga, må den ej utlämnas. Vederparten äge tid af tjugu dagar från besvärstidens utgång att till *arbetsdomstolens ordförande* ingifva	Klagandens vederpart har att hos *nedre justitierevisionen* själf efterhöra, huruvida inom besvärstidens utgång besvär inkommit, och, där besvär anförts, uttaga ena exemplaret af besvärsskriften. Äro flera vederparter, och kunna de ej enas, hvilken af dem skall berörda handling uttaga, må den ej utlämnas. Vederparten äge tid af tjugu dagar från besvärstidens utgång att till *nedre justitierevisionen* ingifva förklaring

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
förklaring jämte de handlingar, han vill åberopa; försittes den tid, äge han ej vidare varda i målet hörd.	jämte de handlingar, han vill åberopa; försittes den tid, äge han ej vidare varda i målet hörd.
15 §.	20 §.
I *utslag så ock i* beslut, som må *särskildt* öfverklagas, gifve arbetsdomstolen till känna, hvad parterna enligt *13 och 14 §§* hafva att iakttaga.	I *beslut*, som må öfverklagas, gifve arbetsdomstolen till känna, hvad parterna enligt *17, 18 och 19 §§* hafva att iakttaga.
16 §.	
Sedan förklaring inkommit eller tid för förklarings afgifvande gått till ända, utan att sådan afgifvits, skola de ingifna handlingarna oförd-röjligen af arbetsdomstolens ordförande insändas till konungens nedre justitierevision.	
17 §.	
Arbetsdomstolens ordförande vare pliktig att för tid, då han af anledning, hvarom i 8 § sägs, ej kan träffas å ämbetsrummet, skriftligen förordna någon, till hvilken handlingar, som i 13 och 14 §§ omförmälas, må kunna ingifvas.	
18 §.	21 §.
Närmare föreskrifter om afgifvande af förslag, hvarom i 4 § förmäles, och om arbetsdomstolens verksamhet meddelas af konungen.	Närmare föreskrifter om afgifvande af förslag, hvarom i 4 § förmäles, och om arbetsdomstolens verksamhet *samt om dess dombok* meddelas af konungen.

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911; dock att mål, hvari stämning utfärdats före nämnda dag, skola behandlas enligt äldre lag. Förslag, hvarom i 4 § förmäles, skola första gången afgifvas under år 1910. Intill dess annorlunda varder stadgadt skall anstå med utnämnande af de *lagfarna ledamöterna af domstolen, och skola i stället innehafvare af annan domarebeställning förordnas att uppehålla befattningarna.*	Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911; dock att mål, hvari stämning utfärdats före nämnda dag, skola behandlas enligt äldre lag. Förslag, hvarom i 4 § förmäles, skola första gången afgifvas under år 1910. Intill dess annorlunda varder stadgadt, skall anstå med utnämnande af de *ledamöter af domstolen, som i 3 § afses, och skola i stället befattningarna uppehållas på förordnande. Såsom lagfaren ledamot må endast förordnas innehafvare af annan domarebeställning.*

2) att Riksdagen, under förutsättning att förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare samt till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister blifva af Riksdagen antagna, måtte

dels antaga följande förslag till

Lag

angående medling i arbetstvister;

gifven Stockholms slott den 31 december 1906.

Vi OSCAR, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göre veterligt: att Vi, med Riksdagen, funnit godt i nåder förordna som följer:

1 §.

För hvart och ett af de distrikt, i hvilka riket för sådant ändamål af Konungen indelas, förordnar Konun-

Lag

angående medling i arbetstvister.

Med upphäfvande af lagen den 31 december 1906 angående medling i arbetstvister förordnas som följer:

1 §.

För hvart och ett af de distrikt, i hvilka riket för sådant ändamål af Konungen indelas, förordnar Konun-

Gällande lag.

gen en förlikningsman med uppgift att verka för lösning af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, så ock af tvister mellan arbetsgifvare inbördes och mellan olika grupper af arbetare, för så vidt dessa tvister angå eller hafva inverkan på arbetsförhållandena inom distriktet.

2 §.

Förlikningsman åligger:

att med synnerlig uppmärksamhet följa arbetsförhållandena inom distriktet;

att, i de fall och på det sätt i denna lag sägs, lämna sin medverkan till biläggande af arbetstvister, som inom distriktet uppstå; samt

att eljest, på anmodan, gå arbetsgifvare och arbetare till handa med upplysningar och råd i fråga om öfverenskommelser, som afse arbetsförhållandet och äro ägnade att främja ett godt förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare samt förekomma störande afbrott i arbetet.

Utskottets förslag.

gen en förlikningsman med uppgift att verka för lösning af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, så ock af tvister mellan arbetsgifvare inbördes och mellan olika grupper af arbetare, för så vidt dessa tvister angå eller hafva inverkan på arbetsförhållandena inom distriktet.

Härjämte skall för hela riket finnas en förlikningskommission med uppgift att verka för lösning af sådana mellan arbetsgifvare och arbetare uppkomna tvister, som angå slutande af kollektivaftal. Kommissionen skall bestå af tre ledamöter, hvilka, jämte två suppleanter, förordnas af Konungen. En af ledamöterna förordnas att föra ordet i kommissionen.

2 §.

Förlikningsman åligger:

att med synnerlig uppmärksamhet följa arbetsförhållandena inom distriktet;

att, i de fall och på det sätt i denna *eller annan* lag sägs, lämna sin medverkan till biläggande af arbetstvister, som inom distriktet uppstå; samt

att eljest, på anmodan, gå arbetsgifvare och arbetare till handa med upplysningar och råd i fråga om öfverenskommelser, som afse arbetsförhållandet och äro ägnade att främja ett godt förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare samt förekomma störande afbrott i arbetet.

Gällande lag.

3 §.

Har inom distriktet uppkommit arbetstvist af den beskaffenhet, att den medfört eller synes hota medföra arbetsinställelse af större betydenhet, bör förlikningsmannen genom personligt besök å den plats, där tvisten utbrutit, eller på annat sätt träda i förbindelse med de tvistande, göra sig noga underrättad om, hvari tvisten består, hemställa till de tvistande att i afbidan på tvistens lösning icke vidtaga, vidhålla eller utvidga arbetsinställelse, *inbjuda* dem att, själfva eller genom utsedda ombud, å bestämd tid och plats sammankomma till förhandling med hvarandra inför förlikningsmannen samt söka att under dessa förhandlingar, hvilka anordnas på sätt lämpligast synes, åvägabringa tvistens lösning.

Anser förlikningsman det erforderligt, eller påkallas sådant af någon af de tvistande, utser förlikningsmannen, efter samråd med de tvistande och sedan tillfälle lämnats dem att afgifva förslag, särskilda sakkunniga att med förlikningsmannen utgöra en nämnd för medlingens utförande.

Utskottets förslag.

3 §.

Har inom distriktet uppkommit arbetstvist af den beskaffenhet, att den medfört eller synes hota medföra arbetsinställelse af större betydenhet, bör förlikningsmannen genom personligt besök å den plats, där tvisten utbrutit, eller på annat sätt träda i förbindelse med de tvistande, göra sig noga underrättad om, hvari tvisten består, hemställa till de tvistande att i afbidan på tvistens lösning icke vidtaga, vidhålla eller utvidga arbetsinställelse, *kalla* dem att, själfva eller genom utsedda ombud, å bestämd tid och plats sammankomma till förhandling med hvarandra inför förlikningsmannen samt söka att under dessa förhandlingar, hvilka anordnas på sätt lämpligast synes, åvägabringa tvistens lösning.

Det åligger de tvistande att efterkomma förlikningsmannens kallelse.

Är ej arbetsinställelse för handen, och hafva de tvistande, sedan förhandling ägt rum, å båda sidor för förlikningsmannen tillkännagifvit, att de anse fortsatt förhandling ej vara till gagn för tvistens lösning, må kallelse å de tvistande ej vidare af förlikningsmannen utfärdas; dock äger han, om ändrade förhållanden därtill föranleda, inbjuda de tvistande till nya förhandlingar.

Gällande lag.

4 §.

Hvad i nästföregående paragraf är stadgadt afser icke arbetstvist, som uppstått inom näringsgren, industriell anläggning eller arbetsföretag, där särskild förhandlings-, förlikningseller skiljenämnd är upprättad, med mindre de tvistande å båda sidor påkalla förlikningsmannens mellankomst, eller förhållandena göra sannolikt, att den särskilda nämnden icke varder för tvistens biläggande anlitad.

5 §.

Skulle i tvist, som kommit under förlikningsmans behandling, de tvistande å endera sidan eller å båda underlåta att efterkomma till dem af förlikningsmannen skriftligen gjord inbjudan att å bestämd tid och ort med hvarandra sammankomma till förhandling inför förlikningsmannen eller nämnden, skall förlikningsmannen skriftligen meddela de tvistande, att han fortfarande är beredd att medla i tvisten, därest hans biträde i sådant afseende påkallas. Under fortsatt arbetsinställelse eller där förlikningsmannen eljest finner sådant

Utskottets förslag.

4 §.

Hvad i nästföregående paragraf är stadgadt afser icke arbetstvist, som uppstått inom näringsgren, industriell anläggning eller arbetsföretag, där särskild förhandlings-, förlikningseller skiljenämnd är upprättad, med mindre de tvistande å båda sidor påkalla förlikningsmannens mellankomst, eller förhållandena göra sannolikt, att den särskilda nämnden icke varder för tvistens biläggande anlitad.

Ej heller äga stadgandena i berörda paragraf tillämpning i fråga om tvist, som är anhängig vid arbetsdomstolen eller som jämlikt 10 § upptagits till behandling af förlikningskommissionen.

Gällande lag.	*Utskottets förslag*
lämpligt, må han jämväl med vissa mellantider förnya sitt erbjudande att medla mellan de tvistande på sätt i 3 § sägs.	
6 §.	5 §.
De förhandlingar, som af förlikningsmannen *eller nämnden* anordnas med och mellan de tvistande, skola i främsta rummet hafva till syfte att åvägabringa en öfverenskommelse i enlighet med anbud eller förslag, som under förhandlingarna kunna blifva framställda från de tvistande själfva; ankommande därvid på förlikningsmannen *eller nämnden* att, om och i den mån sådant kan anses ägnadt att befordra en god lösning af tvisten, hemställa om de jämkningar eller medgifvanden, som för ändamålet kunna synas lämpliga.	De förhandlingar, som af förlikningsmannen anordnas med och mellan de tvistande, skola i främsta rummet hafva till syfte att åvägabringa en öfverenskommelse i enlighet med anbud eller förslag, som under förhandlingarna kunna blifva framställda från de tvistande själfva; ankommande därvid på förlikningsmannen att, om och i den mån sådant kan anses ägnadt att befordra en god lösning af tvisten, hemställa om de jämkningar eller medgifvanden, som för ändamålet kunna synas lämpliga.
7 §.	6 §.
Kan icke på sådant sätt enighet vinnas, må förlikningsmannen *eller nämnden* uppmana de tvistande att lämna en eller flera personer, hvilkas utlåtande de tvistande utfästa sig att efterkomma, uppdrag att, efter pröfning om och i hvilken mån de från ena eller andra sidan framkomna påståendena må vara befogade och på hvilket sätt följaktligen den föreliggande tvisten rättast bör lösas, skilja de tvistande emellan.	Kan icke på sådant sätt enighet vinnas, må förlikningsmannen uppmana de tvistande att lämna en eller flera personer, hvilkas utlåtande de tvistande utfästa sig att efterkomma, uppdrag att, efter pröfning om och i hvilken mån de från ena eller andra sidan framkomna påståendena må vara befogade och på hvilket sätt följaktligen den föreliggande tvisten rättast bör lösas, skilja de tvistande emellan.

Gällande lag.

8 §.

Vilja de tvistande hänskjuta saken till sådant afgörande, som i 7 § sägs, har förlikningsmannen *eller nämnden* att, i den mån sådant finnes behöfligt, söka utjämna de meningsskiljaktigheter, som kunna uppstå i fråga om den eller de personer, åt hvilka det i nämnda paragraf omförmälda uppdrag skall lämnas; och åligger det förlikningsmannen särskildt att på de tvistandes vägnar lämna den eller dem, som blifvit utsedda, underrättelse om uppdraget samt att i öfrigt tillhandagå med de åtgöranden, som kunna verka därtill, att det af de tvistande önskade afgörandet må komma till stånd.

Ej må förlikningsman själf åtaga sig uppdrag, hvarom nu är sagdt.

9 §.

Utlåtande, hvarom förmäles i 7 §, skall afgifvas skriftligen och af detsamma ett exemplar genast och utan lösen till hvardera sidan samt till förlikningsmannen utlämnas.

Utskottets förslag.

7 §.

Vilja de tvistande hänskjuta saken till sådant afgörande, som i *6* § sägs, har förlikningsmannen att, i den mån sådant finnes behöfligt, söka utjämna de meningsskiljaktigheter, som kunna uppstå i fråga om den eller de personer, åt hvilka det i nämnda paragraf omförmälda uppdrag skall lämnas; och åligger det förlikningsmannen särskildt att på de tvistandes vägnar lämna den eller dem, som blifvit utsedda, underrättelse om uppdraget samt att i öfrigt tillhandagå med de åtgöranden, som kunna verka därtill, att det af de tvistande önskade afgörandet må komma till stånd.

Ej må förlikningsman själf åtaga sig uppdrag, hvarom nu är sagdt.

8 §.

Utlåtande, hvarom förmäles i *6* §, skall afgifvas skriftligen och af detsamma ett exemplar genast och utan lösen till hvardera sidan samt till förlikningsmannen utlämnas.

9 §.

Varder tvist, som angår slutande af kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, ej löst genom förlikningsmannens medverkan, och hänskjutes den ej heller af de tvistande till afgörande enligt 6 §, skall förlikningsmannen ofördröjligen anmäla

Gällande lag.

Utskottets förslag.

förhållandet hos förlikningskommissionen och därvid tillika öfversända redogörelse för hvad i saken förekommit jämte tillgängliga handlingar och afskrift af det protokoll, som må hafva förts vid förhandlingarna inför förlikningsmannen.

10 §.

Har tvist anmälts hos förlikningskommissionen, pröfvar denna, huruvida, med hänsyn till tvistens omfattning eller faran för dess ytterligare utbredning, saken är af den vikt, att den bör af förlikningskommissionen handläggas.

Förlikningskommissionen äger ock, när särskilda förhållanden därtill föranleda, upptaga till behandling sådan jämlikt 4 § första stycket från förlikningsmans handläggning undantagen tvist, som angår slutande af kollektivaftal.

11 §.

Upptager förlikningskommissionen tvist till behandling, kallar kommissionen de tvistande att, själfva eller genom utsedda ombud, å bestämd tid och plats inför kommissionen förhandla i saken, och äger hvad i 3 § stadgas om skyldighet att efterkomma af förlikningsman utfärdad kallelse, om begränsning af kallelserätten samt om rätt att inbjuda de tvistande till förnyade förhandlingar motsvarande tillämpning.

Gällande lag. *Utskottets förslag.*

Förlikningsman, som handlagt tvisten, skall, på kallelse af förlikningskommissionen, närvara vid förhandlingarna.

I den mån sådant erfordras för tvistens bedömande, bör det vara en hvar af de tvistande angeläget att, på anhållan af förlikningskommissionen, gifva denna del af räkenskaper och andra handlingar, meddela statistiska och andra uppgifter, hvaröfver den tvistande förfogar, samt hålla vederbörande arbetsplatser för kommissionen tillgängliga. Tvistande, som sålunda går kommissionen till handa, äger att, i den omfattning han finner behöfligt, göra förbehåll, att hvad kommissionen enligt hvad nu är sagdt erfar ej må af densamma yppas.

Stadgandena i 5—8 §§ äga motsvarande tillämpning i fråga om förlikningskommissionens verksamhet.

Medlingsförslag, som af förlikningskommissionen framlägges, må genom dess försorg offentliggöras, därest kommissionen enhälligt anser sådan åtgärd vara ägnad att bidraga till tvistens lösning.

12 §.

Finner förlikningskommissionen sig icke böra till behandling upptaga tvist, som af förlikningsman anmälts hos kommissionen, har den att därom underrätta förlikningsmannen samt därvid till denne öfversända af

Gällande lag.	*Utskottets förslag.*
	kommissionen mottagna handlingar rörande tvisten.
10 §.	13 §.
I fråga om rättsverkan, som må tillkomma öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut, som af de tvistande ingås eller fattas under förhandlingar, hvilka enligt denna lag äga rum, gäller, allt efter beslutens innehåll och det sätt, hvarpå de tillkommit, hvad allmän lag förmår.	I fråga om rättsverkan, som må tillkomma öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut, som af de tvistande ingås eller fattas under förhandlingar, hvilka enligt denna lag äga rum, gäller, allt efter beslutens innehåll och det sätt, hvarpå de tillkommit, hvad allmän lag förmår.
11 §.	14 §.
Omfattar utbruten tvist mera än ett distrikt, *skall det åligga* de förlikningsmän, hvilkas distrikt beröras af tvisten, att, så fort ske kan, *härom* äfvensom, såvidt möjligt, angående *tvistens* omfattning insända underrättelse till Konungen, som förordnar förlikningsman att i tvisten medla.	Omfattar utbruten tvist mera än ett distrikt, *och har den ej anhängiggjorts vid arbetsdomstolen, åligger det* de förlikningsmän, hvilkas distrikt beröras af tvisten, att, så fort ske kan, *om tvistens utbrytande* äfvensom, såvidt möjligt, angående *densammas* omfattning insända underrättelse till Konungen, som förordnar förlikningsman att i tvisten medla.
12 §.	15 §.
Där sådant i särskilda fall finnes lämpligt, äger Konungen uppdraga åt *annan än den jämlikt 1 § förordnade förlikningsmannen att såsom förlikningsman medla i uppkomna arbetstvister.*	Där sådant i särskilda fall finnes lämpligt, äger Konungen uppdraga åt *en eller flera personer att jämte förlikningskommissionen handlägga uppkomna tvister angående slutande af kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.*

Gällande lag.	*Utskottets förslag.*
13 §.	16 §.
Förlikningsman *skall* föra dagbok angående hvad som förefaller i de tvister, hvilka blifva föremål för åtgärd enligt denna lag. Öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut, som af de tvistande ingås eller fattas, så ock utlåtande, som enligt *7 §* afgifves, skola i nämnda *dagbok* fullständigt intagas eller *densamma* biläggas.	Förlikningsman *och förlikningskommissionens ordförande skola* föra dagbok angående hvad som förefaller i de tvister, hvilka blifva föremål för åtgärd enligt denna lag. Öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut, som af de tvistande ingås eller fattas, så ock utlåtande, som enligt *6 §* afgifves, skola i nämnda *dagböcker* fullständigt intagas eller *desamma* biläggas.
Under hvarje kvartal *skall* förlikningsman till kommerskollegium insända berättelse om sin verksamhet under det närmast föregående kvartalet och förloppet af de tvister, som under detsamma *kommit under hans handläggning, i hvilken berättelse jämväl bör* lämnas redogörelse för upprättade förhandlings-, förlikningsoch skiljenämnders verksamhet, för så vidt förlikningsmannen härom kunnat förskaffa sig kännedom.	Under hvarje kvartal *skola* förlikningsman *och förlikningskommissionen* till kommerskollegium insända berättelse om sin verksamhet under det närmast föregående kvartalet och förloppet af de tvister, som under detsamma *handlagts. I förlikningsmans berättelse bör jämväl* lämnas redogörelse för upprättade förhandlings-, förlikningsoch skiljenämnders verksamhet, för så vidt förlikningsmannen härom kunnat förskaffa sig kännedom.
Berättelsen skall genom kommerskollegiets försorg till trycket befordras.	*Berättelserna skola* genom kommerskollegiets försorg till trycket befordras.
14 §.	17 §.
Närmare föreskrifter rörande förlikningsmännens verksamhet meddelas i *instruktion*, som utfärdas af Konungen.	Närmare föreskrifter rörande förlikningsmännens *och förlikningskommissionens* verksamhet meddelas i *instruktioner*, som utfärdas af Konungen.

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
15 §.	18 §.
Angående ersättning till förlikningsman och *ledamöter i sådan nämnd, som i 3 § andra stycket afses*, varder särskildt stadgadt.	Angående ersättning till förlikningsman och *förlikningskommissionens ledamöter* varder särskildt stadgadt.
Denna lag träder i kraft den 1 januari *1907*.	Denna lag träder i kraft den 1 januari *1911*.

dels för år 1911 på extra stat anvisa ett förslagsanslag af 15,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande och användas till bestridande af kostnaden för en förlikningskommission för medling i arbetstvister;

3) att Riksdagen med förklarande, att det i förevarande proposition innefattade förslaget till lag om vissa arbetsaftal icke kan oförändradt godkännas, måtte antaga följande förslag till

Lag

om vissa arbetsaftal.

Härigenom förordnas som följer:

Om arbetsaftal, hvarå denna lag äger tillämpning.

1 §.	1 §.
Denna lag äger tillämpning å aftal, hvarigenom en arbetare åtager sig att under bestämd tid eller tillsvidare mot ersättning arbeta åt en	Denna lag äger tillämpning å aftal, hvarigenom en arbetare åtager sig att under bestämd tid eller tillsvidare mot ersättning arbeta åt en

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
arbetsgifvare i jordbruk eller handel, vid järnvägs- eller spårvägsdrift eller i annat näringsyrke eller vid hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenafledning eller annat dylikt särskildt arbetsföretag, där ej aftalet gäller arbetare, som i 4 § sägs.	arbetsgifvare i *industri, handtverk,* jordbruk eller handel, vid järnvägs- eller spårvägsdrift eller i annat näringsyrke eller vid hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenafledning eller annat dylikt särskildt arbetsföretag, där ej aftalet gäller arbetare, som i 4 § sägs.
Utöfvar staten, kommun eller municipalsamhälle rörelse, lände denna lag till efterrättelse angående arbetsaftal, som med arbetare i den rörelse slutes, ändå att rörelsen icke idkas såsom näring.	Utöfvar staten, kommun eller municipalsamhälle rörelse, lände denna lag till efterrättelse angående arbetsaftal, som med arbetare i den rörelse slutes, ändå att rörelsen icke idkas såsom näring.

2 §.

Såsom arbetare anses enligt denna lag äfven arbetsförman, handelsbiträde och annan, som innehar därmed jämförlig anställning.

3 §.

Arbetsaftal enligt denna lag föreligger jämväl, om arbetaren tillsläpper material, därest detta kan anses allenast såsom ett tillbehör till arbetet.

4 §.

Å arbetare, som innehafva offentlig tjänsteanställning, å tjänare, hvilka antagits enligt legostadgan, så ock å lärlingar och sjöfolk äge denna lag ej tillämpning.

Om ingående och uppsägning af arbetsaftal.

5 §.

Arbetsgifvare och arbetare äge att med de i denna lag eller eljest stadgade inskränkningar öfverenskomma om lön, tid för arbetsaftalets bestånd och öfriga villkor.

Arbetsaftal kan ingås muntligen eller skriftligen.

Kungl. Maj:ts förslag:

6 §.

Är ej öfverenskommelse träffad om tiden för arbetsaftalets bestånd, *gälle aftalet till dess sju dagar förflutit från det uppsägning å någondera sidan skett.*

Lag samma vare, där, efter det tid för arbetsaftals bestånd gått till ända, arbetsgifvaren utan nytt aftal låter arbetaren fortsätta arbetet.

Är arbetsaftalet, efter ty i lagen om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare sägs, ingånget med tillämpning af kollektivaftal, och upphör detta att gälla, *må, ändå att arbetsaftalet varit ingånget för längre tid eller uppsägningstid skolat gälla, aftalet uppsägas att omedelbart upphöra.*

Skall *på grund af bestämmelse i arbetsaftal eller* enligt hvad ofvan sagts aftalet omedelbart upphöra vid endera partens tillsägelse, må emellertid arbetaren ej lämna arbetet under sådana omständigheter, att däraf skulle uppkomma fara för annans lif eller hälsa eller uppenbarligen tillskyndas arbetsgifvaren synnerligt men; dock vare arbetare ej af anledning nu är nämnd pliktig att kvarstå i arbetet längre tid än tolf timmar efter det han tillkännagifvit sin afsikt att därmed upphöra.

Utskottets förslag:

6 §.

Är ej öfverenskommelse träffad om tiden för arbetsaftalets bestånd, *upphör aftalet omedelbart vid endera partens tillsägelse.*

Lag samma vare, där, efter det tid för arbetsaftals bestånd gått till ända, arbetsgifvaren utan nytt aftal låter arbetaren fortsätta arbetet.

Är arbetsaftalet, efter ty i lagen om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare sägs, ingånget med tillämpning af kollektivaftal, och upphör detta att gälla, *skall jämväl arbetsaftalet upphöra, ändå att längre tid öfverenskommits eller stadgad uppsägning ej skett. Låter arbetsgifvaren i ty fall arbetaren fortsätta arbetet, gälle ej någon uppsägningstid.*

Skall enligt hvad ofvan sagts aftalet omedelbart upphöra vid endera partens tillsägelse, må emellertid arbetaren ej lämna arbetet under sådana omständigheter, att däraf skulle uppkomma fara för annans lif eller hälsa eller *för vanskötsel af husdjur eller* uppenbarligen tillskyndas arbetsgifvaren synnerligt men; dock vare arbetare ej af anledning nu är nämnd pliktig att kvarstå i arbetet längre tid än tolf timmar efter det han tillkännagifvit sin afsikt att därmed upphöra.

Kungl. Maj:ts förslag:

7 §.

Ej vare någon vid arbetsinställelse frikallad från iakttagande af uppsägningstid, som enligt arbetsaftal eller på grund af hvad i 6 § stadgats är för honom gällande, ej heller må arbetsaftal, som är ingånget för bestämd tid, genom arbetsinställelse rubbas.

Arbetsinställelse må gifvas arbetarne tillkänna af arbetsgifvaren genom allmänt synliga anslag å arbetsplatsen.

Tillkännagifvande om arbetsinställelse, som hos arbetsgifvare göres af förening af arbetare, skall anses omfatta alla hos arbetsgifvaren anställda medlemmar af föreningen, de där ej ofördröjligen meddela arbetsgifvaren, att de icke deltaga i *arbetsinställelsen.*

Utskottets förslag:

7 §.

Arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd må ej vidtagas, med mindre afsikten gifvits motsidan tillkänna så lång tid förut, som är för uppsägning af arbetsaftalet gällande. Arbetsaftal, som är ingånget på bestämd tid, må ej genom sådan åtgärd rubbas.

Tillkännagifvande, hvarom nu sagts, skall icke anses innefatta uppsägning af arbetsaftalet, med mindre tillkännagifvandet bestämdt utmärker, att uppsägning är åsyftad.

Tillkännagifvandet må, ehvad det innefattar uppsägning eller icke, meddelas arbetarne genom allmänt synliga anslag å arbetsplatsen samt för arbetare, hvilka tillhöra förening, hos arbetsgifvaren göras af föreningen, och skall i sistnämnda fall tillkännagifvandet anses omfatta alla hos arbetsgifvaren anställda medlemmar af föreningen, de där ej ofördröjligen meddela arbetsgifvaren, att de icke deltaga i *åtgärden.*

8 §.

I arbetsaftal må ej bestämmas olika uppsägningstid för arbetsgifvaren och arbetaren eller endast för endera göras förbehåll om uppsägningstid. Åsidosättes hvad nu är stadgadt, vare i förra fallet den kortare af de bestämda uppsägningstiderna och i senare fallet den för endera stadgade uppsägningstid gällande för båda.

Kungl. Maj:ts förslag: *Utskottets förslag:*

9 §.

Arbetsaftal vare ej bindande för längre tid än ett år, då arbetaren vid aftalets ingående ej fyllt aderton år, och tre år, där det slutes med arbetare, som uppnått den ålder. Är i aftalet den sålunda för hvarje fall stadgade längsta tid öfverskriden, och vill arbetsgifvaren eller arbetaren frånträda aftalet, när sagda tid är ute, skall uppsägning ske två månader förut.

10 §.

Omyndig, som fyllt aderton år, äge att själf sluta arbetsaftal. Enahanda rätt tillkomme omyndig, som fyllt femton men ej aderton år, därest målsman för honom icke finnes eller denne vistas å okänd ort. Arbetsaftal, som för omyndig ingås af målsman, gälle ej längre än till dess den omyndige fyllt aderton år.

11 §.

Hvad i 9 § lagen om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare är stadgadt i fråga om kollektivaftal skall äga tillämpning äfven beträffande arbetsaftal.

11 §.

Ej må i arbetsaftal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, som afses i 1 § lagen om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare. Har sådant förbehåll skett, vare det ogillt; dock må i arbetsaftal bestämmas, att arbetsförman ej må vara medlem af dylik förening, däri andra än förmän kunna vinna inträde.

12 §.

Har vid arbetsaftals ingående endera parten begagnat sig af den andres trångmål, oförstånd eller lättsinne till att betinga sig villkor, som uppenbart är oskäligt, vare aftalet ogillt; och njute arbetaren för arbete, som af honom må vara utfördt, skälig godtgörelse.

Kungl. Maj:ts förslag:

Om arbetsordning.

13 §.

Utfärdas vid arbetsföretag särskild arbetsordning (fabriksordning, verkstadsreglemente), *skall däri angifvas:*

den ordinarie arbetstidens början och slut samt tid för därunder förekommande raster;

tid och sätt för lönens betalande;

om arbetsförmän finnas, deras rättigheter och skyldigheter mot arbetarne samt ordningen för klagomål mot deras åtgärder;

om öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse skall medföra penningplikt eller annan påföljd, beskaffenheten af sådan påföljd, pliktens belopp och ändamålet, till hvilket den skall användas.

14 §.

I arbetsordning må jämväl intagas erforderliga bestämmelser om hvad arbetarne hafva att iakttaga för bevarande af sundhet, säkerhet och god ordning inom arbetsplatsen.

Utskottets förslag:

13 §.

Utfärdas vid arbetsföretag särskild arbetsordning (fabriksordning, verkstadsreglemente), *och intages däri föreskrift om befogenhet, som må tillkomma arbetsförmän, skola förmännens såväl rättigheter som skyldigheter mot arbetarne angifvas och tillika stadgas om ordningen för klagomål mot förmännens åtgärder.*

Bestämmes i arbetsordning, att öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse skall medföra penningplikt eller annan påföljd, skall jämväl meddelas stadgande angående beskaffenheten af sådan påföljd, pliktens belopp och ändamålet, till hvilket den skall användas.

14 §.

Utöfver hvad i 13 § sägs må i arbetsordning intagas allenast bestämmelser om:

1) den ordinarie arbetstidens början och slut samt tid för därunder förekommande raster;

2) tid och sätt för lönens betalande; samt

3) hvad arbetarne hafva att iakttaga för bevarande af sundhet, säkerhet och god ordning inom arbetsplatsen.

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
15 §.	
Innehåller kollektivaftal eller arbetsaftal bestämmelse om förhållande, hvarom efter ty i 13 eller 14 § sägs må i arbetsordning stadgas, lände det vid arbetsordnings utfärdande till efterrättelse.	
16 §.	
Vill arbetsgifvare utfärda arbetsordning angående förhållande, hvarom efter ty i 13 eller 14 § sägs må i arbetsordning stadgas, och är ej härom bestämmelse träffad i kollektivaftal eller arbetsaftal, skall å arbetsplatsen under en tid af minst fjorton dagar hållas anslaget förslag till sådan arbetsordning, försedt med påskrift om dagen för anslåendet. Under anslagstiden äge arbetare eller yrkesförening, som arbetarne tillhöra, att till arbetsgifvaren inkomma med anmärkningar mot förslaget. Arbetsordning, som efter pröfning af gjorda anmärkningar utfärdas, skall hållas anslagen på sätt nyss nämnts, och skall anslag ske senast en månad efter anmärkningstidens utgång. Arbetsordningen skall vara underskrifven af arbetsgifvaren eller den, som är satt i hans ställe, samt innehålla uppgift såväl om tiden, då förslaget hållits genom anslag tillgängligt för arbetarne, som ock om dagen, då arbetsordningen blifvit anslagen.	
Hvad nu är stadgadt gälle ock, då fråga är om ändring i eller tillägg till gällande arbetsordning.	
17 §.	17 §.
Arbetsordning, som i fall, hvarom i 16 § förmäles, utfärdats med iakttagande af däri gifna föreskrifter, träder i kraft fjorton dagar efter det densamma anslagits eller å den senare dag, som kan vara i arbetsordningen angifven, samt länder till ömsesidig efterrättelse för arbetsgifvaren och arbetaren i den mån den ej är stridande mot lag eller mot bestämmelser i kollektivaftal eller arbetsaftal, dock att bestämmelser,	Arbetsordning, som i fall, hvarom i 16 § förmäles, utfärdats med iakttagande af däri gifna föreskrifter, träder i kraft fjorton dagar efter det densamma anslagits eller å den senare dag, som kan vara i arbetsordningen angifven, samt länder till ömsesidig efterrättelse för arbetsgifvaren och arbetaren i den mån den ej är stridande mot lag eller mot bestämmelser i kollektivaftal eller arbetsaftal, dock att bestämmelser,

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
hvarom i 14 § sägs, skola tillämpas omedelbart efter det förslaget till arbetsordning blifvit anslaget.	hvarom i 14 § *3)* sägs, skola tillämpas omedelbart efter det förslaget till arbetsordning blifvit anslaget.

18 §.

I arbetsordning må icke såsom påföljd af förseelse stadgas rätt för arbetsgifvaren att omedelbart häfva arbetsaftalet i andra fall än i denna lag eller genom aftalet bestämts.

Om arbetsgifvares och arbetares rättigheter och skyldigheter.

19 §.	19 §.
Arbetsgifvaren äger att leda och fördela arbetet samt i sådant hänseende gifva arbetaren erforderliga föreskrifter och utöfva tillsyn öfver arbetaren; dock må arbetare, som antagits till utförande af visst slag af arbete, icke utan sitt medgifvande af arbetsgifvaren användas till annat arbete, där ej fråga är om handräckning åt annan eller eljest göromål, som enligt gällande sedvänja det åligger arbetaren att utföra.	Arbetsgifvaren äger att leda och fördela arbetet samt i sådant hänseende gifva arbetaren erforderliga föreskrifter och utöfva tillsyn öfver arbetaren; dock må arbetare, som antagits till utförande af visst slag af arbete, icke utan sitt medgifvande af arbetsgifvaren användas till annat arbete, där ej fråga är om handräckning åt annan eller eljest göromål, som enligt gällande sedvänja det åligger arbetaren att utföra.
Arbetsgifvaren vare pliktig att i arbetet fästa behörigt afseende å arbetarens hälsa och arbetsförmåga, väl bemöta arbetaren, vaka däröfver, att den, som arbetsgifvaren må hafva satt i sitt ställe, iakttager sina skyldigheter mot arbetarne, samt tillse, att god ordning upprätthålles å det område, som för arbetet användes.	Arbetsgifvaren vare pliktig att i arbetet fästa behörigt afseende å arbetarens hälsa och arbetsförmåga, väl bemöta arbetaren, vaka däröfver, att den, som arbetsgifvaren må hafva satt i sitt ställe, iakttager sina skyldigheter mot arbetarne, samt tillse, att god ordning upprätthålles å det område, som för arbetet användes.
Skall förrättning för politiskt eller kommunalt val hållas i orten, och kan ej arbetaren utöfva honom där-	Skall förrättning för politiskt eller kommunalt val hållas i orten, och kan ej arbetaren utöfva honom där-

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
vid tillkommande rösträtt utan erhållande af ledighet från arbetet, må arbetsgifvaren, *där arbetaren i god tid förut framställt begäran om ledighet*, icke förvägra honom sådan, *utan så är att arbetets inställande skulle medföra särskild olägenhet.* Hvad sålunda stadgats gälle, ändå att annorlunda aftalats.	vid tillkommande rösträtt utan erhållande af ledighet från arbetet, må arbetsgifvaren icke förvägra honom sådan *ledighet, där ej arbetets beskaffenhet härför lägger hinder.* Hvad sålunda stadgats gälle, ändå att annorlunda aftalats.
Angående arbetsgifvares skyldighet att vidtaga anordningar till skydd för arbetares lif och hälsa samt att tillse, att arbetare erhåller undervisning, gälle hvad särskildt är stadgadt.	Angående arbetsgifvares skyldighet att vidtaga anordningar till skydd för arbetares lif och hälsa samt att tillse, att arbetare erhåller undervisning, gälle hvad särskildt är stadgadt.

20 §.

Är arbetaren i arbetsgifvarens hus och kost, vare arbetsgifvaren skyldig att förse arbetaren med tjänligt husrum samt sund och tillräcklig föda äfvensom bereda honom nödig vård under sjukdom. Upphör arbetsaftalet, vårde arbetsgifvaren sjuk arbetare, till dess denne kan flyttas från arbetsgifvarens hus; och må ej flyttning ske, innan den kan äga rum utan fara för arbetarens lif eller hälsa och vården af annan öfvertages.

21 §.	21 §.
Tillhandahåller arbetsgifvaren bostad åt arbetare, som ej är i arbetsgifvarens kost, och är ej hyresaftal angående bostaden särskildt ingånget, vare arbetaren, ändå att annorlunda öfverenskommits, ej skyldig att från bostaden afflytta tidigare än fjorton dagar efter det arbetsaftalet *blifvit uppsagdt eller häfdt.*	Tillhandahåller arbetsgifvaren bostad åt arbetare, som ej är i arbetsgifvarens kost, och är ej hyresaftal angående bostaden särskildt ingånget, vare arbetaren, ändå att annorlunda öfverenskommits, ej skyldig att från bostaden afflytta tidigare än fjorton dagar efter det arbetsaftalet *upphört.*
Hvad nu är stadgadt gälle ej, då arbetsaftalet ingåtts för viss tid och denna gått till ända, ej heller i fråga	Hvad nu är stadgadt gälle ej, då arbetsaftalet ingåtts för viss tid och denna gått till ända, ej heller i fråga

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
om upplåtelse af bostad åt arbetare, som antagits för tillfälligt arbete och har sitt egentliga hemvist å annan ort.	om upplåtelse af bostad åt arbetare, som antagits för tillfälligt arbete och har sitt egentliga hemvist å annan ort.
Är särskildt hyresaftal slutet och är ej hyrestiden bestämd, vare kortaste uppsägningstid fjorton dagar. Ej må i hyresaftalet hyrestiden bestämmas med hänsyn till arbetsaftalets bestånd eller för arbetaren stadgas arbetsskyldighet i arbetsgifvarens företag. Bestämmelse, som strider mot hvad nu sagts, vare ogill.	Är särskildt hyresaftal slutet och är ej hyrestiden bestämd, vare kortaste uppsägningstid fjorton dagar. Ej må i hyresaftalet hyrestiden bestämmas med hänsyn till arbetsaftalets bestånd eller för arbetaren stadgas arbetsskyldighet i arbetsgifvarens företag. Bestämmelse, som strider mot hvad nu sagts, vare ogill.
22 §.	
Arbetaren skall med flit och omsorg fullgöra sina åligganden och därvid åtlyda arbetsgifvarens föreskrifter, iakttaga ett aktningsfullt uppförande mot arbetsgifvaren, fogligt bemöta andra hos arbetsgifvaren anställda arbetare, lärlingar och tjänare, undvika allt, som är stridande mot god ordning i arbetet eller kan medföra olycksfall för honom själf eller andra, samt med varsamhet handhafva arbetsgifvarens egendom. Ej må yrkeshemlighet yppas af arbetaren. Arbetare, som är i arbetsgifvarens hus och kost, rätte sig efter husets ordning.	
23 §.	
Arbetaren vare pliktig att till arbetsgifvaren i behörigt skick återställa redskap, oanvända råämnen och annan egendom, som varit honom för arbetet anförtrodda.	
24 §.	24 §.
Är arbetsgifvaren berättigad till ersättning af arbetare för skada eller förlust, som arbetaren i eller för arbetet tillskyndat arbetsgifvaren, må ej, ändå att annorlunda öfverens-	*Arbetsgifvaren äge ej att göra afdrag från arbetarens lön för gäldande af ersättning* för skada eller förlust, som arbetaren i eller för arbetet tillskyndat arbetsgifvaren, *med mindre*

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
kommits, arbetsgifvaren, så länge arbetsaftalet fortfar, till gäldande af den ersättning af arbetarens lön afdraga mer än en femtedel af den hvarje gång betalning sker förfallna kontanta lönen. Har ej arbetsgifvaren sist vid det aflöningstillfälle, som infaller näst efter det en månad förflutit från det arbetsgifvaren vunnit kännedom om arbetarens förhållande, framställt anspråk på ersättning, vare han förlustig jämväl den rätt att göra afdrag å lönen, hvarom nu sagts.	*ersättningsanspråket blifvit af domstol fastställdt eller eljest är ostridigt; och* må ej, ändå att annorlunda öfverenskommits, arbetsgifvaren, så länge arbetsaftalet fortfar, till gäldande af den ersättning af arbetarens lön afdraga mer än en femtedel af den hvarje gång betalning sker förfallna kontanta lönen. Har ej arbetsgifvaren sist vid det aflöningstillfälle, som infaller näst efter det en månad förflutit från det arbetsgifvaren vunnit kännedom om arbetarens förhållande, framställt anspråk på ersättning, vare han förlustig jämväl den rätt att göra afdrag å lönen, hvarom nu sagts. *Är arbetsgifvaren på grund af kollektivaftal eller arbetsaftal berättigad att innehålla någon del af arbetarens lön, må ej, ehvad därom blifvit öfverenskommet, belopp, som af arbetsgifvaren innehålles, ensamt för sig eller tillsammans med afdrag som ofvan sägs vid något aflöningstillfälle uppgå till mer än en femtedel af den till betalning förfallna kontanta lönen.*

25 §.

Har arbetsgifvaren satt annan i sitt ställe till ledning af arbetet, vare arbetaren skyldig denne samma hörsamhet, som arbetsgifvaren äger att af arbetaren fordra. Den, som är satt i arbetsgifvarens ställe, vare pliktig att bemöta arbetaren så, som det åligger arbetsgifvaren; förbryter han sig i eller för arbetet mot arbetaren, utgifve arbetsgifvaren det skadestånd, hvartill arbetaren kan finnas berättigad, och söke sitt åter bäst han gitter.

Kungl. Maj:ts förslag:

Arbetaren äge ej utan arbetsgifvarens lof sätta annan i sitt ställe eller låta visst arbete utföras af annan.

26 §.

Arbetsgifvaren skall tillhandahålla arbetaren nödiga redskap och materialier, där ej på grund af sedvänja arbetaren är pliktig dem själf anskaffa. Skall betalning för hvad arbetsgifvaren sålunda lämnar af arbetaren erläggas, må, äfven om annorlunda öfverenskommits, i orten gångbart pris ej öfverskridas.

27 §.

Lönen må beräknas efter tid, efter det utförda arbetets myckenhet eller beskaffenhet eller efter annan mellan arbetsgifvaren och arbetaren öfverenskommen grund.

Beräknas lönen efter tid, skall lönen utgå för den tid arbetaren stått till arbetsgifvarens förfogande, ändå att arbetaren icke varit under hela den tid af arbetsgifvaren sysselsatt, med mindre därutinnan annan sedvänja är gällande.

Har arbetaren i fall, då lönen beräknas annorledes än efter tid, blifvit medan han stått till arbetsgifvarens förfogande genom dennes förvållande hindrad i sitt arbete, njute arbetaren ersättning för den honom därigenom tillskyndade förlust.

Utskottets förslag:

27 §.

Lönen må beräknas efter tid, efter det utförda arbetets myckenhet eller beskaffenhet eller efter annan mellan arbetsgifvaren och arbetaren öfverenskommen grund.

28 §.

Är arbetsaftal slutet, utan att lönen kan anses bestämd, utgifve arbetsgifvaren den lön arbetaren fordrar, där den ej kan anses oskälig.

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
29 §.	
Arbetaren äge, ändå att annorlunda öfverenskommits, att själf eller genom ombud deltaga i mätning, vägning eller annan undersökning, som må erfordras för bestämmande af lönens belopp.	
Är viss andel i vinsten af arbetsföretaget tillförsäkrad arbetaren, åligger det arbetsgifvaren att tillhandahålla arbetaren eller hans ombud alla de upplysningar, hvilka äro af nöden för beräkningen af nämnda andel.	
Till ombud, som i denna § sägs, må arbetaren ej använda någon, hvars deltagande i undersökningen kan medföra fara för yppande af yrkes- eller affärshemlighet.	
30 §.	30 §.
Arbetsgifvaren äge ej att i stället för utfäst kontant lön lämna anvisning å penningar eller varor.	Arbetsgifvaren äge ej att i stället för utfäst kontant lön lämna anvisning å penningar eller varor.
Betalning af den kontanta lönen skall ske, då lönen beräknas efter tid, hvar *fjortonde* dag, och, då lönen beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, när arbetet är fullbordadt; dock att i sistnämnda fall betalning ej må fordras oftare än hvar *fjortonde* dag, samt att, där för arbetets fullgörande erfordras längre tid än *fjorton* dagar, arbetaren är berättigad att hvar *fjortonde* dag i *förskott utfå det belopp, som af den eljest å arbetsplatsen för sådan arbetare tillämpade, efter tid beräknade lön belöper på den af arbetaren använda arbetstiden.*	*Är ej öfverenskommelse träffad om tiden för betalning af den kontanta lönen, skall betalning* ske, då lönen beräknas efter tid, hvar *sjunde* dag, och, då lönen beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, när arbetet är fullbordadt; dock att i sistnämnda fall betalning ej må fordras oftare än hvar *sjunde* dag, samt att, där för arbetets fullgörande erfordras längre tid än *sju* dagar, arbetaren är berättigad att hvar *sjunde* dag *i mån af utfördt arbete utfå skäligt förskott.*
Lön, som ej utgår i penningar, skall erläggas i förskott för tid, som i orten är bruklig.	Lön, som ej utgår i penningar, skall erläggas i förskott för tid, som i orten är bruklig.

Kungl. Maj:ts förslag:

31 §.

Varder *ej lön* erlagd å förfallodagen, och hade arbetaren i rätt tid inställt sig å plats, där lönen skolat betalas, vare arbetsgifvaren pliktig att utöfver lönebeloppet till arbetaren gälda en tjugondedel däraf.

32 §.

Är öfverenskommelse träffad om rätt för arbetsgifvaren att af arbetarens lön till säkerhet för dennes fullgörande af sina skyldigheter innehålla någon del, skall, ändå att aftalet annorlunda bestämmer, gälla, att icke mera än en femtedel af den kontanta lönen må vid hvarje tillfälle, då betalning sker, innehållas, att då dessa afdrag sammanlagdt uppgå till ett belopp, motsvarande kontanta lönen för femton arbetsdagar, vidare afdrag ej må göras, samt att, där ej innehållet belopp inom en månad insättes å arbetarens namn i postsparbanken eller annan sparbank under förbehåll, att medlen må af arbetsgifvaren lyftas allenast med arbetarens medgifvande eller på grund af domstols beslut, arbetsgifvaren skall å beloppet gälda ränta efter tio för hundra om året. Upplupen ränta må af arbetaren för hvarje kalenderår lyftas.

Utskottets förslag:

31 §.

Varder *på grund af arbetsgifvarens försummelse lön ej* erlagd å förfallodagen, och hade arbetaren i rätt tid inställt sig å plats, där lönen skolat betalas, vare arbetsgifvaren pliktig att utöfver lönebeloppet till arbetaren gälda en tjugondedel däraf.

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
33 §.	32 §.
Är mellan arbetsgifvaren och arbetaren aftaladt eller i arbetsordning bestämdt, att öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse af arbetaren skall för honom medföra penningplikt, må ej, ehvad sålunda blifvit aftaladt eller bestämdt, dylik plikt för hvarje öfverträdelse eller förseelse öfverstiga *hälften* af det belopp, hvartill den kontanta lönen för dagen uppgått eller kunnat uppgå, eller hvad arbetaren sålunda mister användas till annat ändamål än de vid företaget anställda arbetarnes gemensamma bästa.	Är mellan arbetsgifvaren och arbetaren aftaladt eller i arbetsordning bestämdt, att öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse af arbetaren skall för honom medföra penningplikt, må ej, ehvad sålunda blifvit aftaladt eller bestämdt, dylik plikt för hvarje öfverträdelse eller förseelse öfverstiga *en fjärdedel* af det belopp, hvartill den kontanta lönen för dagen uppgått eller kunnat uppgå, eller hvad arbetaren sålunda mister användas till annat ändamål än de vid företaget anställda arbetarnes gemensamma bästa.
34 §.	33 §.
Då arbetsaftal uppsäges eller, där uppsägningstid ej gäller, då aftalet upphör, åligger det arbetsgifvaren att på arbetarens begäran till honom utgifva intyg angående den tid, hvarunder arbetaren varit hos arbetsgifvaren anställd, samt anställningens art. I intyget skall, då arbetaren så begär, jämväl meddelas yttrande om det sätt, hvarpå arbetaren fullgjort sina åligganden; *och må yttrande, hvarom nu sagts, af arbetsgifvaren i intyget afgifvas, ändå att begäran därom ej af arbetaren framställes.*	Då arbetsaftal uppsäges eller, där uppsägningstid ej gäller, då aftalet upphör, åligger det arbetsgifvaren att på arbetarens begäran till honom utgifva intyg angående den tid, hvarunder arbetaren varit hos arbetsgifvaren anställd, samt anställningens art. I intyget skall, då arbetaren så begär, jämväl meddelas yttrande om det sätt, hvarpå arbetaren fullgjort sina åligganden.
Ej må intyg förses med sådant märke eller utfärdas i sådan form, som afser att om arbetaren lämna uppgift, den där ej framgår af ordalydelsen i intyget.	Ej må intyg förses med sådant märke eller utfärdas i sådan form, som afser att om arbetaren lämna uppgift, den där ej framgår af ordalydelsen i intyget.

Kungl. Maj:ts förslag: *Utskottets förslag:*

Om aftalets upplösning i vissa fall.

35 §. 34 §.

Blifver arbetaren till följd af sjukdom eller skada satt ur stånd att arbeta, äge arbetsgifvaren häfva arbetsaftalet, om tiden för aftalets bestånd utgör ett halft år eller längre tid, efter en månad och i öfriga fall efter en vecka.

Hvad nu är sagdt äge ej tillämpning, om sjukdomen eller skadan tillkommit genom arbetsgifvarens vållande, eller om arbetaren utan uppsåt eller groft vållande ådragit sig sjukdomen eller skadan i eller för arbetet.

36 §. 35 §.

Arbetsgifvaren äge att omedelbart häfva arbetsaftalet:

1) om arbetaren vid aftalets ingående åberopat falskt intyg eller missledt arbetsgifvaren genom falsk uppgift;

2) om arbetaren misshandlar eller groft missfirmar arbetsgifvaren eller någon af hans husfolk eller den, som är satt i arbetsgifvarens ställe, eller arbetskamrat eller eljest svårare förgår sig mot någon, som nu är nämnd;

3) om arbetaren i arbetet utsätter annan för fara till lif eller hälsa;

4) om arbetaren yppar yrkeshemlighet beträffande arbetsgifvarens rörelse;

5) om arbetaren genom utslag, som äger laga kraft, dömts att undergå urbota straff, och bestraffningen icke är verkställd;

6) om arbetaren finnes vara uppenbart oskicklig till åtaget arbete;

7) om arbetaren, oaktadt erhållen varning, åsidosätter de skyldigheter mot arbetsgifvaren, som enligt lag eller arbetsaftal åligga honom; eller

8) om arbetaren, där han är i arbetsgifvarens hus och kost, finnes vara behäftad med smittosam könssjukdom.

Ej må dock arbetsgifvaren för åtnjutande af den rätt, nu är sagd, åberopa förhållande, hvarom i 1, 2, 3, 4, 5 eller 7 mom. förmäles, sedan han med vetskap därom låtit arbetaren inträda i arbetet, eller, där arbetsgifvaren först efteråt erhållit kännedom om förhållandet, sedan längre tid än en vecka därefter förflutit.

Kungl. Maj:ts förslag:

37 §.

Har genom eldsolycka eller annan händelse, den där ej härrör af arbetsgifvarens vållande, i arbetet uppstått afbrott, som ej är blott tillfälligt, må arbetsgifvaren jämväl omedelbart häfva aftalet.

38 §.

Arbetaren äge att omedelbart häfva arbetsaftalet:

1) om arbetsgifvaren eller den, som är satt i hans ställe, misshandlar eller groft missfirmar arbetaren eller någon af hans husfolk eller eljest svårare förgår sig mot någon, som nu är nämnd;

2) om arbetsgifvaren, med missbrukande af sin ställning såsom arbetsgifvare, söker förleda arbetaren till lagstridiga eller osedliga handlingar;

3) om arbetsgifvaren utsätter arbetaren för fara till lif eller hälsa;

4) om arbetsgifvaren, sedan arbetaren i rätt tid inställt sig å plats, där lönen skolat betalas, dröjer med erläggande af lönen utöfver två söckendagar efter förfallodagen, eller om arbetsgifvaren oaktadt påmin-

Utskottets förslag:

36 §.

Har genom eldsolycka eller annan händelse, den där ej härrör af arbetsgifvarens vållande, i arbetet uppstått afbrott, som ej är blott tillfälligt, må arbetsgifvaren jämväl omedelbart häfva aftalet. *Den rätt, som nu sagts, tillkomme ej arbetsgifvaren, då afbrottet i arbetet förorsakats af arbetsinställelse.*

37 §.

Arbetaren äge att omedelbart häfva arbetsaftalet:

1) *om arbetsgifvaren vid aftalets ingående missledt arbetaren genom falsk uppgift;*

2) om arbetsgifvaren eller den, som är satt i hans ställe, misshandlar eller groft missfirmar arbetaren eller någon af hans husfolk eller eljest svårare förgår sig mot någon, som nu är nämnd;

3) om arbetsgifvaren, med missbrukande af sin ställning såsom arbetsgifvare, söker förleda arbetaren till lagstridiga eller osedliga handlingar;

4) om arbetsgifvaren utsätter arbetaren för fara till lif eller hälsa;

5) om arbetsgifvaren, sedan arbetaren i rätt tid inställt sig å plats, där lönen skolat betalas, dröjer med erläggande af lönen utöfver två söckendagar efter förfallodagen, eller om arbetsgifvaren oaktadt påmin-

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
nelse af arbetaren underlåter att lämna honom husrum eller underhåll, såsom i 20 § sägs, där dylik förmån betingats;	nelse af arbetaren underlåter att lämna honom husrum eller underhåll, såsom i 20 § sägs, där dylik förmån betingats;
5) om arbetsgifvaren, där arbetaren skall erhålla betalning efter det utförda arbetets myckenhet, oaktadt påminnelse underlåter att bereda arbetaren tillräcklig sysselsättning;	6) om arbetsgifvaren, där arbetaren skall erhålla betalning efter det utförda arbetets myckenhet, oaktadt påminnelse underlåter att bereda arbetaren tillräcklig sysselsättning;
6) om arbetsgifvaren eljest väsentligen åsidosätter de skyldigheter mot arbetaren, som enligt lag eller arbetsaftal åligga honom; eller	7) om arbetsgifvaren eljest väsentligen åsidosätter de skyldigheter mot arbetaren, som enligt lag eller arbetsaftal åligga honom; eller
7) om arbetarens lif eller hälsa skulle under arbetets fortsättande utsättas för påtaglig fara, som ej kunnat förutses, då aftalet slöts.	*8*) om arbetarens lif eller hälsa skulle under arbetets fortsättande utsättas för påtaglig fara, som ej kunnat förutses, då aftalet slöts.
Ej må dock arbetaren för åtnjutande af den rätt, nu är sagd, åberopa förhållande, hvarom i 1, 2, 3, 4, 5 *eller* 6 mom. sägs, sedan längre tid än en vecka förflutit från det han erhållit kännedom om detsamma.	Ej må dock arbetaren för åtnjutande af den rätt, nu är sagd, åberopa förhållande, hvarom i 1, 2, 3, 4, 5, 6 *eller* 7 mom. sägs, sedan längre tid än en vecka förflutit från det han erhållit kännedom om detsamma.
39 §.	38 §.
Kvinnlig arbetare, som ärnar ingå äktenskap, äge, sedan en lysning till äktenskapet skett, uppsäga arbetsaftalet att upphöra fjorton dagar därefter.	
40 §.	39 §.
Försättes arbetsgifvaren i konkurs, äge borgenärerna uppsäga arbetsaftalet att omedelbart upphöra, ehvad förut varit gällande i fråga om tiden för dess giltighet eller i afseende å dess uppsägning; dock äge sådan uppsägningsrätt ej rum, sedan tre veckor förflutit från det offentlig stämning utfärdats. Vill arbetaren själf uppsäga aftalet, vare lag samma. Under den tid aftalet är gällande svare borgenärerna för lönens gäldande.	

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*

Om ansvar och skadestånd för öfverträdelse af denna lag, så ock om rättegången.

41 §.

Afskedar arbetsgifvaren utan laga skäl arbetaren, innan tiden för arbetsaftalets bestånd gått till ända, eller varder arbetsaftalet uppsagdt af arbetsgifvarens borgenärer efter ty i *40* § sägs, eller häfver arbetaren arbetsaftalet af skäl, hvarom i *38* § 1, 2, 3, 4 *eller 6* mom. förmäles, vare arbetsgifvaren pliktig att ersätta arbetaren dennes skada.

Upphör arbetaren utan laga skäl med sitt arbete hos arbetsgifvaren, innan tiden för arbetsaftalets bestånd gått till ända, eller häfver arbetsgifvaren arbetsaftalet af skäl, hvarom i *36* § 1, 2, 3, 4 eller 7 mom. förmäles, vare arbetaren pliktig att ersätta arbetsgifvaren dennes skada.

42 §.

Arbetsgifvare, som utan laga skäl vägrar att på begäran lämna arbetare sådant intyg, som i *34* § omförmäles, eller i dylikt intyg meddelar sämre vitsord än han vet arbetaren förtjäna eller bryter mot föreskriften i sista stycket af nämnda §, böte från och med fem till och med etthundra kronor, där ej gärningen är belagd med straff i allmän strafflag. Har arbetsgifvare i intyg meddelat sämre vitsord än

40 §.

Afskedar arbetsgifvaren utan laga skäl arbetaren, innan tiden för arbetsaftalets bestånd gått till ända, eller varder arbetsaftalet uppsagdt af arbetsgifvarens borgenärer efter ty i *39* § sägs, eller häfver arbetaren arbetsaftalet af skäl, hvarom i *37* § 1, 2, 3, 4, *5 eller 7* mom. förmäles, vare arbetsgifvaren pliktig att ersätta arbetaren dennes skada.

Upphör arbetaren utan laga skäl med sitt arbete hos arbetsgifvaren, innan tiden för arbetsaftalets bestånd gått till ända, eller häfver arbetsgifvaren arbetsaftalet af skäl, hvarom i *35* § 1, 2, 3, 4 eller 7 mom. förmäles, vare arbetaren pliktig att ersätta arbetsgifvaren dennes skada.

41 §.

Arbetsgifvare, som utan laga skäl vägrar att på begäran lämna arbetare sådant intyg, som i *33* § omförmäles, eller i dylikt intyg meddelar sämre vitsord än han vet arbetaren förtjäna eller bryter mot föreskriften i sista stycket af nämnda §, böte från och med fem till och med etthundra kronor, där ej gärningen är belagd med straff i allmän strafflag. Har arbetsgifvare i intyg meddelat sämre vitsord än

Kungl. Maj:ts förslag:	*Utskottets förslag:*
arbetaren förtjänat eller förfarit i strid mot nyssberörda föreskrift, vare arbetsgifvaren pliktig att utfärda ny behörig handling.	arbetaren förtjänat eller förfarit i strid mot nyssberörda föreskrift, vare arbetsgifvaren pliktig att utfärda ny behörig handling.
Förmenar arbetare, att han i intyg, hvarom nu sagts, erhållit sämre vitsord än han förtjänat, skall talan därom instämmas inom en månad efter det handlingen till honom öfverlämnades.	Förmenar arbetare, att han i intyg, hvarom nu sagts, erhållit sämre vitsord än han förtjänat, skall talan därom instämmas inom en månad efter det handlingen till honom öfverlämnades.
43 §.	42 §.
Förseelse, hvarom i *42* § förmäles, *åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare, och där sådan icke finnes, vid allmän domstol.*	Förseelse, hvarom i *41* § förmäles, *må ej* åtalas af annan än målsägande.
Ej må sådan förseelse åtalas af annan än målsägande.	
44 §.	43 §.
Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de efter allmän strafflag.	

Föreskrifterna i 15 § 1 och 3 mom., 17 § 2, 3 och 4 mom. och 22 § i förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 samt 21 § i nämnda förordning, i hvad detta lagrum innehåller hänvisning till 17 § 2 mom. i samma förordning, gälle ej i afseende å aftal, hvarå denna lag äger tillämpning; och skall hvad lag eller särskild författning eljest innehåller mot denna lag stridande härmed anses upphäfdt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911; dock skall å arbetsaftal, som före nämnda dag ingåtts för bestämd tid, nu gällande lag tillämpas.

---

4) att Riksdagen måtte antaga det i förevarande proposition innefattade förslaget till Lag angående ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken;

5) att Riksdagen, under förutsättning att förslag till lag om vissa arbetsaftal varder af Riksdagen antaget, måtte antaga det i förevarande proposition innefattade förslaget till Lag angående ändring af 158 § utsökningslagen;

6) att Riksdagen, under förutsättning att förslag till lag om vissa arbetsaftal varder af Riksdagen antaget, måtte antaga det i förevarande proposition innefattade förslaget till Lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907;

7) att a) grefve *Alexander Hamiltons* motion nr 73 i första kammaren,

b) herr *Hildebrands* motion nr 75 i första kammaren,

c) herr *Åkermans* motion nr 270 i andra kammaren,

d) herr *Janssons* i Edsbäcken motion nr 271 i andra kammaren,

e) herr *Lindqvists* m. fl. motion nr 272 i andra kammaren,

f) herr *Söderberghs* i Karlshamn motion nr 273 i andra kammaren,

g) herr *Petterssons* i Bjälbo motion nr 274 i andra kammaren,

h) herr *Hellbergs* motion nr 275 i andra kammaren,

i) herr *Schottes* motioner nr 276 och 277 i andra kammaren;

j) herr *Jönssons* i Refvinge motion nr 278 i andra kammaren,

k) herr *Pålssons* motion nr 280 i andra kammaren,

l) herr *Wilsons* motion nr 281 i andra kammaren,

m) herr *Karlssons* i Fjäl motion nr 282 i andra kammaren,

n) herr *Johanssons* i Stockholm motion nr 283 i andra kammaren,

o) herr *Lindleys* motion nr 284 i andra kammaren,

— motionerna i andra kammaren nr 270, 272, 274, 283 och 284 i hvad de ej afse det i förevarande proposition innefattade förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen — må, där de ej kunna anses besvarade genom hvad utskottet ofvan hemställt, icke föranleda någon Riksdagens åtgärd.

8) I anledning af det i Kungl. Majts förevarande proposition innefattade förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen äfvensom de ofvan omförmälda motioner eller delar af motioner, öfver hvilka utskottet icke i detta utlåtande yttrat sig, kommer utskottet att afgifva särskildt utlåtande, hvilket utskottet härmed får för Riksdagen

anmäla.

Stockholm den 19 maj 1910.

På utskottets vägnar:

GUST. LAGERBRING.

Reservationer.

Vid

1) *a)* **Lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.**

1 §.

af herrar *Lindqvist och Nils Persson*, hvilka anfört:

I motion nr 272 med anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 96 har af oss jämte öfriga ledamöter af socialdemokratiska riksdagsgruppen anförts en del af de skäl, som tala för att i nämnda proposition föreliggande förslag till lagar icke måtte af riksdagen bifallas.

Dessa skäl, till hvilka vi hänvisa, kvarstå i allt väsentligt äfven mot de förslag, som af utskottet framföras i föreliggande betänkande, och motivera enligt vårt förmenande fullväl, att ej heller utskottets förslag må vinna riksdagens bifall.

Vid behandlingen af de föreliggande lagförslagen har utskottet nästan öfverallt vid de olika bestämmelserna stött på intressemotsatser, som ej genom lagförslagen eller deras motiver blifvit på tillbörligt sätt utredda, och på sådana svårigheter i öfrigt, att utskottet måst ställa sig mycket tveksamt och deladt inför lösningen af dessa frågor. Genom de många förändringar, som utskottet nödgats vidtaga i de kungliga förslagen, visas oförtydbart och gifves det kraftigaste stöd åt den uppfattningen, att de föreliggande lagförslagen äro omogna, och att riksdagen därför nu bör afslå desamma samt låta ifrågavarande ytterst viktiga lagar undergå en mera ingående och allsidigare pröfning, så att de kunna föreläggas riksdagen i mera tillfredsställande skick.

Det föreliggande förslaget till *lag om kollektivaftal* har särskildt framhållits vara afsedt att främja arbetsfreden på näringslifvets område, och åt denna sträfvan äro utan tvifvel alla villiga att gifva sin varma anslutning.

Vid granskning af förslaget finner man emellertid, att arbetsfreden genom dess antagande omöjligen kan främjas. I Kungl. Maj:t förslag stadgades i 8:de paragrafen rätt för parterna att under aftalstiden tillgripa arbetsnedläggelse, dels för att söka åstadkomma tillägg till aftalet och dels för att bispringa annan, som oberoende af kollektivaftal vidtagit arbetsinställelse. Vidare stadgades rätt för parterna att upprätthålla vidtagna

sympatistrider för att till gällande aftal efter dess utlöpningstid genomföra bestämmelser, hvarom i den ursprungliga tvisten var fråga.

Utskottet har icke ansett sig kunna gå med på detta fullständigt fria spelrum för rätten att vidtaga omfattande strider under aftalstiden, utan har inskränkt denna rätt till att omfatta blott sympatistrider, d. v. s. att genom arbetsinställelse bispringa annan, som oberoende af aftal kommit i tvist om arbetsförhållandena.

Men äfven med denna af utskottet föreslagna inskränkning hafva dock arbetsinställelser, strejker och lockouter under aftalstiden blifvit legaliserade.

Ur samhällssynpunkt måste detta anses vara ej blott betänkligt utan äfven oriktigt. En dylik lags antagande hindrar ej, att omedelbart eller en kort tid därefter hela samhället upprörés och skakas af omfattande och bittra strider, trots det kollektivaftal äro gällande öfver de allra flesta områden. Att samhället genom lag uttryckligen skall medgifva ett dylikt förhållande torde ej vara förenligt med syftet att främja arbetsfreden inom näringslifvet.

Genom lagförslagets 7:de och 12:te paragrafer stadgas rätt för parterna att under den stadgade aftalstiden i vissa fall häfva de gällande aftalen och omedelbart därpå resa nya intressetvister. Sålunda kunna enligt 7:de paragrafen, blott för att en enda arbetsgifvare eller fackförening, kanhända af oförstånd eller obetänksamhet, begår ett aftalsbrott, samtliga inom en hel industri gällande aftal inom tre veckor på den ena partens uppsägning upphöra att gälla. Och enligt 12:te paragrafen kan förhållandet blifva enahanda inom en eller flera andra industrier, om en eller några enskilda arbetsgifvare eller fackföreningar på något sätt ekonomiskt understödja den arbetsgifvare eller förening, som af obetänksamhet eller okunnighet begått aftalsbrott.

Sammanställer man de praktiska verkningarna af stadgandena i lagförslagets 7:de och 12:te paragrafer med stadgandet i 8:de paragrafen, framgår oförtydbart, att möjligheterna till arbetsinställelser, såväl i hvad de afse sympatistrider som intressestrider, genom detta lagförslags antagande blefve de rikast möjliga.

Ett af de många skälen för de organiserade arbetarna att motsätta sig lagen i dess föreslagna lydelse är innehållet i 9:de paragrafen. Genom denna få arbetsgifvarna utan några som helst inskränkningar den lättaste möjlighet att från arbetet utestänga organiserade arbetare och därmed göra deras föreningsrätt fullständigt illusorisk. En del i nuvarande kollektivaftal för arbetarna tryggande bestämmelser skulle upphäfvas, utan att vederlag i någon form erhölles. För en stor del yrken innehålla nuvarande kollektivaftal

bestämmelser af stor betydelse för arbetarnas höjande, hvilka genom lagens antagande alldeles skulle försvinna. Med stöd af lagen kunna vidare förmännen beröfvas rätten att tillhöra fackförening, utan att någon som helst definition gifvits *begreppet* förman. Detta synes oss stå i uppenbar strid ej blott mot tidsandan utan jämväl mot principen om föreningsrätt.

I fråga om skadeståndsbestämmelserna finnes ingen likställighet för parterna, utan de rikta sin egentliga udd mot arbetarna. Den skada, som uppstår genom en otillåten strid, är i de flesta fall fullkomligt oberäknelig.

Då vi slutligen ej kunna finna några giltiga skäl, som tala för lämpligheten att nu i riksdagsarbetets elfte timme antaga lagar af så vidtomfattande art som här ifrågavarande, med den bristfälliga utredning desamma undergått, få vi hemställa,

att såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare icke må af Riksdagen bifallas.

4 och 5 §§.

af herr *Åkerman*, som anfört:

På sätt i utskottets motivering yttras, äro utan tvifvel alla villiga att ägna sin varma tillslutning till sträfvandet att främja arbetsfreden på näringslifvets område. Men helt naturligt måste uppfattningen växla om de lämpligaste medlen att nå detta mål. För min del håller jag före, att arbetsfreden främjas bäst genom goda arbetsförhållanden, billiga lefnadskostnader och kloka sociala omsorger, men vill dock icke härmed hafva förnekat, att en väl afpassad lagstiftning om rättsförhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare skall kunna åtminstone i någon mån bidraga till undanröjande af anledningar till arbetskonflikter. Men om en lagstiftning, däraf millioner människors välfärd beror, skall blifva till gagn, måste densamma framför allt uppbäras af hela nationens förtroende. De nu föreliggande lagförslagen hafva emellertid framlagts för en riksdag, som icke representerar nationens stora flertal och snart skall lämna rum för en mera demokratiskt sammansatt representation, samt hafva dessutom utarbetats med en exempellös hast och utan att nödiga utredningar föregått. Man måste därför befara, att lagstiftningen redan på dessa grunder icke skall komma att af de breda lagren mötas med förtroende. Under sådana förhållanden är det ju helt naturligt, att yrkanden framkommit om rent afslag å hela detta lagverk. Att jag för min del icke instämt i dessa afslags-

yrkanden beror därpå, att det förefallit mig, som om tvångsföreställningen om lagstiftningens nödvändighet vore så utbredd, att rösterna på afslag komma att förklinga alldeles ohörda. Jag har därför trott klokast att söka få till stånd så många förbättringar som möjligt i de framlagda förslagen.

Då det förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, hvilket jag i min motion (nr 270) framlagt, i flera afseenden skiljer sig såväl från utskottets förslag, i de delar jag biträdt desamma, som från vissa vid betänkandet fogade reservationer, till hvilka jag anslutit mig, anser jag mig böra med några ord ange min ställning till de viktigaste af dessa frågor.

Hvad då först beträffar öfverförandet af kollektivaftalets innehåll till de individuella arbetsaftalen, har jag — utgående ifrån att kollektivaftalet i dess rena form lika väl kan sägas vara en lagstiftningsakt, åtminstone för däraf berörda arbetsplatser, som ett aftal — i min motion föreslagit att göra kollektivaftalets bestämmelser tvingande äfven vid arbetsaftal, som en af kollektivaftal bunden arbetsgifvare träffar med personer stående utanför den aftalsslutande organisationen. Att en dylik bestämmelse skulle göra dessa oorganiserade arbetare mindre angelägna att ingå i organisationerna torde enligt min åsikt icke vara att befara, då praxis på de flesta ställen redan nu är den, att kollektivaftalets bestämmelser tillämpas å alla i driften anställda, således äfven å de oorganiserade, och för öfrigt arbetarnas solidaritetskänsla och behof af understöd vid arbetsinställelser, sjukdom och liknande fall redan innebära en kraftig maning till organisation. Men en bestämd fördel för arbetsklassen måste, såvidt jag förstår, den af mig föreslagna bestämmelsen åtminstone under vissa omständigheter kunna medföra. Om nämligen, för att nu nämna blott ett exempel, vid lockout under kollektivaftalets giltighetstid arbetsgifvarna skulle känna sig frestade att sätta arbetet i gång med oorganiserade, hvilka befunnes villiga att arbeta mot lägre lön eller eljest på ofördelaktigare villkor än i kollektivaftalet fastställts, komme ett stadgande sådant som jag föreslagit att verka återhållande, helst vederbörande fackförening, enligt hvad jag tillika i min motion hemställt, skulle äga en synnerligen vidsträckt rätt till talan på grund af kollektivaftalet. Denna fackföreningarnas utvidgade befogenhet kunde ock förväntas komma att stärka organisationerna. Att, såsom utskottet i sitt utlåtande mot mitt förslag anför, en liten minoritet af arbetare skulle kunna binda alla de öfriga yrkeskamraterna vid ett aftal, som dessa ej funne tillfredsställande, är uteslutet redan på den grund, att kollektivaftalet ju blott bestämmer minimilöner och icke alls hindrar arbetsgifvaren från att tillämpa förmånligare villkor än aftalet anger. Utskottets farhågor i berörda hänseende synas mig därför alldeles ogrundade. För öfrigt kan

väl, knappast antagas, att den i 5 § i utskottets förslag åt arbetsgifvaren inrymda friheten att vid arbetsaftal med oorganiserade sätta kollektivaftalet ur kraft tillskapats af önskan att bereda arbetsgifvaren möjlighet att till oorganiserade arbetare betala högre löner än i kollektivaftalet bestämts.

Att jag icke nu vid utskottsbetänkandets afgifvande, liksom förut, gått min egen väg beträffande dessa frågor (4, 9 och 10 §§ i min motion; 4, 5 och 9 §§ i utskottsminoritetens förslag), beror icke på någon förändring i min uppfattning härutinnan utan sammanhänger därmed att jag, sedan mitt förslag icke vunnit tillslutning inom utskottet, funnit mig beträffande en annan kardinalpunkt i lagförslaget, nämligen 8 § i utskottets förslag, böra på grunder, som jag strax skall närmare ange, icke motsätta mig den i herr Schottes m. fl. reservation förordade linjen (den s. k. Refvingelinjen), hvilken icke blott såsom mitt förslag söker aftrubba lockoutvapnet utan fullständigt bannlyser alla arbetsinställelser under aftalstiden.

Det föreligger, såsom synes af utskottsbetänkandet, tre hufvudlinjer i frågan om sympatilockout och sympatistrejk under aftalstiden. Dessa kunna i korthet skisseras sålunda. En ytterlinje är regeringsförslaget och det i allt väsentligt därmed sammanfallande utskottsförslaget, hvilka ej blott icke förbjuda utan tvärtom legalisera sympatistriderna. Och dock var det just dessa strider, som mest hotade arbetsfreden och närmast föranledde regeringsförslagets framläggande. Den andra ytterlinjen är den s. k. Refvingelinjen, hvilken, såsom redan nämnts, absolut förbjuder alla arbetsinställelser under aftalstiden. En mellanställning åter intager, såvidt jag förstår, den af mig i min motion förordade lagstiftningen, hvilken icke legaliserar striderna och sålunda åtminstone betager parterna möjligheten att, om den fackliga politiken lägges hänsynslöst och en indignerad allmän opinion, såsom naturligt är, reser sig däremot, möta denna opinion med en enkel hänvisning till lagens uttryckliga konfirmerande af sympatistriderna. Mitt förslag (i min motion) ställer sig utanför denna fråga om tillåtna och förbjudna arbetsinställelser under aftalstiden; konstaterar blott, att en fackförening genom deltagande i ett kollektivaftal icke ådrager sig andra förpliktelser än sådana, som i aftalet uttryckligen angifvas, samt tillägger, för att skydda fackföreningarnas kassor, att om en förening underlåter att fullgöra hvad den i kollektivaftalet åtagit sig, inträder skadeståndsplikt allenast om visst skadeståndsbelopp blifvit i aftalet bestämdt, samt att skadeståndet väl må af domstolen utmätas lägre men icke högre än den i aftalet stipulerade summan. Jag har ansett onödigt att i lagen införa förbud mot att genom arbetsinställelse söka åstadkomma ändring i kollektivaftalet under den tid, för hvilken aftalet är slutet. En dylik illojalitet af

endera parten i arbetsförhållandet skulle innebära sin egen negation och ofelbart finna sitt lämpliga korrektiv i andra partens vägran att för framtiden inlåta sig med denna kontrahent. Då vidare inrättandet af arbetsdomstolen öppnar möjlighet för parterna att få rättstvister snabbt afgjorda och intressetvister under aftalstiden om oreglerade förhållanden äro mycket sällsynta, syntes det mig likaledes möjligt att undvika ett stadgande om förbud för sådana tvisters lösande genom maktmedel. Ty det är att märka, att hvarje sådant partiellt förbud i lagen kommer att faktiskt legalisera alla andra slag af strider under aftalstiden.

Att jag emellertid nu icke vill motsätta mig en lösning enligt den s. k. Refvingelinjen beror hufvudsakligen på den från jordbrukets representanter synnerligen skarpt framhållna nödvändigheten af att inom denna näringsgren absolut förbjuda hvarje arbetsinställelse under aftalstiden, och mitt biträdande af ifrågavarande reservation sker för öfrigt under förutsättning, bland annat, att lagstiftningen antages blott för viss kort tid och därtill fastslår så mjuka bestämmelser om fackföreningarnas skadeståndsplikt, att föreningarnas fonder icke sättas på spel.

I sistnämnda afseende har jag vid betänkandet fogat en reservation, hvilken — jag anser mig i detta sammanhang böra nämna detta — innebär, att jag icke kan förlika mig med den lydelse som herr Schotte m. fl. gifvit åt hithörande bestämmelser (10 § i utskottsbetänkandet). Ett så sväfvande och dunkelt uttryck som »medverkat till åtgärd» måste på lämpligt sätt förtydligas, och skadeståndsplikt på grund af lämnadt understöd bör inskränkas till sådana fall, där förening lämnat understöd åt medlem. Vidare bör endast den förening, som slutit kollektivaftalet, kunna tillförbindas att icke motverka detsamma på något af de sätt, som i denna § beröras. Då fackföreningarna äro och måste vara till stor del understödskassor, synes vidare angeläget, att konsekvenserna af förpliktelser, som fackföreningarna kunna i aftalen åtaga sig, hållas inom rimliga gränser.

Enligt min åsikt borde dessa frågor ordnas genom ett stadgande af ungefär följande lydelse:

»Arbetsgifvare eller arbetare, som bryter mot bestämmelse i kollektivaftal eller öfverträder i 8 § meddeladt förbud, gälde däraf uppkommen skada.

Underlåter förening att fullgöra hvad den i kollektivaftal åtagit sig, gälde skadestånd intill belopp, som för sådant fall blifvit i aftalet utfäst. Är ej visst skadeståndsbelopp sålunda i aftalet bestämdt, må ersättningsskyldighet ej ådömas föreningen; dock kan, ehvad aftalet innehåller, föreningen dömas ersättningsskyldig, därest föreningen genom beslut medverkat till åtgärd, som enligt 8 § ej må vidtagas, eller vid arbetsinställelse, som

vidtagits i uppenbar strid mot hvad i nämnda § är stadgadt, lämnat understöd åt föreningsmedlem, som vidtagit arbetsinställelsen eller däri deltagit.

I de fall, hvarom ofvan förmäles, må dock, där omständigheterna därtill föranleda, föreningens ersättningsskyldighet bestämmas till lägre belopp än hela skadan eller föreningen helt befrias från ersättningsskyldighet.

Skall ersättning, hvarom i denna § sägs, gäldas af flera, varde ersättningsskyldigheten dem emellan fördelad som skäligt pröfvas.»

6 §.

af herr *Åkerman*, som, med instämmande af herrar *Lindqvist och Nils Persson*, yrkat

att, i anslutning till väckt motion, maximitiden för kollektivaftals giltighet måtte bestämmas till tre år och att fördenskull i 6 § af utskottets förslag tidsbestämmelserna »fem år» måtte utbytas mot »tre år».

Herr *Åkerman* har till stöd för sitt yrkande anfört följande:

Att jag föreslagit en maximitid af blott tre år för kollektivaftalets giltighet beror främst därpå, att ett i lag fastställdt maximum lätt verkar eggande på endera parten att vid aftalens uppgörande söka uppnå maximitiden. Den omständigheten att i vissa yrken kan finnas behof af längre aftalstid än tre år kan enligt min åsikt icke utgöra tillräcklig grund att för samtliga öfriga näringsgrenar tillskapa en motsvarande tidsbestämning. Om vidare förslaget under 8 § att absolut förbjuda alla strider under aftalstiden blir lag, synes det önskvärdt att icke genom en allt för lång maximitid inbjuda till så långa aftalstider, att man äfventyrar, att de därunder afsevärdt ändrade ekonomiska förhållandena komma att medföra en sådan spänning, att frestelse till aftalsbrott kan uppstå.

7 §.

af herr *Sandström*, hvilken med instämmande af herrar *Schotte, Lindqvist, Åkerman och Nils Persson*, anfört och yrkat följande:

Att det i sådana fall, då å ena sidan flera deltagit i kollektivaftal, och aftalet blifvit af eller hos en af kontrahenterna uppsagdt, stundom *kan* vara af vikt för öfriga kontrahenter att få aftalet i sin helhet uppsagdt, låter sig icke förnekas. Men däraf följer icke, att en supplerande uppsägningstid behöfver för sådant fall lagfästas. Fast mer synes

det böra öfverlämnas åt kontrahenterna att härom fritt aftala i sammanhang med fastställande af de allmänna uppsägningsbestämmelserna. Och detta desto hellre, som det är att befara, att en allmän uppsägningsrätt i här förutsatta fall lätt kan föranleda utvidgning och försvårande af tvisten om det uppsagda aftalets förnyande.

Då det därjämte synes betänkligt, att i träffade kollektivaftal redan öfverenskomna uppsägningsvillkor skulle, på sätt i detta hänseende ifrågasatts, blifva genom lag kompletterade och modifierade, hemställa vi

att 7 § måtte ur lagen utgå.

8 §.

dels af herrar *Östberg*, *Sandwall*, *Strömberg*, *Magnuson*, friherre *Fleming*, *Hellner*, *Liedberg*, *Carlberg* och *Knut Larsson*, hvilka anfört följande:

Enligt det till lagrådet remitterade förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, 8 §, var rätten att under ett kollektivaftals giltighetstid tillgripa kampmedel i syfte att reglera innehållet i ett framtida kollektivaftal ej på något sätt begränsad. Inom lagrådet yppades häremot betänkligheter, som utan tvifvel hade sitt berättigande. I den kungl. propositionen blef emellertid den ifrågavarande rättigheten begränsad till befogenhet att upprätthålla en behörigen påbörjad sympatistrid i ändamål att beträffande de i striden deltagande genomföra en enhetlig uppgörelse om tvistefrågor, som uppkommit i den ursprungliga konflikten. Härigenom synas anledningarna till de inom lagrådet uttalade farhågorna vara i väsentlig grad undanröjda, och detta torde i än högre grad gälla beträffande det af utskottet tillstyrkta förslaget angående förutsättningarna för rätten att begynna sympatistrid. Å andra sidan har chefen för justitiedepartementet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 11 mars 1910 framhållit betydelsen af att genom en regel af omförmälda innehåll öppna möjlighet för träffande af omfattande uppgörelser, hvarigenom ömtåliga tvistefrågor kunna emellan två stridande organisationer för en tid framåt ordnas på en gång, utan att behöfva gifva anledning till upprepade konflikter, och har i omförmälda yttrande påvisats, att en sådan bestämmelse är ägnad att främja arbetsfreden. Härjämte får ej förbises, att om denna utväg — att få en tvistefråga på en gång afgjord i större omfattning — blifver afstängd, sådant kommer att förläna den ena parten i arbetsstriderna, nämligen arbetarna, en afgjord öfvervikt öfver motparten, en öfvervikt som är grundad i arbetsinställelsens natur och verkningar och

som näppeligen kan förnekas af någon, som har erfarenhet i dessa frågor. Slutligen bör ock erinras, att ett förbud mot en sympatistrids upprätthållande i förberörda syfte icke — lika litet som ett förbud mot sympatistrid öfver hufvud — kan härledas ur kollektivaftalets begrepp och karaktär. På grund af hvad som anförts yrka vi, att till den af utskottet föreslagna 8 § bör läggas en bestämmelse af ofvan angifna innnehåll, och synes denna bestämmelse kunna affattas sålunda:

»I fall, hvarom nu är sagdt, må vidtagen åtgärd upprätthållas jämväl i ändamål att, för tid efter utgången af gällande kollektivaftal, i nytt aftal mellan samma parter genomföra bestämmelse, hvarom i den ursprungliga tvisten är fråga.»

dels af herrar *Schotte*, *Larsson* i Klagstorp, *Lindqvist*, *Sandström*, *Åkerman*, *Wijk och Nils Persson*, hvilka yrkat

att Riksdagen i anledning af motioner af herrar Jönsson i Refvinge och Jansson i Edsbäcken måtte antaga följande lydelse af 8 § i förevarande lagförslag.

8 §.

Under den tid kollektivaftal är gällande må, ej ändå att annorlunda i aftalet bestämts, af arbetsgifvare eller arbetare, som äro af aftalet bundna, arbetsinställelse (strejk eller lockout), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd vidtagas.

Herr *Schotte* har till stöd för sitt yrkande anfört följande:

Den fråga, som förevarande § hufvudsakligen berör, eller rätt att etablera s. k. sympatistrejk och sympatilockout, torde höra till de mest svårlösta problem, som finnas på det kollektiva aftalets område.

Vid den rättsliga reglering af kollektivaftalet, som nu ifrågasättes, ligger det uppenbarligen närmast till hands att förbjuda arbetsinställelser af alla slag och under hvarje förutsättning under aftalstiden. Vågar lagstiftningen icke meddela ett dylikt förbud, har den själf erkänt sin stora begränsning på detta område, och de svårigheter eller rättare kanske omöjligheter, som föreligga att på lagstiftningens väg ordna förhållandena på ett sätt, som öfverensstämmer med samhällets intressen. Än mera betänkligt förefaller det vara att, såsom skett i den kungl. propositionen, gifva ett slags lagligt stöd åt sympatistriderna. Att regeringsförslaget

dessutom icke gått tillräckligt långt i sina sträfvanden att begränsa dessa strider, därom är utskottets förslag ett vittnesbörd.

Det torde näppeligen från något håll bestridas, att icke ur arbetsfredens och samhällets synpunkt ett absolut förbud för sympatistrider under aftalstiden är *önskvärdt*. Den stora utomstående allmänheten torde vara tämligen enig i sin förhoppning, att den lagstiftning, som nu föreligger, skall, om den leder till positivt resultat, skapa en bättre arbetsfred än hittills, och att bestämmelser skola komma till stånd, som kunna förhindra eller åtminstone begränsa de mest förödande masstriderna. Och den ställer sig, denna allmänhet, säkerligen ej litet undrande gent emot en lagstiftning, som den af Kungl. Maj:t framlagda, genom hvilken i ingen mån hindras masstrider af den art, som under fjolåret skakade landet. Ty hade det lagförslag, som nu förelagts Riksdagen, då varit gällande lag, hade den stora striden å arbetsfältet icke därmed kunnat förhindras eller begränsas.

Det är sympatistriderna, som lättast utveckla sig till masstrider och därmed på en gång draga en stor mängd arbetare in i sin hvirfvel. Men det är just dessa stora strider, som för samhället äro de farligaste. Lockouten kan först då bli ett fullt verksamt medel för arbetsgifvarnes intressen, när den blir »storlockout», när största delen af landets hela kroppsarbetande befolkning eller så stor del, som vid hvarje tillfälle är möjligt, utestänges från arbete och drifves i nöd och umbäranden. Masslockouten föder å sin sida lätt »storstrejken»; landets produktion afstannar, och dess ekonomiska lif förlamas. Risken för våldsamma eller förtviflade tilltag från de stora arbetaremassornas sida växer; den ökas också genom det sätt, hvarpå masslockouterna plägat igångsättas och ridas ut hos oss. Man söker trots lockouten hålla arbetet i gång i största möjliga omfattning, man spelar ut de oorganiserade mot de organiserade, och man förer därmed lätt in striden på föreningsrättens område. Samhällets plikt är att trygga ordningen, och då detta ofta ej kan ske utan uppbådande af militär, liknar landet, i storlockoutens och storstrejkens tider, ett befäst läger. Den föreställning, att statsmakten därmed tager parti för arbetsgifvarna, breder sig allt vidare bland arbetareskarorna och lämnar allt djupare spår efter sig. Föreställningen må vara i sig än så oriktig, den bidrar i alla fall till skärpning af klassmotsatserna och till försvagande af ordningsmaktens och militärens ställning.

Nu är det visserligen sant, att med förbudet för sympatistriderna under aftalstiden masstriderna icke kunna helt undvikas; de skola ändock emellanåt uppblossa, särskildt vid tvister rörande ingående af kollektivaftal, som sträcka sig öfver stora delar af arbetsfältet. Men det nämnda

förbudet skall alltid minska anledningarna till dessa masstrider och begränsa stridernas omfattning. Det lärer väl också näppeligen kunna bestridas, att icke just sympatistriderna, särskildt sympatilockouter, ofta medföra större bitterhet och lifligare revanchekänslor än andra arbetsstrider. Klasshatet får genom dem ökad näring, och som de drabba oförmodadt och oberedt, under det man väntar och räknar med fortvaron af fredstillståndet, häftar ofta vid dem en känsla af orättvisa och maktbegär, som för lång tid kan skapa bitterhet och oro vid arbetsplatser, där lugn förut rådt. Sympatistriderna störa därför och motverka ett godt förhållande å arbetsfältet, och deras verkningar kunna emellanåt följas rätt långt fram i tiden. För den, som mäter arbetsstridernas berättigande med rimlighetens måttstock, kan det näppeligen finnas giltiga skäl för att genom en arbetsgifvares eller några arbetares t. ex. i skrädderiyrket oresonlighet rörande någon aftalsbestämmelse landets alla bruk, verkstäder och sågverk skola bringas i hufvudsaklig stagnation för en lång tid och därmed hela näringslifvet ansenligt skadas.

Man har äfven påstått — och jag tror man knappast kan gendrifva det påståendet — att förbehållet i aftalen om rätt till sympatistrider förslöar känslan hos arbetarna för aftalens helgd och därmed jämväl bidrager till löslighet i uppfattningen af aftalshelgden.

Med hänsyn till den internationella karaktär, sammanslutningarna på arbetsfältet alltmer synas antaga, kunna sympatistrider lätt etableras för att tjäna främmande solidaritetsintressen. Att jämväl i detta afseende faror förefinnas för vårt ekonomiska lif, bör ej lämnas ur räkningen vid förevarande frågas bedömande.

Om nu också de faror, som med sympatistridernas tillåtande hota arbetsfreden och viktiga samhällsintressen, allmänt erkännas, så divergera åsikterna så mycket mera, när det gäller frågan, huruvida ett förbud för dessa strider rimligen kan och bör meddelas. Särskildt framhålles härutinnan, att arbetsgifvarna ej kunna undvara sympatilockouten; den skulle behöfvas för att sammanhålla arbetsgifvarnas organisationer och slå ned arbetarnas ofta följda taktik med det irriterande och för arbetsgifvarna ruinerande småstrejkandet. Åt den meningen har gifvits ett synnerligen kraftigt uttryck i den kungl. propositionen, däri arbetsgifvarnas intressen härutinnan lämnats ett utrymme, mot hvilket utskottet reagerat.

Jag medger att de skäl, som kunna anföras mot att allför mycket klafbinda arbetsgifvarnas frihet härutinnan äro värda allt beaktande och att det med afseende å lämpliga begränsningar i denna frihet sannerligen ej är lätt att bilda sig ett säkert, ens subjektivt omdöme. Sympatilockoutens behöflighet har nästan blifvit en trosdogm för arbetsgifvarna inom industrien.

Näppeligen några skäl, vore de än så påtagliga, torde förmå rubba denna deras uppfattning. Jag vågar emellertid tro, att sympatilockouten såsom vapen i kampen om lönevillkoren är åtskilligt öfverskattad; äfven såsom hot har den sin bestämda begränsning. Den är äfven för arbetsgifvarna ett farligt stridsmedel, som måste användas med stor behärskning och skicklighet. Genom några hetsporrar kan den lätt spränga eller ansenligt försvaga arbetsgifvarnas organisationer; dess makt som hot förslöas om den kommer för ofta i bruk. Under en plötsligt inträdande högkonjunktur kan den lätteligen helt misslyckas och därmed för en tid framåt skada arbetsgifvarnes ställning och politik gent emot arbetarna. Och skulle sympatilockouten verkligen vara ett osvikligt medel för arbetsgifvarna att alltid genomdrifva sina fordringar — och den meningen är uppenbarligen allmänt omfattad af arbetarna, och det ej blott inom de till landsorganisationen anslutna fackföreningarna, utan i lika hög grad hos t. ex. svenska arbetareförbundets medlemmar — då vore detta till lika litet gagn för samhället och näringslifvet, som om sympatilockoutens förbjudande under aftalstiden skulle innebära, att arbetarna ensamma kunde diktera arbetsvillkoren. I förra fallet vore den fara närliggande, att arbetarna komme att i vissa afseenden omlägga sin löne- och fackföreningspolitik, en omläggning som kan innebära allvarliga vådor för arbetsgifvarna och industrien. Den riktning inom arbetarnas fackpolitik, som benämnes syndikalismen, skulle därvid sannolikt få ökad näring.

Faran för att arbetarna, om nu sympatilockouten och som oafvislig följd däraf sympatistrejken skulle förbjudas under aftalstiden, skulle få något sorts envälde i lönepolitiskt afseende, tror jag för min del ej på. Det synes mig ligga i sakens natur, att arbetsgifvarna med de resurser, hvaröfver de förfoga, ändock sitta inne med tillräckligt användbara vapen för drifvande af en rättvis lönepolitik gentemot arbetarna. Arbetsgifvarnas makt att åstadkomma för dem antagliga löneaftal kan näppeligen bero allenast eller hufvudsakligast af ett så vanskligt vapen som sympatilockouten. Den tvekan, som yppas gent emot det förbud, hvarom här är fråga, torde ej heller så mycket ligga däri, att arbetsgifvarna skulle bli försvarslösa gent emot orimliga anspråk från arbetarnas sida, utan i den omständigheten, att arbetsgifvarnas i industrien ställning i lönekampen därmed möjligen varder i någon mån försvagad mot för närvarande, och detta vill man så länge som möjligt kämpa emot. Men jag tror, att arbetsgifvarnas skäliga maktställning ändock kan hållas fullt uppe och att man dessutom vid sitt pläderande för behofvet af sympatilockouten ej tillräckligt beaktat gagnet för arbetsgifvarna att få sympatistrejken under aftalstiden förbjuden. Ett dylikt förbud måste vara en ej ringa fördel jämväl på det rent

industriella området och bereda ökad trygghet vid ingående och fullgörande af leveranser. Det finns också på detta område sårbara fält, där en sympatistrejk kan bereda synnerliga olägenheter och förluster, särskildt vid arbeten, som blott kunna pågå viss tid t. ex. virkesflottningen. Det finns redan nu många aftal, däri förbud för sympatistrider, på yrkande af arbetsgifvarna, införts, och det har ej utrönts, att genom de aftalen arbetsgifvarnas maktställning rubbats. Flera af dessa aftal ha med samma förbud förnyats period efter period. Med ett antagande af utskottets förslag i förevarande hänseende kan det också befaras, att större svårigheter än nu kunna uppkomma för genomförande af det absoluta förbud för maktmedlens användande t. ex. vid enskilda järnvägar, vissa kommunarbetare, spårvägar o. s. v., som i dessa arbetsgrenar är af betydelse.

Det som emellertid synes afgörande med afseende å förevarande fråga är förhållandena i landtbruket. På detta område måste förbudet för sympatistrejk vara af synnerlig vikt. För ögonblicket gör sig kanske fordran på ett dylikt förbud ej alltför starkt gällande, men det kan näppeligen betviflas, att redan under de allra närmaste åren, i och med landtarbetarnas indrifvande i arbetareorganisationerna, sympatistrejken i landtbruket måste framstå som en betydande fara. En sympatistrejk därstädes såsom svar på en sympatilockout i storindustrien kan under viss årstid och vissa andra förhållanden bli ödesdiger för hela landet. Jordbruket är i detta hänseende relativt försvarslöst — sympatilockout kan näppeligen där ifrågakomma —; industrien har andra vapen att genomkämpa en strid, och den kan i allt fall vid aftalstidens slut tillgripa en lockout under förhållanden, då svar med strejk å landbruksområdet ej kan befaras.

Vid dessa förhållanden å landtbrukets område, och då jag *dels*, på sätt förut omförmälts, ur många synpunkter anser förbudet för sympatistrider under aftalstiden vara befogadt och ägnadt att främja arbetsfreden och samhällets intressen samt kunna genomföras utan att vrida skäliga vapen i lönestriden ur arbetsgifvarnas i industrien händer, *dels ock* häfdat den mening, att en lag om kollektivaftal i den hufvudsakliga omfattning, som nu af Kungl. Maj:t och utskottet ifrågasättes, bör antagas allenast för viss tid, på det att möjliga misstag i ena eller andra afseendet måtte efter vunnen erfarenhet och förhållandenas utveckling kunna ändras, har jag påyrkat den lydelse af 8 § i lagförslaget, hvarom åtskilliga reservanter förenat sig.

Herr *Wijk* har anfört:

Ifrågavarande § innebär otvifvelaktigt en af lagförslagets på samma gång viktigaste och svåraste punkter, där hufvudintresset väsentligen knyter sig till frågan om lagens ställning till sympatistriderna.

Ett ingrepp i parternas rätt att begagna sympatistridens vapen måste gifvetvis i hög grad inskränka de utbrytande stridernas omfattning och därmed sätta ett hinder för de förhärjande storlockouter och storstrejker, öfver hvilka den allmänna meningen i landet med rätta upprörts. Å andra sidan står man onekligen mer än vanligt tveksam inför verkningarne i öfrigt af ett lagbud, som så starkt ingriper på ett af arbetsstridernas viktigaste och ömtåligaste områden.

Då emellertid genom lagen om arbetsdomstol strider med anledning af rättstvister framdeles borde blifva undanröjda, och genom införande af en förlikningskommission ökad möjlighet till biläggande af intressetvister torde blifva beredd; då vidare från landtmännens sida framförts starka och berättigade kraf på att lagstiftningen måtte bereda dem skydd mot de för dem särskildt fördärfliga sympatistriderna, och då slutligen det af reservanterna förordade lagförslaget är afsedt att antagas endast på 5 år och således i alldeles särskild grad får karaktär af en försökslagstiftning, har jag på anförda grunder ansett mig böra biträda den afgifna reservationen.

Herr *Åkerman* har såsom skäl för sitt biträdande af reservationen hänvisat till hvad han ofvan yttrat under 4 och 5 §§.

9 §.

dels af herr *Sandström*, som anfört och yrkat:

Det i denna § stadgade förbudet att i kollektivaftal göra inskränkning i arbetsgifvarens rätt att leda och fördela arbetet eller i arbetsgifvares och arbetares rätt att ingå arbetsaftal med hvem han vill innefattar ett obehörigt inskränkande af den fria aftalsrätten. Det är här ej fråga om några oförytterliga rättigheter, ej heller är arbetsgifvarens ställning vid ingående af kollektivaftal så svag, att han behöfver skyddas genom ett tvingande lagbud. Sådant förbudet af utskottet formulerats, kommer det dessutom att hindra sådana öfverenskommelser om företrädesrätt för bofasta arbetare och dylikt, som numera ofta förekomma i kollektivaftalen.

Då vidare det i § intagna stadgandet till skydd för föreningsrätten torde vara föga effektivt och bestämmelser af ifrågavarande art för öfrigt icke böra ha sin plats i lagen om kollektivaftal utan göras till föremål för lagstiftning antingen särskildt eller vid reglerandet af det individuella arbetsaftalet, synes det riktigast, att i nu förevarande lag utesluta hela denna §. Jag hemställer alltså

att 9 § måtte i sin helhet utgå.

dels af herrar *Schotte. Larsson i Klagstorp, Åkerman och Wijk*, hvilka instämt i herr Sandströms yrkande;

dels ock af herrar *Lindqvist och Nils Persson*, som anfört följande:

Utskottet har beträffande stadgandet i första delen af denna paragraf funnit sig böra betona, att ifrågavarande bestämmelse skall utgöra ett skydd för föreningsrätten, men att utskottet liksom Kungl. Maj:t ansett sig böra stanna vid denna gräns, bortom hvilken, som utskottet säger i sin motivering, icke finnes någon fast grund att bygga på. Stadgandet i fråga, som har följande lydelse — »Ej må i kollektivaftal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, som i 1 § afses» — innebär ju dock i sig icke något som helst skydd för föreningsrätten. Det torde nämligen ej förekomma någon dylik bestämmelse i befintliga kollektivaftal, och ett förbud för intagandet af sådan bestämmelse i kollektivaftal kan under inga förhållanden ha något med verklig föreningsrätt gemensamt.

Med föreningsrätt kan väl ej afses annat än rätt för arbetare och arbetsgifvare att efter eget val få tillhöra den förening vederbörande själf önskar.

Att denna rätt skall kränkas vid ingående af kollektivaftal, som i regel slutes mellan tvänne organisationer, är väl så godt som uteslutet. Äfven med det här föreslagna stadgandet är ju arbetsgifvaren oförhindrad att neka anställandet af arbetare på den grund att arbetaren tillhör en fackförening, liksom afskedandet af samma anledning står arbetsgifvaren fullständigt fritt. Ifrågavarande stadgande torde därför kunna betecknas som en parodi på föreningsrättsbestämmelse, ja det kan sägas vara rent underbart att utskottet finner sig böra betona, att bortom denna gräns» icke finnes någon som helst fast grund att bygga på.» Stadgandet är i och för sig fullständigt värdelöst som skydd för föreningsrätten, men oaktadt detta framhåller utskottet vidare i sin motivering, att »stadgandet betingar dock såsom ett oundgängligt komplement föreskrifter till skydd för arbetets frihet och därmed indirekt mot föreningstvång». I anslutning härtill föreslår utskottet, att i lagen skall föreskrifvas, att genom stadgande i kollektivaftal ej må» göras inskränkning i arbetsgifvares rätt att leda och fördela arbetet eller i arbetgifvares eller arbetares rätt att ingå arbetsaftal med hvem han vill.»

I verkligheten torde båda dessa stadganden åsyfta samma sak, nämligen den, att en stark fackorganisation ej skall lämnas möjlighet att tvinga en arbetsgifvare att underteckna förbindelse om att ej i sitt arbete antaga andra än arbetare af en viss organisation. För att emellertid få fram ett dubbelt stadgande härom gifves den första bestämmelsen, under

namn af »föreningsrättsstadgande», och utanpå denna skall vidare i lagen fastslås arbetsgifvarens fulla rätt »att leda och fördela arbetet samt rätt att ingå arbetsaftal med hvem han vill.»

Vi skola ej ingå på de förklaringar, som för mången möjligen vore behöfliga för att förstå rätta innebörden i det senare stadgandet, utan nöja oss med att betona, det årslånga erfarenheter tydligt gifvit vid handen, att med tillhjälp af denna bestämmelse arbetsgifvaren är allenahärskande på arbetsområdet. Men vi vända oss med absolut bestämdhet emot det påståendet, att här åberopade s. k. föreningsrättsstadgande skulle betinga denna senare sak. Det hela innebär att tillförsäkra arbetsgifvaren möjlighet att tvinga arbetaren, genom vägran af anställning eller hot om afsked, att ej tillhöra organisation.

I paragrafens andra del föreskrifves vidare, enligt utskottets förslag, att utan hinder af hvad ofvan stadgats må i kollektivaftal bestämmas, »att arbetsförman ej må vara medlem af dylik förening, däri andra än förmän kunna vinna inträde.» Lägges detta till det föregående torde vi ha erhållit den mest egendomliga föreningsrättsbestämmelse, som kan tänkas.

Detta sista stadgande utgör dessutom ett lagfästande af ytterligare en af arbetsgifvarnas »stora principer», som de haft svårt att vid ingåendet af kollektivaftal hittills fullständigt lösa efter sitt sinne, men som lagstiftningen nu i ett slag utan vidare skulle föra fram till lösning.

Från arbetarnas sida medgifves gärna, att den person, som helt företräder eller står i arbetsgifvarens ställe, må kunna stå utom arbetarnas organisation, men arbetsgifvarna ha oftast vägrat godkänna en rättvis definition på begreppet förman, och enligt nu föreliggande förslag går lagen helt förbi denna utomordentligt viktiga del af frågan.

Utan att sålunda denna paragraf skänker arbetarna det ringaste skydd för sin föreningsrätt, skall den dock på ett bestämdt sätt presumera en kraftig inskränkning i den hittills häfdvunna rätten i detta afseende.

På grund af hvad vi sålunda anfört tillåta vi oss instämma i yrkandet, att 9 § i ifrågavarande lagförslag ej må af riksdagen antagas.

10 §.

dels af herrar *Schotte, Larsson i Klagstorp, Sandström och Wijk*, hvilka anfört följande:

Med hänsyn till hvad vi yrkat rörande 8 § och för vinnande af en, enligt vår mening, riktigare och lämpligare affattning af lagrummet, hemställa vi

att Riksdagen måtte antaga följande lydelse af 10 § i förevarande lagförslag:

10 §.

Arbetsgifvare eller arbetare, som bryter mot bestämmelse i kollektivaftal eller öfverträder i 8 § meddeladt förbud, gälde däraf uppkommen skada.

Har förening, som i 1 § afses, medverkat till åtgärd, som enligt 8 § ej må vidtagas, vare ock föreningen ansvarig för skadan. Lag samma vare, där dylik förening vid arbetsinställelse lämnat understöd åt någon, som i strid mot hvad i 8 § är stadgadt vidtagit arbetsinställelsen eller däri deltagit. I de fall, hvarom nu sagts, må dock, där omständigheterna därtill föranleda, föreningens ersättningsskyldighet bestämmas till lägre belopp än hela skadan, eller föreningen helt befrias från ersättningsskyldighet.

Skall ersättning, hvarom i denna § sägs, gäldas af flera, varde ersättningsskyldigheten dem emellan fördelad som skäligt pröfvas.

dels af herrar *Lindqvist och Nils Persson*, hvilka anfört:

Med bestämmelserna i denna paragraf afses ett fastställande af skadeståndsplikt vid brytandet af kollektivaftal eller de förpliktelser lagen särskildt pålägger de af sådant aftal bundna. Då enligt den juridiska doktrinen gällande rättsregel anses kräfva fastställandet af påföljd för brott mot lag eller legaliserade aftal, och då i förevarande fall annan påföljdsbestämmelse än skadeståndsskyldighet ej lämpligen torde stå att finna, skola vi icke uttala oss vidare om det principiella i denna sak. Dock anse vi oss böra betona, att intet kan vara ägnadt att i högre grad åstadkomma omhvälfningar i nuvarande fasta organisationsformer än denna lagstadgade skadeståndsplikt. Den kommer tvifvelsutan att bringa den syndikalistiska organisationstanken fram i förgrunden, ty gifvet är, att de organiserade arbetarna skola blifva ytterst betänksamma ifråga om att som hittills, med fasta organisationer som underlag, samla större kassor, jämväl afsedda för understöd vid sjukdom och arbetslöshet, hvilka kassor sedermera, på grund af en medveten eller omedveten förseelse, kunna utan vidare beslagläggas af arbetsgifvarna eller deras organisationer. Kan emellertid ingen annan påföljd än skadeståndsplikt lämpligen användas, må det ju vara angeläget

att stadga denna skyldighet så, att den ej träffar allt för hårdt och orättvist. Här som i många andra afseenden torde möjlighet till ett rättvist afvägande af skyldigheterna ej förefinnas, framförallt då det gäller att bestämma skadeståndets belopp. Den arbetsgifvaren eller hans rörelse tillfogade skadan kommer gifvet att utan undantag värderas till afsevärda belopp, under det arbetarens skadeståndskraf i regel torde komma att begränsas till lönen för den tid det personliga arbetsaftalet gäller, om bestämd tid för detta är fastställd eller viss uppsägningstid föreskrifven. Olikheter i detta afseende förekomma i många fall, hvilket gör, att en lag, som reglerar förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, aldrig kan bli rättvist verkande, men i förevarande fall skall den säkerligen träffa ytterst ojämt samt i många fall verka fullständigt ruinerande på arbetarna och deras organisationer. Vi anse af dessa skäl, att denna skadeståndsskyldighet ej borde stadfästas i en eventuell lag, men framförallt anse vi det icke tillrådligt att utsträcka skadeståndsplikten längre än till de fall, då arbetsgifvare eller arbetare eller deras respektive organisationer direkt vidtagit åtgärd, som enligt denna paragraf skall medföra ersättningsskyldighet.

I ifrågavarande paragraf är emellertid äfven inlagd en bestämmelse om skadeståndsskyldighet för förening, som lämnat understöd vid arbetsinställelse, hvilken företagits i strid mot hvad i 8 § är stadgadt eller mot bestämmelse i aftalet. En förening, som ej äger vetskap om en arbetsinställelses verkliga orsak eller innebörd, skall sålunda kunna ådömas skadestånd för det den lämnat understöd, oaktadt det först efteråt blifvit konstateradt, att arbetsinställelsen tillkommit på sådana grunder, att den kan rubriceras såsom brott mot lag eller aftal.

Hvilka risker och oegentligheter detta skall medföra är svårt att på förhand helt uppfatta, men för oss står det dock klart, att de äro af sådan art, att vi ej kunna tillstyrka stadgandet ifråga. Då vi sålunda enligt det ofvan anförda ej funnit tillräckligt bärande motiv för ett yrkande om uteslutande ur lagen af hela 10 §, men bestämdt anse, att lämnandet af understöd ej kan få medföra skadeståndsskyldighet, där förening ej genom beslut medverkat till åtgärden, få vi hemställa:

att 10 § måtte erhålla följande lydelse:

10 §.

Arbetsgifvare eller arbetare, som bryter mot bestämmelse i kollektivaftal eller öfverträder i 8 § meddeladt förbud, gälde däraf uppkommen skada.

Har förening, som i 1 § afses, genom beslut medverkat till åtgärd, som enligt 8 § ej må vidtagas, vare ock föreningen ansvarig för skadan. I de fall, hvarom nu sagts, må dock, där omständigheterna därtill föranleda, föreningens ersättningsskyldighet bestämmas till lägre belopp än hela skadan, eller föreningen helt befrias från ersättningsskyldighet.

Skall ersättning, hvarom i denna § sägs, gäldas af flera, varde ersättningsskyldigheten dem emellan fördelad som skäligt pröfvas.

dels ock af herr *Åkerman*, som hänvisat till hvad han angående denna paragraf anfört under 4 och 5 §§.

11 §

af herr *Åkerman*, hvilken yrkat

att Riksdagen, med föranledande af Kungl. Maj:ts förslag och afgifven motion, måtte antaga följande lydelse af 11 § i lagförslaget:

11 §:

Talan i anledning af förhållande, hvarom i 10 § förmäles, tillkommer förening eller arbetsgifvare, som slutit aftalet.

Sådan talan äfvensom talan på grund af arbetsaftal, som enligt 4 eller 5 § här ofvan grundar sig på kollektivaftal, må förening, som slutit kollektivaftalet, föra jämväl för en hvar som, då talan anhängiggöres, är medlem af föreningen; dock äger föreningsmedlem själf föra talan, där hans enskilda rätt blifvit omedelbart kränkt och föreningen vägrat att för honom föra talan. Den, som ej tillhör föreningen, äger själf föra talan.

Tillämpning af kollektivaftal må påkallas jämväl af förening mot dess medlemmar samt, där flera deltagit i aftalet å samma sida, af dessa inbördes.

Till stöd för detta yrkande har herr Åkerman anfört följande:

Den förevarande §:n reglerar förhållandet med talerätten. För att vinna praktiska och för arbetsdomstolen så litet tyngande bestämmelser som möjligt har jag icke kunnat biträda utskottsmajoritetens ståndpunkt härutinnan. Hufvudskillnaden mellan mitt och utskottets förslag är, att utskottet velat begränsa förenings talerätt för sina medlemmar till allenast vissa fall, eller då genom arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, som företagits i strid mot 8 § eller mot aftalet, eller genom afskedande i strid mot aftalet skada tillskyndats medlemmarne af den förening, som slutit aftalet. Jag önskar däremot, att förening, som slutit aftalet, alltid skall kunna föra talan för sina medlemmar, och att allenast om föreningen vägrar tala för någon sin medlem, hvars rätt blifvit omedelbart kränkt, dennes talerätt inträder. Att utvidga föreningens rätt att föra talan, på sätt nu föreslagits, kan icke medföra några olägenheter och är säkerligen en vinst både för den enskilde medlemmen och för den domstol, där tvisterna skola anhängiggöras. Det kan antagas, att åtskilliga tvister, som eljest dragits under arbetsdomstolen, därmed komme att enskildt uppgöras eller afvisas af föreningen, och att den enskilde därmed låter sig nöja. I min motion har jag framburit ett mera vidtgående förslag, men då detta står i intimt samband med den affattning, jag i motionen gifvit åt 4 §, och jag af skäl, som förut anförts, ansett mig böra icke nu vidhålla mitt yrkande beträffande nämnda §, har jag, på sätt ofvan angifvits, modifierat mitt i motionen framburna förslag.

Jämväl sådana mål om arbetsaftal, som enligt hvad af flera reservanter föreslagits i 2 § i lagen om särskild domstol i vissa arbetstvister skola tillhöra arbetsdomstolens upptagande, böra rimligen föras af föreningen för sina medlemmar.

De öfriga ändringarna stå i sammanhang med reservationerna rörande 8 och 10 §§ eller äro förenklingar i lagtexten, som i utskottets förslag synes onödigt invecklad.

af herrar *Schotte, Larsson i Klagstorp, Lindqvist, Sandström, Wijk och Nils Persson*, hvilka förenat sig med herr Åkerman.

12 §

af herrar *Schotte, Larsson i Klagstorp, Lindqvist, Sandström, Åkerman, Wijk och Nils Persson*, hvilka med föranledande af yrkandena, att 7 § måtte utgå ur lagförslaget, samt att den affattning af 8 § måtte antagas, som dessa reservanter ofvan framlagt, hemställt

att Riksdagen måtte antaga följande lydelse af

12 §.

Har arbetsgifvare, som slutit kollektivaftal, öfverträdt i 8 § meddeladt förbud, eller har förening, som ingått sådant aftal, eller, där föreningen är medlem af annan förening, denna senare mot någon, för hvilken aftalet är gällande, gjort sig skyldig till förhållande, hvarom i 10 § andra stycket förmäles, eller varder eljest aftalet väsentligen åsidosatt, må aftalet af domstol förklaras icke vidare vara gällande.

Slutbestämmelsen:

af herr *Schotte*, som yrkat,

att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:t förevarande proposition samt motioner af herrar Åkerman och Schotte, måtte antaga följande lydelse af slutbestämmelsen:

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911 och med undantag för bestämmelserna i 6 § första stycket samt 14 § äga tillämpning jämväl i fråga om kollektivaftal, som slutits före nämnda dag. Lagen skall upphöra att gälla den 31 december 1915; dock skall den äfven därefter äga tillämpning i fråga om kollektivaftal, som slutits, medan lagen varit gällande.

Till stöd för detta yrkande har herr *Schotte* anfört:

Den lagstiftning rörande kollektivaftalet och dess rättsverkningar, som i förevarande kungl. proposition förelagts Riksdagens pröfning, är i vårt land en nyhet. Ej heller i andra länder har, mig veterligen, någon lagstiftning å detta område kommit till stånd, om också förslag härtill utarbetats i ett och annat land. Man kan ej ens säga, att kollektivaftalets begrepp och natur blifvit af rättsvetenskapen fullt klargjorda. Rörande viktiga moment i och verkningar af detta aftal råder ganska stor skiljaktighet, hvilken också tagit sig uttryck i motioner, som väckts med anledning af den kungl. propositionen. Lagstiftningen om kollektivaftal är — och detta framhålles med styrka både af justitieministern och lagrådet — en försökslagstiftning. Hade den ifrågavarande lagstiftningen

emellertid lagts uteslutande såsom en lagstiftning om kollektivaftalets begrepp och allmänna rättsverkningar, hade någon begränsning af lagens giltighet till viss tid varit mindre påkallad. Nu innehåller emellertid det framlagda lagförslaget bestämmelser rörande användande af maktmedlen, strejk och lockout m. m., hvilka maktmedels användande inskränkts i flere afseenden. För vinnande af ökade garantier för arbetsfreden hafva i åtskilliga motioner dessa maktmedels användande ansetts böra ytterligare inskränkas, en uppfattning som, på sätt jag vid 8 § häfdat, torde ha mycket fog för sig. Hvilken verkan för arbetsfreden och på parternas inbördes maktställning den ena eller den andra inskränkningen i maktmedlens användande kan medföra, därom råda mycket skilda meningar.

Med vårt tvåkammarsystem och den sammansättning våra bägge kamrar nu hafva och för närmaste framtiden kunna förväntas få blifva bestämmelser, som befunnits icke väl afväga maktförhållandet mellan parterna, svåra att få ändrade. Bli de obehörigt gynnande för arbetsgifvarne, skall lagens ändrande sannolikt möta de största svårigheter i första kammaren; gynnar lagstiftningen obehörigt arbetstagarne, skola möjligen lika svårigheter uppkomma i andra kammaren. Befinnes lagen vara rättvis till sin grundåskådning och verka till gagn för arbetsfreden, kan det ej betviflas, att jämväl en lag med temporär giltighet skall förnyas, möjligen med de smärre ändringar och tillägg, som erfarenheten visat lämpliga. Med den utveckling, förhållandena på arbetsfältet alltjämt undergå, och med de olika och på förhand knappt öfverskådbara sätt, hvarpå den ena eller den andra bestämmelsen kan utnyttjas, är det, huru samvetsgrannt man än söker afväga förhållandena åt olika sidor, omöjligt att på förhand beräkna, om lagen blifvit i allo rättvist lagd eller icke, och om den skall främja lugnet på arbetsmarknaden eller införa förhållanden, som visa sig motverka arbetsfreden.

Kungl. propositionen upptager jämväl andra bestämmelser än de nu åsyftade, som göra det svårt att öfverskåda lagens blifvande verkningar. Så är t. ex. förhållandet med 9 §, som innehåller materiella bestämmelser, hvilka, på sätt i en annan reservation framhållits, näppeligen tillhöra en lagstiftning om kollektivaftal eller i föreslagen affattning kunna anses lämpliga ur det allmännas synpunkt.

Jag medger gerna, att åtskilliga skäl, dock hufvudsakligen af teoretisk innebörd, kunna anföras mot det förslag, jag ofvan framställt. Men jag anser dessa icke vara af afgörande betydelse. Så länge man rörer sig på ett något så när kändt och öfverskådbart fält, synes en temporär giltighet af en lag icke böra ifrågasättas; men i det säregna fall, som kollektivaftalslagen med sitt hufvudsakliga innehåll erbjuder, tala däremot, på

sätt ofvan anförts, starka skäl för en temporär giltighet. På ett dylikt grannlaga område kan lagstiftaren näppeligen framgå med nog stor försiktighet. En tidsbegränsning med afseende å lagens giltighet synes mig ock vara ägnad att öfvervinna en del af de betänkligheter, som kunna finnas mot att nu skrida till en lagstiftning i förevarande ämne. Varda 7 och 9 §§ i förevarande lag antagna, böra i slutbestämmelsen jämväl dessa undantagas från den retroaktiva tillämpningen, hvarom jag således reser yrkande under berörda förutsättning.

af herrar *Larsson i Klagstorp*, *Sandström*, *Åkerman och Wijk*, hvilka anfört:

Då vi anse det vara en oeftergiflig fordran, att förevarande lagförslag, om hvars verkningar och gagn så olika uppfattningar gjort sig gällande och hvars olika bestämmelser äro föremål för så skiftande meningar, allenast antages på viss kortare tid, vilja vi i allo ansluta oss till de uttalanden och det yrkande, som härutinnan gjorts af herr Schotte.

af herrar *Lindqvist* och *Nils Persson*, hvilka anfört följande:

I den motion, som af oss m. fl. framförts rörande föreliggande lagförslag, hafva vi angående öfvergångsstadgandet i Kungl. Maj:ts proposition tillåtit oss framhålla svårigheterna med och riskerna af att, såsom Kungl. Maj:t och nu utskottet föreslår, lagen skall tillämpas jämväl på kollektivaftal, som slutits före den dag, då lagen träder i kraft. Denna vår farhåga synes oss fortfarande vara befogad. Men då vi anse, att, därest lagen antages, den bör vara en ***försökslagstiftning,*** som endast gäller en viss begränsad tid, samt då lagens värde skulle ur denna synpunkt förringas, om den icke gjordes tillämplig på tidigare slutna kollektivaftal, tillåta vi oss yrka bifall till det af herr Schotte föreslagna öfvergångsstadgandet.

För vinnande af nödig öfversikt och sammanfattning af de hufvudsakliga yrkanden, som reservationsvis framburits af herrar *Schotte*, *Larsson i Klagstorp*, *Sandström*, *Åkerman* och *Wijk*, hafva dessa reservanter sammanfattat sina yrkanden i följande, parallelt med utskottets förslag tryckta lagförslag, i hvilket jämväl påkallade ändringar i paragrafföljden iakttagits:

Förslag

till

Lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.

Utskottets förslag: *Reservanternas* (herrar Schöttes, Larssons i Klagstorp, Sandströms, Åkermans och Wijks) *förslag:*

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Arbetsgifvare eller förening af arbetsgifvare äge att med de härnedan eller eljest i lag stadgade inskränkningar sluta aftal med fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare om villkor, som skola lända till efterrättelse vid arbetsaftals ingående, samt om förhållandena i öfrigt mellan arbetsgifvare och arbetare.

Såsom arbetare anses enligt denna lag äfven arbetsförman, handelsbiträde och annan, som innehar därmed jämförlig anställning.

2 §.

Kollektivaftal, som i 1 sägs, skall upprättas skriftligen.

Vid tolkning af kollektivaftal skall tagas hänsyn ej blott till den upprättade handlingens innehåll utan äfven till hvad som förekommit vid förhandlingar rörande aftalets tillkomst eller eljest skäligen kan tjäna till ledning i fråga om tolkningen.

3 §.

Kollektivaftal skall i fråga om yrkesgrupper, som i aftalet afses, lända till efterrättelse ej mindre för arbetsgifvare eller arbetare, som vid dess ingående var medlem af förening, som slutit aftalet, än äfven för den, som sedermera inträdt i föreningen.

Hafva flera föreningar sammanslutit sig till en förening, skola enligt denna lag såsom medlemmar af den förening anses jämväl medlemmarna af de föreningar, som sammanslutit sig.

Utskottets förslag: *Reservanternas förslag:*

4 §.

Ingås arbetsaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, för hvilka kollektivaftal skall lända till efterrättelse, skola, ändå att annorlunda öfverenskommits, kollektivaftalets bestämmelser blifva gällande.

5 §.

Arbetsaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, af hvilka endast den förre är bunden af kollektivaftal, skall anses vara slutet på de i kollektivaftalet angifna villkor, där ej annat förhållande visas.

6 §.*)

Kollektivaftal vare ej bindande utöfver fem år från det aftalet slöts. Är i aftalet sagda tid öfverskriden, och vill endera parten frånträda aftalet, när den tid är ute, uppsäge detsamma tre månader förut. Ej må dock, där i aftalet är bestämdt, att detsamma skall upphöra å viss dag, uppsägning ske till annan kalenderdag, ändå att aftalet sålunda varder gällande utöfver fem år.

Är ej tiden för aftalets giltighet bestämd, skall aftalet anses ingånget för ett år.

Uppsäges ej aftal inom därför bestämd tid eller, då viss uppsägningstid ej är stadgad, tre månader före giltighetstidens slut, skall aftalet anses förlängdt för ett år.

7 §.**)

Varder, då å ena sidan flera deltagit i kollektivaftal, hos en af dem aftalet uppsagdt, och vill af sådan anledning någon af de öfriga uppsäga aftalet, äge tid därtill inom tre veckor efter den dag, då enligt aftalet eller bestämmelse i 6 § upp-

*) Herr Åkerman har yrkat, att ordet »fem» skall utbytas mot »tre».

**) Herrar Larsson i Klagstorp och Wijk yrka ej här ändring i utskottets förslag.

Utskottets förslag:

sägning eljest skolat senast verkställas; uppsäger en af dem själf aftalet, och vill förty någon af de öfriga frånträda aftalet, eller den, hos hvilken uppsägning skett, frånträda aftalet i hvad rörer dem, som ej uppsagt, eller någon af dem, vare lag samma.

8 §.

Under den tid kollektivaftal är gällande må ej, ändå att annorlunda i aftalet bestämts, af arbetsgifvare eller arbetare, som äro af aftalet bundna, arbetsinställelse (strejk eller lockout), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd vidtagas, med undantag för det här nedan i denna § angifna fall.

Har i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare, de där icke hafva kollektivaftal sinsemellan, åtgärd, som i första stycket sägs, blifvit å endera sidan vidtagen, vare, sedan försök till medling i tvisten genom statens förlikningsman ägt rum, andra arbetsgifvare eller arbetare, ändå att de äro bundna af kollektivaftal, oförhindrade att genom åtgärd af sagda beskaffenhet bispringa de tvistande; dock må arbetsaftal, som är ingånget för bestämd tid, icke genom sådan åtgärd rubbas, och gälle i afseende å annat arbetsaftal, att arbetsgifvare eller arbetare är pliktig att gifva motsidan tillkänna afsikt att vidtaga den åtgärd, hvarom fråga

Reservanternas förslag:

7 §.

Under den tid kollektivaftal är gällande må ej, ändå att annorlunda i aftalet bestämts, af arbetsgifvare eller arbetare, som äro af aftalet bundna, arbetsinställelse (strejk eller lockout), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd vidtagas.

Utskottets förslag:	*Reservanternas förslag:*
är, så lång tid förut, som enligt öfverenskommelse eller lag är stadgad för arbetsaftalets uppsägande.	
9 §.	
Ej må i kollektivaftal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, som i 1 § afses, eller göras inskränkning i arbetsgifvares rätt att leda och fördela arbetet eller i arbetsgifvares eller arbetares rätt att ingå arbetsaftal med hvem han vill. Har sådant förbehåll skett, vare det ogillt. Utan hinder af hvad sålunda stadgats må i kollektivaftal bestämmas, att arbetsförman ej må vara medlem af dylik förening, däri andra än förmän kunna vinna inträde, så ock, där vid aftalets ingående arbetsinställelse äger rum, öfverenskommas om skyldighet för arbetsgifvare att låta arbetare, som nedlagt eller utestängts från arbete, åter däri inträda eller för sådan arbetare att återtaga arbetet. I fråga om rätt för lärling att tillhöra förening, som ofvan sägs, gälle hvad särskildt stadgas.	
10 §.	8 §.*
Bryter arbetsgifvare eller arbetare mot bestämmelse i kollektivaftal eller mot föreskrift i 8 §, gälde	Arbetsgifvare eller arbetare, som bryter mot bestämmelse i kollektivaftal eller öfverträder i 7 § med-

*) Herr Åkerman hänvisar till hvad han om denna paragraf anfört under 4 och 5 §§.

Utskottets förslag:

däraf uppkommen skada. Är skadan förorsakad af flera arbetsgifvare eller arbetare, varde ersättningsskyldigheten dem emellan fördelad efter ty skäligt pröfvas.

Har förening, som i 1 § afses, medverkat till åtgärd, hvarom i 8 § sägs, och är åtgärden vidtagen i strid mot sistnämnda § eller mot bestämmelse i kollektivaftal, vare ock föreningen ansvarig för skadan. Lag samma vare, där dylik förening lämnat understöd vid arbetsinställelse, som företagits i strid mot hvad i 8 § är stadgadt eller mot bestämmelse i aftalet. I fall hvarom nu sagts, må dock, där omständigheterna därtill föranleda, ersättningsskyldigheten bestämmas till lägre belopp än hela skadan, eller föreningen helt befrias från ersättningsskyldighet.

11 §.

Varder kollektivaftal åsidosatt, må talan på grund däraf föras ej mindre af den, som själf deltagit i aftalet, än äfven af en hvar arbetsgifvare eller arbetare, hvars rätt blifvit genom aftalets åsidosättande omedelbart kränkt.

Tillämpning af kollektivaftal må påkallas jämväl af förening mot dess medlemmar samt, där flera deltagit

Reservanternas förslag:

deladt förbud, gälde däraf uppkommen skada.

Har förening, som i 1 § afses, medverkat till åtgärd, som enligt 7 § ej må vidtagas, vare ock föreningen ansvarig för skadan. Lag samma vare, där dylik förening vid arbetsinställelse lämnat understöd åt någon, som i strid mot hvad i 7 § är stadgadt vidtagit arbetsinställelsen eller däri deltagit. I de fall, hvarom nu sagts, må dock, där omständigheterna därtill föranleda, föreningens ersättningsskyldighet bestämmas till lägre belopp än hela skadan, eller föreningen helt befrias från ersättningsskyldighet.

Skall ersättning, hvarom i denna § sägs, gäldas af flera, varde ersättningsskyldigheten dem emellan fördelad som skäligt pröfvas.

9 §.

Talan i anledning af förhållande, hvarom i 8 § förmäles, tillkommer förening eller arbetsgifvare, som slutit aftalet.

Sådan talan, äfvensom talan på grund af arbetsaftal, som enligt 4 eller 5 § här ofvan grundar sig på kollektivaftal, må förening, som slutit kollektivaftalet, föra jämväl för en hvar som, då talan anhängiggö-

Utskottets förslag:

i aftalet å samma sida, af dessa inbördes.

Har genom arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, som vidtagits i strid mot 8 § eller mot aftalet, eller genom afskedande i strid mot aftalet skada tillskyndats medlemmar af förening, som slutit aftalet, äge föreningen föra talan om ersättning för skadan; dock att, där innan sådan talan pröfvats medlem själf väckt påstående om skadestånd eller vid domstolen anmält sig ej medgifva, att talan om den andel i ersättningen, som må anses belöpa å honom, föres af föreningen, den andel ej må tilläggas föreningen.

12 §.

Har arbetsgifvare, som slutit kollektivaftal, vidtagit åtgärd, hvarom i 8 § sägs, i strid mot nämnda § eller mot aftalet, eller har förening, som ingått sådant aftal, eller, där föreningen är medlem af annan förening, denna senare mot någon, för hvilken aftalet är gällande, gjort sig skyldig till förhållande, hvarom i 10 § andra stycket förmäles, eller varder eljest aftalet väsentligen åsidosatt, må aftalet af domstol förklaras icke vidare vara gällande.

Hafva å ena sidan flera deltagit i aftalet, och varder på talan mot någon af dem aftalet häfdt, må aftalet inom tre veckor uppsägas jämväl hos de öfriga.

Reservanternas förslag:

res, är medlem af föreningen; dock äger föreningsmedlem själf föra talan, där hans enskilda rätt blifvit omedelbart kränkt, och föreningen vägrat att för honom föra talan. Den, som ej tillhör föreningen, äger själf föra talan.

Tillämpning af kollektivaftal må påkallas jämväl af förening mot dess medlemmar samt, där flera deltagit i aftalet å samma sida, af dessa inbördes.

10 §.

Har arbetsgifvare, som slutit kollektivaftal, öfverträdt i 7 § meddeladt förbud, eller har förening, som ingått sådant aftal, eller, där föreningen är medlem af annan förening, denna senare mot någon, för hvilken aftalet är gällande, gjort sig skyldig till förhållande, hvarom i 8 § andra stycket förmäles, eller varder eljest aftalet väsentligen åsidosatt, må aftalet af domstol förklaras icke vidare vara gällande.

Utskottets förslag:	*Reservanternas förslag:*
Är aftal af domstol förklaradt icke vidare vara gällande, och har på samma sida som den, hvilken därom fört talan, jämväl annan deltagit i aftalet, äge denne att inom tre veckor uppsäga aftalet. Uppsäges aftal efter ty nu sagts, skall det genast upphöra att gälla.	
13 §.	11 §.
Uppsägning af kollektivaftal skall ske skriftligen. Hvad i 11 kap. 11—19 §§ rättegångsbalken stadgas angående stämning skall äga motsvarande tillämpning i fråga om uppsägning. Träffas ej den, hvilken för uppsägning sökes, i sitt hemvist, varde uppsägningen i rekommenderadt bref under hans vanliga adress aflämnad å posten samt skriftlig underrättelse om uppsägningen insänd till kommerskollegium; skolande uppsägningen anses hafva skett, när hvad sålunda föreskrifvits blifvit fullgjordt.	
14 §.	12 §.
Det åligger dem, som slutit kollektivaftal, att inom en månad därefter till kommerskollegium insända ett exemplar af den upprättade handlingen. Varda i enlighet med kollektivaftalet i särskild handling bestämmelser upptagna angående arbetslön, som beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, vare insändande af dylik ackordsprislista ej erforderligt.	
Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911 och, med undantag för bestämmelserna i 6 § första stycket, 8 § i hvad densamma innehåller förbud mot arbetsinställelse, blockad, bojkott och annan därmed jämförlig åtgärd i anledning af tvist, som under den tid kollektivaftal är	Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911 och med undantag för bestämmelserna i 6 § första stycket samt 12 § äga tillämpning jämväl i fråga om kollektivaftal, som slutits före nämnda dag. Lagen skall upphöra att gälla den 31 december 1915; dock skall den äfven

Utskottets förslag:	*Reservanternas förslag:*
gällande uppkommer rörande förhållande, hvarom bestämmelse icke blifvit i aftalet träffad, samt 9 och 14 §§, äga tillämpning jämväl i fråga om kollektivaftal, som slutits före nämnda dag.	därefter äga tillämpning i fråga om kollektivaftal, som slutits medan lagen varit gällande.

Vid

1) *b)* **Lag om särskild domstol i vissa arbetstvister.**

1 §.

af herr *Åkerman*, hvilken anfört:

I den af mig väckta motionen har yrkats, att i arbetsdomstolen måtte beredas plats för allenast *en* jurist. Jag vidhåller denna uppfattning och anser tillika, att antalet ledamöter i domstolen därmed kan nedsättas till fem. Domstolens verksamhet blir på så sätt mera lätthandterlig och dess sakkunskap tillräckligt betryggad. Finge domstolen tillika en juridiskt bildad sekreterare, som Kungl. Maj:t tillsatte eller domstolen ägde själf antaga, blefve det juridiska elementet i domstolen väl tillgodosedt. Med det af mig framställda förslaget nedbringas också kostnaderna för arbetsdomstolen. Jag yrkar därför,

att 1 § i förevarande lagförslag måtte erhålla denna förändrade lydelse:

1 §.

För handläggning af mål, hvarom nedan sägs, skall finnas en särskild domstol med säte i Stockholm. Denna domstol benämnes arbetsdomstolen och skall bestå af fem ledamöter, af hvilka en har att föra ordet i rätten.

af herrar *Lindqvist och Nils Persson*, som instämt med herr Åkerman.

2 §.

af herr *Åkerman*, hvilken, med instämmande af herrar *Schotte*, *Larsson i Klagstorp*, *Lindqvist*, *Sandström*, *Wijk och Nils Persson*, anfört följande:

Utskottets förslag innebär, att mål om arbetsaftal skola i regeln tillhöra allmän domstols pröfning och att sådant mål tillhör arbetsdomstolens upptagande allenast när fråga är om skadestånd i anledning af arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd eller på grund af afskedande, och den åtgärd, som medfört skadan, förmenas stå i strid med kollektivaftalet eller med lagen om sådant aftal. Då emellertid vid handläggning hos allmän domstol af mål, som rörer arbetsaftal, tvist om kollektivaftals giltighet, bestånd eller rätta innebörd ofta uppkommer, har utskottet måst i förevarande § införa en tilläggsbestämmelse, innebärande att, därest det anhängiggjorda målets utgång är beroende af en dylik tvist, målet skall vid den allmänna domstolen förbli hvilande i afbidan på utförande vid arbetsdomstolen af tvisten om kollektivaftalet. En dylik anordning synes innebära en olämplig och såvidt jag kan finna obehöflig omgång. Enligt min mening bör kompetensgränsen i förevarande hänseende mellan arbetsdomstolen och de allmänna domstolarna dragas så, att alla mål rörande arbetsaftal, som grunda sig på eller, som man säger, bottna i ett kollektivaftal, läggas under arbetsdomstolen. Denna regel är enkel och lättfattlig och till fromma för domstolens hela verksamhet. En enskild arbetare får visserligen för sina i kollektivaftalet bottnande anspråk mot en arbetsgifvare vända sig till den centrala arbetsdomstolen i Stockholm i stället för till domstol i hemorten, men denna olägenhet synes icke vara af mera afgörande betydelse gent emot de fördelar i enkelhet och följdriktighet, som vinnas med den af mig förordade anordningen. Olägenheten uppväges också i rikt mått genom den enklare rättegångsordning och det snabba afgörande, som arbetsdomstolen bjuder, samt den tidsbesparing i öfrigt, som vinnes genom att arbetsdomstolen blir enda instans. Denna domstol erbjuder äfvenledes större sakkunskap vid ifrågavarande måls pröfning än de allmänna domstolarna. Genom den affattning, som jag, med instämmande af åtskilliga reservanter från andra kammaren, föreslagit af 11 § i kollektivaftalslagen, komma föreningarna att i vidsträckt omfattning få för sina medlemmar föra talan vid arbetsdomstolen, hvilket gifvetvis underlättar den af mig föreslagna anordningen. En del tvister komma därmed sannolikt att uppges eller ordnas utan arbetsdomstolens anlitande. Så vidt det varit möjligt därom bilda sig ett omdöme, kunna ej heller de mål rörande arbetsaftal, som med mitt förslag

skulle komma under arbetsdomstolens pröfning, antagas bli af den mängd, att de i afsevärd grad inverka på denna domstols arbetsbörda.

På grund häraf yrkar jag,

att Riksdagen måtte antaga följande lydelse af

2 §.

Arbetsdomstolen skall handlägga mål, som rörer kollektivaftal, ehvad fråga är om fullgörande af aftalet, om påföljd af underlåtenhet därutinnan eller af arbetsinställelse, blockad, bojkott eller därmed jämförlig åtgärd under aftalstiden, om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller om dess häfvande.

Till arbetsdomstolens upptagande hörer ock mål om arbetsaftal, som, enligt 4 eller 5 § i lagen om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, grundar sig på kollektivaftal.

3 §.

af herrar *Åkerman, Lindqvist och Nils Persson,* hvilka anfört och yrkat följande:

Under åberopande af hvad vi anfört under 1 §, hemställa vi här,

att Riksdagen måtte antaga följande lydelse af

3 §.

Ordföranden i arbetsdomstolen utnämnes af konungen och skall vara en lagfaren man, hvilken fullgjort hvad författningarna föreskrifva dem, som må nyttjas uti domareämbeten.

4 §.

af herrar *Schotte, Larsson i Klagstorp, Sandström, Åkerman och Wijk,* hvilka anfört:

Under hänvisning till att vi, på sätt nedan vidare förmäles, yrkat, att lagens giltighetstid måtte begränsas till fem år, hemställa vi, att or-

det 'högst' måtte inskjutas mellan orden 'ledamöter för' och 'två år' i utskottets förslag.

Enligt utskottets förslag skulle vidare förening å arbetaresidan, för att kunna afgifva förslag, hvarom i förevarande § förmäles, ha ett ledamotsantal af minst tiotusen. Denna siffra synes oss för låg, och utskottets motivering för sitt från Kungl. Maj:ts proposition afvikande förslag talar närmast för en högre siffra, en ståndpunkt, som också tidigare haft öfvervägande sympatier inom utskottet. Vi hemställa därför,

att i 4 § sådan ändring i utskottets förslag måtte vidtagas, att *dels* ordet »högst» införes mellan orden »ledamöter för» och »två år», *dels ock* orden »tiotusen arbetare» utbytas mot orden »trettiotusen arbetare».

af herrar *Lindqvist och Nils Persson*, som anfört:

Beträffande bestämmelserna för nämnandet af kandidater till ledamöter i arbetsdomstolen, som enligt denna paragraf skola utses, har utskottet varit enigt därom, att förslagsrätten borde förläggas så, att de utsedda komma att representera åskådningarna hos majoriteten på hvardera tidan. Emellertid har utskottet beträffande medlemsantalet i arbetareorganisation, som tillerkännes dylik förslagsrätt, stannat vid en enligt vår uppfattning för låg siffra för att ernå ofvan angifvet syfte. Genom att, enligt utskottets förslag, bestämma siffran till tiotusen hafva visserligen mindre organisationer utestängts från förslagsrätten, men den oegentligheten kvarstår dock, att under det alla fackföreningar som sådana såväl som flertalet fackförbund därmed ej erhålla rätt att afgifva förslag, lämnas denna rätt till landsorganisationen men jämväl till några fackförbund inom densamma och till ett utom landsorganisationen stående fackförbund. För att undgå häraf uppkommande olägenheter synes det oss lämpligt, att dessa siffror så fixeras, att förslagsrätt tilldelas de större centrala arbetsgifvareorganisationerna å ena samt landsorganisationen å andra sidan. Detta mål ernås med nuvarande sammansättning af organisationerna genom att bestämma medlemssiffran hos förslagsgifvande arbetareorganisation till femtiotusen i stället för att, enligt utskottets förslag, sätta densamma till tiotusen.

På grund af hvad sålunda anförts hemställa vi,

att siffran »tiotusen» i andra stycket af 4 § ändras till »femtiotusen».

10 §.

af herr *Åkerman*, hvilken, med instämmande af herrar *Schotte*, *Larsson i Klagstorp*, *Lindqvist*, *Sandström*, *Wijk och Nils Persson*, hänvisat till ändringsyrkandet beträffande 2 § och som konsekvens häraf yrkat,

att andra stycket af 10 § i utskottets förslag måtte uteslutas ur lagen.

Slutbestämmelsen:

af herrar *Schotte*, *Larsson i Klagstorp*, *Sandström och Wijk*, hvilka yttrat:

Då vi påyrkat, att den lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, som samtidigt föreligger till Riksdagens pröfning, skall antagas allenast för viss tid, torde också nu förevarande lag om inrättande af en arbetsdomstol böra erhålla i hufvudsak enahanda tidsbegränsning. På grund häraf och med hänvisning till härutinnan afgifna motioner och hvad vi anfört beträffande slutbestämmelserna till kollektivaftalslagen, hemställa vi,

att Riksdagen måtte antaga slutbestämmelsen så lydande:

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911; dock att mål, hvari stämning utfärdats före nämnda dag, skola behandlas enligt äldre bestämmelser. Lagen skall upphöra att gälla den 31 december 1915, men skall ändock äga tillämpning å mål, hvari stämning utfärdats medan lagen varit gällande. Förslag, hvarom i 4 § förmäles, skola första gången afgifvas under år 1910. Intill dess annorlunda varder stadgadt, skall anstå med utnämnande af de ledamöter af domstolen, som i 3 § afses, och skola i stället befattningarna uppehållas på förordnande. Såsom lagfaren ledamot må endast förordnas innehafvare af annan domarebeställning.

af herrar *Åkerman*, *Lindqvist och Nils Persson*, hvilka instämt i herr Schottes m. fl:s här ofvan intagna reservation, men dessutom yrkat,

att *de två sista satserna* af förevarande bestämmelser måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Intilldess annorlunda varder stadgadt, skall anstå med utnämnande af ordförande i domstolen, och skall i stället innehafvare af annan domarebeställning förordnas att uppehålla befattningen.»

Vid

2) Lag angående medling i arbetstvister.

dels af herr *Wijk*, hvilken med instämmande af herrar *Schotte*, *Larsson i Klagstorp*, *Sandström* och *Åkerman* yttrat:

Utskottets förslag innebär, att den af utskottet, i anledning af herr Schottes motion, föreslagna nya lagen om medling i arbetstvister skall antagas allenast under förutsättning, att förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare samt till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister blifva af Riksdagen antagna. Såsom skäl härför har utskottet anfört, att det i afseende å den nuvarande medlingslagens omarbetning icke gjort sig gällande något så starkt och allmänt erkändt behof, att icke, om Riksdagen tilläfventyrs skulle finna nämnda båda lagförslag böra göras till föremål för förnyadt öfvervägande före deras godkännande, samma uppfattning kunde med skäl tillämpas äfven å den ifrågasatta nya medlingslagen, hvarjämte utskottet förmenat det vara så mycket mer berättigadt och ändamålsenligt att på angifvet sätt ställa lagförslagen i samband med hvarandra, som den nya medlingslagen, om den antoges ensam, kanhända blefve i behof af ytterligare omarbetning, därest de andra förslagen undergingo mera väsentliga förändringar, innan de ånyo förelades Riksdagen.

De sålunda anförda skälen för de tre lagarnas sammankopplande med hvarandra synas mig icke vara öfvertygande. Äfven om det rättsliga reglerandet af kollektivaftalet och inrättandet af en domstol för afgörande af rättstvister, som röra kollektivaftal, icke vid denna Riksdag skulle genomföras, af skäl att meningarna i åtskilliga detaljer ansenligt divergera, bör man väl ej därför afvisa den nya medlingslag, om hvars detaljbestämmelser full enighet råder. Intressetvisterna äro — utskottet har också erkänt det i sina allmänna motiv till medlingslagen — de vanligaste och de, som mest utbreda sig. De innebära följaktligen ock de största vådorna för

arbetsfreden. Då Kungl. Maj:ts förslag icke till någon del äro inriktade på att underlätta afgörandet af intressetvister, något som medlingslagen, enligt sin af utskottet föreslagna lydelse, har till syfte och synes väl ägnad att främja, måste det förefalla mig egendomligt, att man ej villigt tar fasta på denna lag och söker föra den i hamn, äfven om kollektivaftalslagen och domstolslagen nu skulle falla. Därmed skulle alltid något resultat — och enligt min mening ett ganska betydande sådant — vinnas af det myckna arbete, som utskottet nedlagt på förevarande frågor. Med afseende å medlingslagen bygger man också på känd grund, som befunnits i det hela bärkraftig; man trefvar ej här på okända områden, utan utvecklar hvad man redan har och som visat sig af betydelse för många tvisters afvecklande. Den omständighet, att tilläfventyrs medlingslagen framdeles behöfver undergå någon ändring i följd af den fortsatta lagstiftningen på arbetsaftalets område, synes mig vara utan betydelse. Sannolikt bli ej heller de ändringarna, om sådana öfverhufvud taget bli behöfliga, af någon vidare omfattning eller af principiel innebörd.

Då jag därför anser klokt och riktigt, att Riksdagen enar sig om den nya medlingslagen oberoende af, huruvida de framlagda lagförslagen om kollektivaftal och om arbetsdomstol nu vinna Riksdagens godkännande, yrkar jag,

att Riksdagen måtte, utan sammankoppling med andra lagar, antaga utskottets förslag till *lag angående medling i arbetstvister*, och att således utskottets hemställan i förevarande betänkande under 2) måtte antagas med denna lydelse:

2) att Riksdagen måtte
dels antaga följande förslag till
Lag angående medling i arbetstvister etc.

dels ock af herrar *Lindqvist och Nils Persson.*

Vid

3) **Lag om vissa arbetsaftal.**

1 §.

dels af herrar *Schotte, Larsson i Klagstorp, Sandström och Wijk*, hvilka anfört följande:

Den ovanliga brådska, med hvilken de i Kungl. Maj:ts förevarande proposition framlagda lagförslag blifvit utarbetade och underställda riksdagens pröfning, har af Kungl. Maj:t motiverats därmed, att det vore ur arbetsfredens synpunkt synnerligen önskvärdt, att redan vid innevarande års riksdag en lagstiftning i ämnet kunde komma till stånd. Detta skäl må hafva en viss betydelse i fråga om lagförslagen om kollektivaftal och om arbetsdomstol, hvilka lagförslag äro afsedda att öfva direkt inverkan till förekommande och utjämnande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare. Men regleringen af det individuella arbetsaftalet har icke samma omedelbara betydelse för arbetsfreden, hvarför det vill synas, som om med framläggande af förslag härom kunnat och bort anstå, till dess förslaget undergått den grundliga beredning och pröfning af myndigheter och sakkunniga, som i normala fall plägar ägnas åt viktigare lagförslag. Ett förslag till lag om det individuella arbetsaftalet har visserligen utarbetats af 1901 års kommitté och under de närmaste åren därefter varit i vanlig ordning utställdt till yttrande af vederbörande myndigheter och organisationer, men *dels* har utvecklingen på detta område gått så snabbt, att nämnda yttranden i väsentliga delar numera förlorat sin aktualitet, *dels* skiljer sig det nu föreliggande förslaget i viktiga punkter från 1901 års kommittéförslag.

Att dessa brister i lagförslagets behöriga beredning icke kunnat undgå att menligt inverka på dess innehåll, ligger i sakens natur liksom äfven att det för utskottet, som väl skulle behöft den ledning för sitt omdöme, som kunnat stå till buds i senaste arbetsaftalskommitténs motivering samt i sakkunnigas och myndigheters uttalanden, varit förenadt med hardt när oöfverkomliga svårigheter att under nuvarande förhållanden bilda sig en bestämd uppfattning i de synnerligen vanskliga frågor, som af lagförslaget beröras.

Huru delade meningarna alltjämt äro på detta lagstiftningsområde framgår, bland annat, af de med anledning af den kungl. propositionen väckta motioner, däri framställas ändringsförslag, som i flera afseenden synas oss värda synnerligt beaktande. Äfven vid bedömande af verkan utaf dessa ändringsförslag möta emellertid samma svårigheter, som här ofvan antydts, i saknaden af erforderlig och sakkunnig kritik. Men de skarpa meningsskiljaktigheter, som sålunda i viktiga punkter föreligga, synas oss utgöra ett ytterligare skäl att betvifla, att en rättvis och ändamålsenlig lagstiftning kan för närvarande åstadkommas på grundvalen af det föreliggande förslaget.

Redan dessa förhållanden böra efter vår mening utgöra tillräcklig anledning för Riksdagen att för närvarande afslå den kungl. propositionen

i denna del och därigenom bereda Kungl. Maj:t tillfälle att låta förslaget undergå den revision och ytterligare beredning, som synes erforderlig för att det skall blifva af beskaffenhet att kunna läggas till grund för lagstiftning.

Förslaget lider dessutom af det principiella felet, att det sträcker sig öfver större område, än som lämpligen torde kunna genom en och samma lag regleras. Det afser att gälla icke blott storindustrien, utan äfven handtverket och jordbruket, på hvilket sistnämnda område det skall reglera alla aftal, som icke slutits enligt gällande tjänstehjonsstadga. Det kommer härigenom att reglera äfven en mängd mer eller mindre fasta arbetsanställningar i jordbruket. Men gifvet är, att samma bestämmelser icke kunna passa för storindustrien och jordbruket. Och det har under utskottsarbetet varit en stående företeelse, att man nödgats konstatera, att det ena eller andra af förslagets stadganden väl lämpar sig för industrien men icke för jordbruket, eller ock att förhållandet är det motsatta.

Viktiga principiella tvistefrågor, hvilka allt fortfarande äro föremål för meningsskiljaktighet och strid mellan organisationerna, såsom föreningsrätten, arbetets frihet, arbetsgifvarens rätt att leda och fördela arbetet, att afskeda och antaga arbetare m. m., äro i lagförslaget *dels* ofullständigt och bristfälligt reglerade, *dels* alldeles förbigångna. Den svåra frågan om arbetsgifvarens och arbetarens ömsesidiga rättigheter, när arbetaren åtnjuter bostad af arbetsgifvaren, och arbetsförhållandet af den ena eller andra anledningen upphör, är i förslaget alltför lättvindigt behandlad. Genom lagfästande af arbetsgifvarens rätt att utfärda för arbetaren förpliktande arbetsordning har den förre lämnats rätt att utan kontroll i viktiga afseenden ensidigt bestämma arbetsaftalets innehåll. Å ena sidan innehåller förslaget en del bestämmelser, som från exklusivt juridiska synpunkter reglera arbetsförhållandet och i många fall innebära ett brytande med nu gällande sedvänjor å olika områden, och å andra sidan ger det en mängd föreskrifter af etisk innebörd, som möjligen skulle kunna försvara sin plats i en tjänstehjonsstadga men sakna praktisk betydelse för det storindustriella arbetsförhållandet. En mängd stadganden gifvas, som stämma illa öfverens med de sedvänjor, som hittills reglerat arbetsaftalet på olika områden.

Härtill kommer slutligen, att det minutiösa reglerande af arbetarnes och arbetsgifvarnes ömsesidiga rättigheter, som förslaget innehåller, sannolikt kommer att medföra, att tvisterna dem emellan i större omfattning, än hittills varit fallet, komma att dragas inför domstol. Men för ett afgörande af dylika tvister äro våra allmänna domstolar, så väl med hänsyn

till erforderlig fackinsikt som i fråga om rättegångsprocedurens snabbhet, föga lämpade.

Med allt erkännande åt det arbete, som regeringen nedlagt på ifrågavarande lagförslag, nödgas vi därför uttala den mening, att förslaget bör underkastas en grundlig revision, innan det kan läggas till grund för ett riksdagens beslut i ämnet. Och det synes oss långt mindre viktigt, att en lag om det individuella arbetsaftalet kommer till stånd just i år, än att lagstiftningen i detta betydelsefulla ämne sker först efter den grundliga utredning och det mogna öfvervägande, som sakens stora vikt kräfver. Men å andra sidan måste det vara af vikt, att en lag om ordnande af det individuella arbetsaftalet icke undanskjutes till en oviss framtid, utan snarast möjligt åter varder förelagd Riksdagens pröfning. Därvid måste det vara af särskild betydelse, att jordbrukets intressen varda fullt beaktade och möjligast tryggade. I sådant hänseende synes böra utredas, huruvida detta syfte tilläfventyrs bäst kan vinnas genom att den lagstiftning, som bebådats till ersättning för den föråldrade legostadgan, utvidgas att tillika omfatta alla arbetsaftal i jordbruket. Därmed skulle också arbetsaftalen i handtverk och industri blifva föremål för särskild lagstiftning. På sätt ofvan antydts, skulle i hvarje fall den nu berörda anordningen, om den kan lämpligen genomföras, innebära åtskilliga beaktansvärda fördelar.

På grund af hvad sålunda anförts hemställa vi,

att Riksdagen, med afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, efter ytterligare utredning, ville för Riksdagen framlägga nytt förslag till lagstiftning om enskilda arbetsaftal.

dels af herrar *Lindqvist och Nils Persson*, som yttrat:

Lagstiftning om arbetsaftal torde vara en af de svåraste uppgifterna på lagstiftningens område. Det gäller här en synnerligen talrik grupp af aftal, som äro af en alldeles särskild typ, med betydande skiftningar och långt större känslighet än hvad fallet är med t. ex. hyres- eller köpeaftal. Härtill kommer, att arbetsaftalet är ett alldeles nytt område för lagstiftningen, där man saknar erfarenhet för att göra jämförelser, ty tjänstehjonsstadgan lär icke kunna af någon åberopas i detta afseende, enär den dels är afsedd för arbetare, som stå i ett mera personligt förhållande till sina arbetsgifvare än hvad fallet är med arbetare i industri och handtverk, och dels är enligt samstämmiga omdömen från olika håll för gammal och olämplig jämväl på det område, den väsentligen haft att tillgodose.

Häraf följer, att en lagstiftning om arbetsaftal fordrar en långt mera ingående utredning och pröfning af alla hithörande förhållanden, än hvad som kommit det nu föreliggande förslaget till del. I detta afseende vidhålla vi hvad som i den af oss m. fl. afgifna motionen anförts och vilja här endast ytterligare betona, att vi anse det vara absolut nödvändigt för möjligheten att kunna åstadkomma en god lagstiftning, att förslag till lag om arbetsaftal utarbetas under medverkan af sakkunniga och praktiskt erfarna personer, samt att möjlighet beredes för arbetsgifvare, arbetare och myndigheter att yttra sig om förslaget, så att en grundlig och allsidig pröfning föregår dess framläggande för riksdagen. De motiv, som anföras af såväl Kungl. Maj:t som utskottet, äro synnerligen bristfälliga. Den utredning, som förebragts, saknar så godt som alla fasta hållpunkter för ett bedömande af hvad som kan anses »billigt», »skäligt» o. s. v.

Nödvändigheten af att anpassa lagen efter det verkliga lifvets behof synes oss icke hafva blifvit behörigen tillgodosedd vid utarbetandet af lagen. Inom utskottet hafva vid upprepade tillfällen under behandlingen af förslaget dessa brister kännts besvärande. Det har konstaterats, att lagen icke är lämplig för hela det område, den afser att omfatta, på samma gång som en del af bestämmelserna äro så affattade, att de undandraga sig hvarje säkert omdöme om deras rätta innebörd.

Då denna lag är afsedd att gälla för och direkt tillämpas af det ojämförligt största antalet af landets befolkning, synes det oss vara af alldeles särskild vikt och nödvändigt, att lagen med hänsyn till tydlighet i affattningen såväl som belysande motiv är sådan, att folk icke omedvetet eller mot sin vilja begå brott mot lagen eller ådraga sig ansvar för brott mot bestämmelser, hvars innehåll äfven juristerna synas ha svårt att fullt förstå och bedöma.

Af förevarande utlåtande framgår, att utskottet vidtagit omfattande förändringar i Kungl. Maj:ts af lagrådet förut granskade förslag, och detta synes vittna om hur omoget och otillfredsställande utredt detta ärende är. Som en egendomlighet må härvid framhållas, att utskottet ansett sig ej böra medtaga ett stadgande, hvarigenom en viss uppsägningstid af det personliga aftalet legaliserades, och detta af den anledning, att ett dylikt stadgande nödvändigt måste föra med sig den konsekvensen, att arbetaren därmed skulle erhålla rätt att utkräfva lön för den tid han stått till arbetsgifvarens förfogande, ändå att arbetaren icke varit under hela tiden af arbetsgifvaren sysselsatt.

I sin motivering för här angifna förändring anför utskottet som hufvudsakligt motiv, att det icke varit utskottet »möjligt att för närvarande få till stånd ett förslag, som på ett tillfredsställande sätt reglerar

de växlande förhållandena på detta område». Hvad utskottet här anfört rörande stadgandet i fråga finna vi äga sin fulla tillämpning på hela detta lagförslag.

Med denna bestämda uppfattning kunna vi ej finna det erforderligt att här reservationsvis genomgå hela detta omfattande lagförslag för att ytterligare påvisa dess omöjlighet, utan tillåta vi oss endast förklara, att en i så stora medborgargruppers lifsförhållanden djupt ingripande lag ej må få genomföras i det ytterst outredda skick, i hvilket förslaget här föreligger. Härtill vilja vi slutligen betona, att enligt vår uppfattning intet talar för ett förhastande i fråga om lagstiftning i förevarande fall, och af dessa anledningar få vi hemställa:

att förevarande förslag till lag om vissa arbetsaftal icke måtte af Riksdagen antagas.

dels ock af herr *Åkerman*, hvilken anfört följande:

De af herr Schotte m. fl. anförda skäl för afslag å förslaget till lag om vissa arbetsaftal finner jag vara synnerligen vägande och instämmer därför på det lifligaste i afslagsyrkandet.

Skulle emellertid riksdagen mot förmodan verkligen vara beredd att reglera äfven denna del af arbetsaftalslagstifningen, måste enligt min åsikt åtskilliga ändringar i utskottets förslag vidtagas.

Såsom af utskottsbetänkandet synes, hafva en del af de ändringsförslag, jag i min motion framlagt, vunnit beaktande. Sålunda har i 6 § den för arbetsaftal på obestämd tid föreslagna uppsägningstiden bortfallit, hvarjämte samma paragrafs tredje moment återförts till dess lydelse i det till lagrådet remitterade förslaget, så att arbetsaftal, ingånget med tillämpning af kollektivaftal, skall vid dettas upphörande jämväl upphöra, ändå att längre tid öfverenskommits eller stadgad uppsägning ej skett. I 19 § 3 mom. har arbetarens rätt till ledighet för deltagande i politiskt eller kommunalt val blifvit bättre säkerställd. Jämväl har i 21 § arbetares rätt att under vissa förhållanden kvarbo i innehafd lägenhet något utsträckts. Den i 24 § arbetsgifvare tillerkända rätt att för gäldande af ersättning för skada eller förlust, som arbetaren i eller för arbetet tilllskyndat arbetsgifvaren, göra afdrag från arbetarens lön har närmare bestämts. Vidare hafva i 30 § löningsperioderna förkortats och i 32 § penningplikternas maximum sänkts, hvarjämte i 33 § arbetsgifvaren frånkänts rätten att i afskedsbetyg afge yttrande om det sätt, hvarpå arbetaren fullgjort sina åligganden, med mindre arbetaren därom framställt begäran. Dessutom har i 37 § till de fall, då arbetaren äger rätt omedelbart häfva arbets-

aftalet, lagts ett nytt, nämligen om arbetsgifvaren vid aftalets ingående missledt arbetaren genom falsk uppgift. Och slutligen har den i 43 § åt polisdomstol och poliskammare inrymda kompetens blifvit upphäfd.

Hur tacksam jag än är öfver att utskottet i berörda hänseenden bifallit de ändringsyrkanden jag gjort i min motion, kan jag dock icke låta härvid bero utan anhåller nu, att riksdagen, därest icke, såsom jag hoppas och tror, hela förslaget till lag om vissa arbetsaftal afslås, måtte enligt hvad motionsvis yrkats vidtaga ytterligare ändringar i utskottets förslag.

För vinnande af bättre öfverskådlighet har jag uppgjort en här bilagd sammanställning af mitt och utskottets förslag till lag om vissa arbetsaftal.

Med hänvisning till hvad af detta mitt förslag inhämtas, ber jag nu att få i ett sammanhang i största korthet redogöra för mina härmed fullföljda yrkanden om ändringar i utskottets förslag. De särskilda paragrafnumren här nedan hänföra sig till utskottets förslag.

4 §.

Uttrycket »offentlig tjänsteanställning» är ej fullt tydligt och synes dessutom vara för vidsträckt. Föreslås därför, att dessa ord utbytas mot uttrycket: »sådan offentlig tjänsteanställning, för hvilken aflöning utgår enligt lönestat, som blifvit af riksdagen faställd».

Utskottet har emot mitt ändringsförslag anfört bland annat, att genom den af mig föreslagna affattning af stadgandet skulle lagen blifva tillämplig å alla icke ordinarie tjänstemän i den mån de kunde anses såsom arbetare. Äfven om så blefve förhållandet, kan jag icke häri finna någon grund för afvisande af mitt förslag, som hvilar på den tanken, att vederbörande personals intressen kunna anses behörigen bevakade allenast i de fall, där lönestaten fastställts af riksdagen, men att åter all annan offentlig personal skall hafva samma rätt som de i privata och kommunala företag anställda arbetarna att förhandla om sina lönevillkor.

7 §.

Uppfattningen om hithörande förhållanden synes ännu icke hafva inom intresserade kretsar vunnit den stadga, att det kan anses rådligt att nu lagstifta härom. Hänvisar i detta stycke till en i min motion relaterad skiljedom. Hela denna § bör utgå.

9 §.

Här böra de i första punkten angifna aftalstiderna skäligen förkortas från ett år till sex månader och från tre år till ett år.

11 §.

Det innehåll, som utskottet gifvit åt denna § är i flera hänseenden anmärkningsvärdt. Sålunda har begreppet arbetsförman icke ens närmelsevis bestämts, och för öfrigt torde arbetsförmännens ställning öfver hufvud icke vara sådan, att det skäligen kan ifrågasättas att på sätt här föreslagits inskränka deras föreningsrätt. Vidare är att märka, att parternas föreningsrätt kan kränkas icke blott på det i första punkten angifna sättet, att nämligen i arbetsaftal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, utan äfven — och detta är det vanligaste — genom uppsägning eller afskedande. Föreslås därför, i anslutning jämväl till herr Pålssons motion, att denna § erhåller den af mig påyrkade lydelsen.

16 §.

På de grunder, som i min motion anförts, yrkas den ändring i 16 § 1 mom. i utskottets förslag, som angifves af motsvarande § (15) i mitt förslag.

17 §.

Denna § bör i anledning af den under 16 § föreslagna ändring omredigeras på sätt motsvarande § (16) i mitt förslag anger.

19 §.

Med hänvisning till min motion yrkas, att första satsen i 19 § 1 mom. utgår.

Vidare hemställes i anslutning till herr Karlssons i Fjäl motion. att framför ordet handräckning i första styckets andra sats inskjutes ordet tillfällig.

Efter dessa ändringar jämte vidtagande af den i min motion påyrkade förändring af mom. 2, skulle § få den i mitt förslag angifna lydelsen.

21 §.

Tiderna i första och tredje mom. böra af humanitetsskäl förlängas till en månad.

Då det dessutom vid arbetsaftal, som ingåtts på bestämd tid, oftast är en tyst förutsättning, att aftalet skall förnyas, synes billigheten tala för att icke, såsom i 2 mom. skett, göra undantag för dessa på bestämd tid antagna arbetare. I enlighet med dessa yrkanden bör § få den lydelse, som mitt förslag närmare angifver.

22 §.

Denna § bör omredigeras och få den lydelse, som i mitt förslag anges.

24 §.

Då jag ansett, att den af utskottet uteslutna 32 § af Kungl. Maj:ts förslag bör till sitt hufvudsakliga innehåll bibehållas, måste andra stycket i 24 § i utskottets förslag utgå och hithörande förhållanden på annat ställe i lagen regleras. Jfr §§ 31 och 32 i mitt förslag.

25 §.

Yrkas, att paragrafen omredigeras enligt mitt förslag.

27 §.

Yrkas, att paragrafen i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag formuleras på sätt mitt förslag närmare angifver.

30 §.

Då utskottets förslag om förskottsbetalning för ackordsarbete innebär en afgjord försämring af Kungl. Maj:ts förslag, bör andra styckets sista sats ändras till öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, hvilket jag sålunda påyrkar.

31 §.

Genom den formulering utskottets majoritet gifvit åt denna §, har arbetaren blifvit synnerligen illa tillgodosedd i ifrågavarande hänseende. Yrkas, att § får den i Kungl. Maj:ts förslag upptagna lydelse.

32 § (i Kungl. Maj:ts förslag).

I min motion hade jag föreslagit att, om öfverenskommelse träffats om rätt för arbetsgifvaren att af arbetarens lön till säkerhet för aftalets bestånd eller arbetarens fullgörande af sina skyldigheter innehålla någon del, skulle en sådan öfverenskommelse vara ogiltig.

Utskottsmajoriteten icke blott afslog detta mitt yrkande utan strök därjämte ett streck öfver hela denna § i det kungl. förslaget, så att arbetaren blef ställd utan allt skydd i ifrågavarande afseende och fältet lämnadt öppet för orimliga och okontrollerade löneafdrag.

Jag skulle hälst vilja yrka bifall till min motion men skall dock nu nöja mig med att yrka antagande af det stadgande mitt förslag angifver och som i hufvudsak öfverensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag, dock att mitt förslag (§ 31) bland annat innehåller ovillkorlig skyldighet för arbetsgifvaren att i sparbank insätta de'compterna, hvilka dessutom icke få sammanlagdt öfverskjuta kontanta lönen för tio arbetsdagar.

32 § (i utskottets och mitt förslag).

Med hänvisning till hvad här ofvan under 24 § anförts och i anslutning till gjorda motioner yrkas, att till 32 § fogas ett andra moment med den lydelse 32 § i mitt förslag utvisar.

19 §.

af herr *Magnuson*, som med instämmande af herrar *Sandwall*, *Strömberg*, friherre *Fleming*, *Carlberg*, *Knut Larsson* och *Åkesson* anfört följande:

Då utskottets majoritet beslutat att i fråga om formuleringen af tredje stycket af denna paragraf frångå Kungl. Maj:ts förslag och antaga den af herr Åkerman motionsvis påyrkade formuleringen, så tillåter jag mig på nedan anförda skäl häremot anmäla min afvikande mening.

Man torde väl ännu i allmänhet anse, att det är så väl med god ordning öfverensstämmande som med rättvisa och billighet förenligt, att hvilken som helst, som har ett åliggande, som fordrar hans dagliga närvaro, ej får taga sig ledighet utan att gifva sin arbetsgifvare i så god tid förut tillkänna sin önskan härom, att åtminstone ingen allvarsam olägenhet däraf vållas eller att arbetsgifvaren hinner, om han det vill och så kan åstadkommas, sätta annan person i arbetarens ställe. Godkänner man

riktigheten af denna åsikt, så torde man äfven få medgifva, att skyldigheten att i god tid tillkännagifva en begäran om ledighet icke blifver mindre, därför att ledigheten gäller deltagande i ett politiskt eller kommunalt val.

Om deltagande i sådant val är en rättighet och kan vara en plikt, så är det ordentliga uppfyllandet af en åtagen arbetsskyldighet äfven en plikt, och sådana kunna förhållandena vara, att uppfyllandet af den förra kan och bör få vika för uppfyllandet af den senare, helst det icke lärer saknas utvägar att i de allra flesta fall med anlitande af fullmakt kunna fullgöra den medborgerliga rättigheten.

Huruvida således en vägran af ledighet i förevarande fall skall anses berättigad eller ej, bör därför bedömas ej blott efter arbetets egen beskaffenhet, om detta såsom sådant kan med större eller mindre lätthet afbrytas, utan äfven och oberoende häraf om själfva inställandet kan för arbetsgifvaren medföra afsevärd ekonomisk förlust. En industriidkare kan vid vitesbestämmelse hafva åtagit sig fullgörandet af ett arbete till viss utsatt dag, han kan vidare för fullgörandet af en leverans behöfva anlita en viss, men sällan återkommande, fraktlägenhet. En dags arbetsinställelse kan i båda fallen vålla honom betydande ekonomisk olägenhet, men han skulle ändock ej äga rätt att vägra arbetaren ledighet, ty arbetets beskaffenhet kan i båda fallen ej anses lägga hinder i vägen för fordrad ledighet.

Själfva arbetet med inbärgandet af en skörd lärer ej odisputabelt vara af beskaffenhet, att jordbrukaren därför kan vägra ledighet, men han borde opåtaldt få göra det för att ej gå miste om en gynnsam bärgningsdag.

Då Kungl. Maj:ts förslag alltså synes mig bättre och klarare affattadt än herr Åkermans både med afseende på föreskriften, att ledighet skall i god tid förut begäras och att inställandet af arbetet ej skall få vålla arbetsgifvaren afsevärd ekonomisk förlust, hvilket med större tydlighet framgår af uttrycket »*särskild olägenhet*», och bestämmelsen dessutom på grund af lagrådets framställning gjorts tvingande, hvilket den icke var i det ursprungliga förslaget, men som skärper fordran på en tydligare formulering, så hemställes:

att Riksdagen ville bifalla 19 § med den formulering af tredje stycket, som framgår af Kungl. Maj:ts förslag.

32 §.

af herr *Magnuson*, som med instämmande af herrar *Sandwall*, *Strömberg*, friherre *Fleming*, *Carlberg* och *Knut Larsson* anfört följande:

Då penningeplikten icke lärer utkräfvas i annat fall än där uppenbart slarf eller eljest medveten öfverträdelse eller förseelse föreligger, och då en begränsning af pliktens storlek till ett så obetydligt belopp som en fjärdedel af den kontanta dagsinkomsten säkerligen har till följd, att arbetsgifvaren icke mera kommer att använda sig af denna form af tillrättavisning, inför hvilken han vet att en oordentlig arbetare står fullkomligt likgiltig, utan i stället nödgas tillgripa andra, strängare och säkerligen för arbetarne själfva hårdare, utvägar för att åt sina ordningsföreskrifter vinna tillbörligt gehör och respekt, och då begränsningen af plikten såsom den blifvit af Kungl. Maj:t föreslagen eller till högst hälften af den kontanta lönen redan i och för sig är ganska snäf, så hemställes,

att Riksdagen måtte bifalla paragrafen i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Den af herr *Åkerman* åberopade bilagan till hans förslag är så lydande:

Utskottets förslag: *Herr Åkermans förslag:*

Förslag

till

Lag

om vissa arbetsaftal.

Härigenom förordnas som följer:

Om arbetsaftal, hvarå denna lag äger tillämpning.

1, 2 och 3 §§ oförändrade.

4 §.

Å arbetare, som innehafva offentlig tjänsteanställning, å tjänare, hvilka

4 §.

Å arbetare, som innehafva *sådan* offentlig tjänsteanställning, *för hvil-*

Utskottets förslag:	*Herr Åkermans förslag:*
antagits enligt legostadgan, så ock å lärlingar och sjöfolk äge denna lag ej tillämpning.	*ken aflöning utgår enligt lönestat, som blifvit af riksdagen fastställd,* å tjänare, hvilka antagits enligt legostadgan, så ock å lärlingar och sjöfolk äge denna lag ej tillämpning.
	5 och 6 §§ oförändrade.
	7 § utgår.
	7 § = 8 § i utskottets förslag.
9 §.	8 §.
Arbetsaftal vare ej bindande för längre tid än *ett år*, då arbetaren vid aftalets ingående ej fylldt aderton år, och *tre* år, där det slutes med arbetare, som uppnått den ålder. Är i aftalet den sålunda för hvarje fall stadgade längsta tid öfverskriden, och vill arbetsgifvaren eller arbetaren frånträda aftalet, när sagda tid är ute, skall uppsägning ske två månader förut.	Arbetsaftal vare ej bindande för längre tid än *sex månader*, då arbetaren vid aftalets ingående ej fyllt aderton år, och *ett* år, där det slutes med arbetare, som uppnått den ålder. Är i aftalet den sålunda för hvarje fall stadgade längsta tid öfverskriden, och vill arbetsgifvaren eller arbetaren frånträda aftalet, när sagda tid är ute, skall uppsägning ske två månader förut.
	9 § = 10 § i utskottets förslag.
11 §.	10 §.
Ej må i arbetsaftal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, som afses i 1 §	*Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränkt.* *Finnes endera parten hafva upp-*

Utskottets förslag:

lagen om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare. Har sådant förbehåll skett, vare det ogillt; dock må i arbetsaftal bestämmas, att arbetsförman ej må vara medlem af dylik förening, däri andra än förmän kunna vinna inträde.

Herr Åkermans förslag:

sagt eller häft arbetsaftalet af den anledning att andra parten tillhör förening, skall den åtgärd anses vidtagen i strid mot aftalet. Hvad i denna § blifvit stadgadt skall gälla, äfven om annorlunda öfverenskommits.

11, 12, 13 och 14 §§ = 12, 13, 14 och 15 §§ i utskottets förslag.

16 §.

Vill arbetsgifvare utfärda arbetsordning angående förhållande, hvarom *efter ty i 13 eller 14* § sägs må i arbetsordning stadgas, och är ej härom bestämmelse träffad i kollektivaftal eller arbetsaftal, skall å arbetsplatsen under en tid af minst fjorton dagar hållas anslaget förslag till sådan arbetsordning, försedt med påskrift om dagen för anslåendet. Under anslagstiden äge arbetare eller yrkesförening, som arbetarne tillhöra, att till arbetsgifvaren inkomma med anmärkningar mot förslaget. Arbetsordning, som efter pröfning af gjorda anmärkningar utfärdas, skall hållas anslagen på sätt nyss nämnts, och skall anslag ske senast en månad efter anmärkningstidens utgång. Arbetsordningen skall vara underskrifven af arbetsgifvaren eller den, som är satt i hans ställe, samt

15 §.

Vill arbetsgifvare utfärda arbetsordning angående förhållande, hvarom *enligt hvad i 12 eller 13* § sägs må i arbetsordning stadgas, och är ej härom bestämmelse träffad i kollektivaftal eller arbetsaftal, skall å arbetsplatsen under en tid af minst fjorton dagar hållas anslaget förslag till sådan arbetsordning, försedt med påskrift om dagen för anslåendet. Under anslagstiden äge arbetare eller yrkesförening, som arbetarne tillhöra, att till arbetsgifvaren inkomma med anmärkningar mot förslaget. *Har anmärkning inkommit från yrkesförening eller från flertalet af arbetare, som icke tillhöra sådan förening, kan berörda fråga af arbetsgifvaren hänskjutas till arbetsdomstolens afgörande. Rörande dylik tvistefråga må bestämmelse i arbetsordning icke utfärdas, innan arbets-*

Utskottets förslag:

innehålla uppgift såväl om tiden, då förslaget hållits genom anslag tillgängligt för arbetarne, som ock om dagen, då arbetsordningen blifvit anslagen.

Hvad nu är stadgadt gälle ock, då fråga är om ändring i eller tillägg till gällande arbetsordning.

17 §.

Arbetsordning, som i fall, hvarom i *16* § förmäles, utfärdats med iakttagande af däri gifna föreskrifter, träder i kraft fjorton dagar efter det densamma anslagits eller å den senare dag, som kan vara i arbetsordningen angifven, samt länder till ömsesidig efterrättelse för arbetsgifvaren och arbetaren i den mån den ej är stridande mot lag eller mot bestämmelser i kollektivaftal eller arbetsaftal, dock att bestämmelser, hvarom i *14 § 3)* sägs, skola tillämpas omedelbart efter det förslaget till arbetsordning blifvit anslaget.

Herr Åkermans förslag:

domstolen utlåtit sig. Arbetsordning, som efter pröfning af gjorda anmärkningar utfärdas, skall hållas anslagen på sätt nyss nämnts, och skall anslag ske senast en månad efter anmärkningstidens utgång *eller meddelandet af arbetsdomstolens utslag.* Arbetsordning skall vara underskrifven af arbetsgifvaren eller den, som är satt i hans ställe, samt innehålla uppgift såväl om tiden, då förslaget hållits genom anslag tillgängligt för arbetarne, som ock om dagen, då arbetsordningen blifvit anslagen.

Hvad nu är stadgadt gälle ock, då fråga är om ändring i eller tillägg till gällande arbetsordning.

16 §.

Arbetsordning, som i fall, hvarom i *15* § förmäles, utfärdats med iakttagande af däri gifna föreskrifter, träder i kraft fjorton dagar efter det densamma anslagits eller å den senare dag, som kan vara i arbetsordningen angifven, samt länder till ömsesidig efterrättelse för arbetsgifvaren och arbetaren i den mån den ej är stridande mot lag eller *arbetsdomstolens utslag eller* mot bestämmelser i kollektivaftal eller arbetsaftal, dock att bestämmelser, hvarom i *13 § 3)* sägs, skola tillämpas omedelbart efter det förslaget till arbetsordning blifvit anslaget.

17 § = 18 § i utskottets förslag.

Utskottets förslag:

19 §.

Arbetsgifvaren äger att leda och fördela arbetet samt i sådant hänseende gifva arbetaren erforderliga föreskrifter och utöfva tillsyn öfver arbetaren; dock må arbetare, som antagits till utförande af visst slag af arbete, icke utan sitt medgifvande af arbetsgifvaren användas till annat arbete, där ej fråga är om handräckning åt annan eller eljest göromål, som enligt gällande sedvänja det åligger arbetaren att utföra.

Arbetsgifvaren vare pliktig att i arbetet fästa behörigt afseende å arbetarens hälsa och arbetsförmåga, *väl bemöta arbetaren, vaka däröfver, att den, som arbetsgifvaren må hafva satt i sitt ställe, iakttager sina skyldigheter mot arbetarne, samt tillse, att god ordning upprätthålles å det område, som för arbetet användes.*

Skall förrättning för politiskt eller kommunalt val hållas i orten, och kan ej arbetaren utöfva honom därvid tillkommande rösträtt utan erhållande af ledighet från arbetet, må arbetsgifvaren icke förvägra honom sådan ledighet, där ej arbetets beskaffenhet härför lägger hinder. Hvad sålunda stadgats gälle, ändå att annorlunda aftalats.

Angående arbetsgifvares skyldighet att vidtaga anordningar till skydd för arbetares lif och hälsa samt att tillse, att arbetare erhåller undervisning, gälle hvad särskildt är stadgadt.

Herr Åkermans förslag:

§ 18.

Arbetare, som antagits till utförande af visst slag af arbete, *må* icke utan sitt medgifvande af arbetsgifvaren användas till annat arbete, där ej fråga är om *tillfällig* handräckning åt annan eller eljest göromål, som enligt gällande sedvänja det åligger arbetaren att utföra. Arbetsgifvaren vare pliktig att i arbetet fästa behörigt afseende å arbetarens hälsa och arbetsförmåga.

Skall förrättning för politiskt eller kommunalt val hållas i orten, och kan ej arbetaren utöfva honom därvid tillkommande rösträtt utan erhållande af ledighet från arbetet, må arbetsgifvaren icke förvägra honom sådan ledighet, där ej arbetets beskaffenhet härför lägger hinder. Hvad sålunda stadgats gälle, ändå att annorlunda aftalats.

Angående arbetsgifvares skyldighet att vidtaga anordningar till skydd för arbetarens lif och hälsa samt att tillse, att arbetare erhåller undervisning, gälle hvad särskildt är stadgadt.

Utskottets förslag:

21 §.

Tillhandahåller arbetsgifvaren bostad åt arbetare, som ej är i arbetsgifvarens kost, och är ej hyresaftal angående bostaden särskildt ingånget, vare arbetaren, ändå att annorlunda öfverenskommits, ej skyldig att från bostaden afflytta tidigare än *fjorton dagar* efter det arbetsaftalet upphört.

Hvad nu är stadgadt gälle ej, *då arbetsaftalet ingåtts för viss tid och denna gått till ända, ej heller* i fråga om upplåtelse af bostad åt arbetare, som antagits för tillfälligt arbete och har sitt egentliga hemvist å annan ort.

Är särskildt hyresaftal slutet och är ej hyrestiden bestämd, vare kortaste uppsägningstid *fjorton dagar*. Ej må i hyresaftalet hyrestiden bestämmas med hänsyn till arbetsaftalets bestånd eller för arbetaren stadgas arbetsskyldighet i arbetsgifvarens företag. Bestämmelse, som strider mot hvad nu sagts, vare ogill.

22 §.

Arbetaren skall med *flit och omsorg fullgöra sina åligganden och därvid åtlyda arbetsgifvarens föreskrifter, iakttaga ett aktningsfullt uppförande mot arbetsgifvaren, fogligt bemöta andra hos arbetsgifvaren anställda arbetare, lärlingar och tjä-*

Herr Åkermans förslag:

19 § = 20 § i utskottets förslag.

20 §.

Tillhandahåller arbetsgifvaren bostad åt arbetare, som ej är i arbetsgifvarens kost, och är ej hyresaftal angående bostaden särskildt ingånget, vare arbetaren, ändå att annorlunda öfverenskommits, ej skyldig att från bostaden afflytta tidigare än *en månad* efter det arbetsaftalet upphört.

Hvad nu är stadgadt gälle ej i fråga om upplåtelse af bostad åt arbetare, som antagits för tillfälligt arbete och har sitt egentliga hemvist å annan ort.

Är särskildt hyresaftal slutet och är ej hyrestiden bestämd, vare kortaste uppsägningstid *en månad*. Ej må i hyresaftal hyrestiden bestämmas med hänsyn till arbetsaftalets bestånd eller för arbetaren stadgas arbetsskyldighet i arbetsgifvarens företag. Bestämmelse, som strider mot hvad nu sagts, vare ogill.

21 §.

Arbetaren skall med *varsamhet handhafva arbetsgifvarens egendom och undvika allt, som kan medföra olycksfall för honom själf eller andra.*

Utskottets förslag:

nare, undvika allt, som är stridande mot god ordning i arbetet eller kan medföra olycksfall för honom själf eller andra, samt med varsamhet handhafva arbetsgifvarens egendom.

Ej må yrkeshemlighet yppas af arbetaren.

Arbetare, som är i arbetsgifvarens hus och kost, rätte sig efter husets ordning.

24 §.

Arbetsgifvaren äge ej att göra afdrag från arbetarens lön för gäldande af ersättning för skada eller förlust, som arbetaren i eller för arbetet tillskyndat arbetsgifvaren, med mindre ersättningsanspråket blifvit af domstol fastställdt eller eljest är ostridigt; och må ej, ändå att annorlunda öfverenskommits, arbetsgifvaren, så länge arbetsaftalet fortfar, till gäldande af den ersättning af arbetarens lön afdraga mer än en femtedel af den hvarje gång betalning sker förfallna kontanta lönen. Har ej arbetsgifvaren sist vid det aflöningstillfälle, som infaller näst efter det en månad förflutit från det arbetsgifvaren vunnit kännedom om arbetarens förhållande, framställt anspråk på ersättning, vare han förlustig jämväl den rätt att göra afdrag å lönen, hvarom nu sagts.

Herr Åkermans förslag:

Ej må yrkeshemlighet yppas af arbetaren.

22 § = 23 § i utskottets förslag.

23 §.

Arbetsgifvaren äge ej att göra afdrag från arbetarens lön för gäldande af ersättning för skada eller förlust, som arbetaren i eller för arbetet tillskyndat arbetsgifvaren, med mindre ersättningsanspråket blifvit af domstol fastställdt eller eljest är ostridigt; och må ej, ändå att annorlunda öfverenskommits, arbetsgifvaren, så länge arbetsaftalet fortfar, till gäldande af den ersättning af arbetarens lön afdraga mer än en femtedel af den hvarje gång betalning sker förfallna kontanta lönen. Har ej arbetsgifvaren sist vid det aflöningstillfälle, som infaller näst efter det en månad förflutit från det arbetsgifvaren vunnit kännedom om arbetarens förhållande, framställt anspråk på ersättning, vare han förlustig jämväl den rätt att göra afdrag å lönen, hvarom nu sagts.

Utskottets förslag:

Är arbetsgifvaren på grund af kollektivaftal eller arbetsaftal berättigad att innehålla någon del af arbetarens lön, må ej, ehvad därom blifvit öfverenskommet, belopp, som af arbetsgifvaren innehålles, ensamt för sig eller tillsammans med afdrag som ofvan sägs vid något aflöningstillfälle uppgå till mer än en femtedel af den till betalning förfallna kontanta lönen.

25 §.

Har arbetsgifvaren satt annan i sitt ställe till ledning af arbetet, *vare arbetaren skyldig denne samma hörsamhet, som arbetsgifvaren äger att af arbetaren fordra. Den, som är satt i arbetsgifvarens ställe, vare pliktig att bemöta arbetaren så, som det åligger arbetsgifvaren; förbryter han* sig i eller för arbetet mot arbetaren, utgifve arbetsgifvaren det skadestånd, hvartill arbetaren kan finnas berättigad, och söke sitt åter bäst han gitter.

Arbetaren äge ej utan arbetsgifvarens lof sätta annan i sitt ställe eller låta visst arbete utföras af annan.

27 §.

Lönen må beräknas efter tid, efter det utförda arbetets mycken-

Herr Åkermans förslag:

24 §.

Har arbetsgifvaren satt annan i sitt ställe till ledning af arbetet, *och förbryter denne* sig i eller för arbetet mot arbetaren, utgifve arbetsgifvaren det skadestånd, hvartill arbetaren kan finnas berättigad, och söke sitt åter bäst han gitter.

Arbetaren äge ej utan arbetsgifvarens lof sätta annan i sitt ställe eller låta visst arbete utföras af annan.

25 § = 26 § i utskottets förslag.

26 §.

Lönen må beräknas efter tid, efter det utförda arbetets mycken-

Utskottets förslag:

het eller beskaffenhet eller efter annan mellan arbetsgifvaren och arbetaren öfverenskommen grund.

30 §.

Arbetsgifvaren äge ej att i stället för utfäst kontant lön lämna anvisning å penningar eller varor.

Är ej öfverenskommelse träffad om tiden för betalning af den kontanta lönen, skall betalning ske, då lönen beräknas efter tid, hvar sjunde dag, och, då lönen beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, när arbetet är fullbordadt; dock att i sistnämnda fall betalning ej må fordras oftare än hvar sjunde dag, samt att, där för arbetets fullgörande erfordras längre tid än sju dagar, arbetaren är berättigad att hvar

Herr Åkermans förslag:

het eller beskaffenhet eller efter annan mellan arbetsgifvaren och arbetaren öfverenskommen grund.

Beräknas lönen efter tid, skall lönen utgå för den tid arbetaren stått till arbetsgifvarens förfogande, ändå att arbetaren icke varit under hela den tid af arbetsgifvaren sysselsatt.

Har arbetaren i fall, då lönen beräknas annorledes än efter tid, blifvit medan han stått till arbetsgifvarens förfogande genom dennes förvållande hindrad i sitt arbete, njute arbetaren ersättning för den honom därigenom tillskyndade förlust.

27 och 28 § = 28 och 29 § i utskottets förslag.

29 §.

Arbetsgifvaren äge ej att i stället för utfäst kontant lön lämna anvisning å penningar eller varor.

Är ej öfverenskommelse träffad om tiden för betalning af den kontanta lönen, skall betalning ske, då lönen beräknas efter tid, hvar sjunde dag, och, då lönen beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, när arbetet är fullbordadt; dock att i sistnämnda fall betalning ej må fordras oftare än hvar sjunde dag, samt att, där för arbetets fullgörande erfordras längre tid än sju dagar, arbetaren är berättigad att hvar

Utskottets förslag:

sjunde dag *i mån af utfördt arbete utfå skäligt förskott.*

Lön, som ej utgår i penningar, skall erläggas i förskott för tid, som i orten är bruklig.

31 §.

Varder *på grund af arbetsgifvarens försummelse lön ej* erlagd å förfallodagen, och hade arbetaren i rätt tid inställt sig å plats, där lönen skolat betalas, vare arbetsgifvaren pliktig att utöfver lönebeloppet till arbetaren gälda en tjugondedel däraf.

Herr Åkermans förslag:

sjunde dag i *förskott utfå det belopp, som af den eljest å arbetsplatsen för sådan arbetare tillämpade, efter tid beräknade lön belöper på den af arbetaren använda arbetstiden.*

Lön, som ej utgår i penningar, skall erläggas i förskott för tid, som i orten är bruklig.

30 §.

Varder *ej lön* erlagd å förfallodagen, och hade arbetaren i rätt tid inställt sig å plats, där lönen skolat betalas, vare arbetsgifvaren pliktig att utöfver lönebeloppet till arbetaren gälda en tjugondedel däraf.

31 §.

Är aftal träffadt om rätt för arbetsgifvaren att till säkerhet för arbetsaftalets bestånd eller arbetarens fullgörande af sina skyldigheter enligt arbetsaftalet innehålla någon del af arbetarens lön skall, ändå att annorlunda öfverenskommits, gälla, att icke mera än en femtedel af den kontanta lönen må vid hvarje tillfälle, då betalning sker, innehållas, att då dessa afdrag sammanlagdt uppgå till ett belopp, motsvarande kontanta lönen för tio arbetsdagar, vidare afdrag ej må göras, samt att innehållet belopp skall af arbetsgifvaren inom en månad insättas å arbetarens namn i postsparbanken eller annan sparbank under förbehåll, att med-

Utskottets förslag:

32 §.

Är mellan arbetsgifvaren och arbetaren aftaladt eller i arbetsordning bestämdt, att öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse af arbetaren skall för honom medföra penningplikt, må ej, ehvad sålunda blifvit aftaladt eller bestämdt, dylik plikt för hvarje öfverträdelse eller förseelse öfverstiga en fjärdedel af det belopp, hvartill den kontanta lönen för dagen uppgått eller kunnat uppgå, eller hvad arbetaren sålunda mister användas till annat ändamål än de vid företaget anställda arbetarnes gemensamma bästa.

Herr Åkermans förslag:

len må lyftas af arbetsgifvaren eller arbetaren allenast med den andres medgifvande eller på grund af domstols beslut. Upplupen ränta må af arbetaren för hvarje kalenderår lyftas.

32 §.

Är mellan arbetsgifvaren och arbetaren aftaladt eller i arbetsordning bestämdt, att öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse af arbetaren skall för honom medföra penningplikt, må ej, ehvad sålunda blifvit aftaladt eller bestämdt, dylik plikt för hvarje öfverträdelse eller förseelse öfverstiga en fjärdedel af det belopp, hvartill den kontanta lönen för dagen uppgått eller kunnat uppgå, eller hvad arbetaren sålunda mister användas till annat ändamål än de vid företaget anställda arbetarnes gemensamma bästa.

Sammanlagda beloppet af löneafdrag enligt denna paragraf och 23 eller 31 § eller enligt 23 § och 31 § må ej, ehvad därom blifvit öfverenskommet, vid något aflöningstillfälle uppgå till mer än en femtedel af den till betalning förfallna kontanta lönen.

33 § och följande = utskottets förslag.

Herrar *Lindqvist* och *Nils Persson* hafva därjämte anmält reservation mot väsentliga delar af utskottets motivering.

Friherre *De Geer* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i den slutliga behandlingen af förevarande ärende.

Tillägg

till Särskilda utskottets nr 2 utlåtande nr 1.

Reservation:

Vid 8 § i *förslaget till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare* har reservation afgifvits äfven af herr *Liedberg*, som yrkat, att till nämnda paragraf skall göras följande tillägg:

»Vid jordbruk får ej strejk eller lockout äga rum under någon som helst form under aftalstid, äfven om annorlunda aftalats.»